

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

**"Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς του
οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος"**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**"Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ MODUS OPERANDI ΤΩΝ
ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΩΝ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ"**

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ του Αθανασίου (ΑΜ: 517477)

Επιβλέπων καθηγητής:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Περίληψη

Το οργανωμένο έγκλημα και οι παράνομες οικονομίες της νύχτας αποτελούν πολυσύνθετα φαινόμενα που εδράζονται σε κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, καθώς και στην ικανότητα δικτύωσης εγκληματικών ομάδων με θεσμικούς και πολιτικούς παράγοντες. Η έρευνα αναδεικνύει τον κεντρικό ρόλο της κοινωνικής οργάνωσης, της τεχνολογικής εξέλιξης και της διαφθοράς στη διατήρηση και την εξάπλωση αυτών των δραστηριοτήτων. Επίσης, τονίζεται η ανάγκη για ολιστική προσέγγιση, που περιλαμβάνει διεθνή συνεργασία, ενίσχυση κοινωνικών θεσμών, αξιοποίηση τεχνολογιών και ανάπτυξη εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών. Παράλληλα, προτείνεται περαιτέρω έρευνα για τη διερεύνηση πολιτισμικών παραγόντων, της δυναμικής της τεχνολογίας και των επιπτώσεων κρίσεων, όπως η πανδημία, στις παράνομες δραστηριότητες. Η συνολική αντιμετώπιση απαιτεί στρατηγικές πολυδιάστατης φύσης που συνδυάζουν καταστολή και πρόληψη.

Abstract

Organized crime and the illegal nighttime economies are complex phenomena rooted in social and economic inequalities, as well as in the ability of criminal networks to connect with institutional and political actors. The study highlights the central role of social organization, technological advancements, and corruption in sustaining and expanding such activities. It emphasizes the need for a holistic approach, including international cooperation, strengthening social institutions, leveraging technologies, and developing educational initiatives. Furthermore, it suggests further research to explore cultural factors, technological dynamics, and the impact of crises, such as the pandemic, on illegal activities. A comprehensive response requires multidimensional strategies combining suppression and prevention.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	6
1.1 Σκοπός και στόχοι της εργασίας	6
1.2 Δομή και ερευνητικά ερωτήματα	8
Κεφάλαιο 2: Θεωρητικό πλαίσιο για την κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος.....	10
2.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος.....	10
2.1.1 Η εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος: Ιστορικές προοπτικές.....	10
2.1.2 Βασικά χαρακτηριστικά των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων	12
2.1.3 Διάκριση του οργανωμένου εγκλήματος από άλλες μορφές εγκληματικής δραστηριότητας.....	15
2.2 Κοινωνική οργάνωση και δικτύωση στο οργανωμένο έγκλημα.....	18
2.2.1 Ιεραρχίες και δομές σε δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος.....	19
2.2.2 Ο ρόλος της εμπιστοσύνης και της πίστης σε εγκληματικές οργανώσεις ..	21
2.2.3 Τεχνολογικά εργαλεία και σύγχρονη επικοινωνία στην εγκληματική δικτύωση	23
2.3 Σχέσεις Νομιμότητας και Παρανομίας: Διασύνδεση και Όρια	25
2.3.1 Διαφθορά και διείσδυση από το οργανωμένο έγκλημα στους κρατικούς θεσμούς.....	28
2.3.2 Γκρίζες ζώνες μεταξύ νόμιμων και παράνομων δραστηριοτήτων.....	30
2.3.3 Προκλήσεις στη ρύθμιση του οργανωμένου εγκλήματος στις παγκόσμιες αγορές	31
2.4 Οργανωμένο έγκλημα: Τοπικές και διεθνείς διαστάσεις	34
2.4.1 Η επιρροή των τοπικών πλαισίων στις εγκληματικές επιχειρήσεις.....	34

2.4.2 Διακρατικά δίκτυα εγκληματικότητας: Μέθοδοι και προκλήσεις	37
2.4.3 Παγκοσμιοποίηση και επέκταση του οργανωμένου εγκλήματος	39
Κεφάλαιο 3: Το Modus Operandi του οργανωμένου εγκλήματος	42
3.1 Στρατηγικές και πρακτικές εδραιώσεις	43
3.2 Δικτύωση με νομικούς και πολιτικούς φορείς	46
3.3 Προσαρμοστικότητα στις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές	48
3.4 Τεχνικές επιθέσεις και επεκτάσεις	51
Κεφάλαιο 4: Οι παράνομες οικονομίες της νύχτας	56
4.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά των παρανόμων οικονομιών της νύχτας	57
4.2 Σχέσεις με τις νόμιμες επιχειρήσεις: Νομιμοποίηση παρανόμων κεφαλαίων ...	59
4.3 Παράνομες δραστηριότητες: Ξέπλυμα χρήματος, ναρκωτικά, παράνομες συναλλαγές	61
4.4 Παραδείγματα και μελέτες περίπτωσης	64
5. Συμπεράσματα	70
5.1 Σύνοψη κύριων ευρημάτων	70
5.2 Ο ρόλος της κοινωνικής οργάνωσης στις παράνομες οικονομίες	71
5.3 Ενδείξεις για την καταπολέμηση του φαινομένου	73
5.4 Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα	75
Βιβλιογραφία	78

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

1.1 Σκοπός και στόχοι της εργασίας

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος ιδίως εκείνου που σχετίζεται με την οικονομική και πολιτική εξουσία. Σε αυτό τα είδος εγκληματικών ενεργειών βρίσκει κανείς τη διαφθορά και παράνομες οικονομικές συναλλαγές. Στόχος της μελέτης είναι να αναδείξει πώς οι παράγοντες αυτοί αλληλοσυνδέονται, διαμορφώνοντας περίπλοκα δίκτυα που επηρεάζουν την οικονομική σταθερότητα, την πολιτική λειτουργία και την κοινωνική δικαιοσύνη. Στο επίκεντρο της προβληματικής βρίσκονται η φοροδιαφυγή, η υπεξαίρεση, το ξέπλυμα χρήματος και η εταιρική απάτη, που συχνά διαπλέκονται με τη διαφθορά και το οργανωμένο έγκλημα.

Το οργανωμένο έγκλημα, ορίζεται ως η δομημένη και διαρκής συνεργασία ατόμων ή ομάδων που αποσκοπούν στην επίτευξη κέρδους μέσω παράνομων δραστηριοτήτων, όπως διακίνηση ναρκωτικών, όπλων ή ανθρώπων, αλλά και κυβερνοέγκλημα ή «υπηρεσίες» προστασίας (Χλούπης, 2019 στο Βιδάλη, Κουλούρης & Παπαχαράλάμπους, 2019, σελ. 281-282). Έχει διαπιστωθεί ότι οι ομάδες αυτές παρουσιάζουν εξαιρετική προσαρμοστικότητα, αξιοποιώντας τις αδυναμίες των κρατικών μηχανισμών και της οικονομικής νομοθεσίας. Οι πρακτικές τους εμπεριέχουν τεχνικές όπως το ξέπλυμα χρήματος και η διείσδυση σε θεσμικές δομές, γεγονός που ενισχύεται από φαινόμενα διαφθοράς. Η παγκοσμιοποίηση, η τεχνολογική ανάπτυξη και η διασυννοριακή οικονομική δραστηριότητα έχουν διευκολύνει τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος σε διεθνές επίπεδο (Wright, 2006, σελ. 215-223). Μέσα από υπεράκτιες εταιρείες, εταιρικές δομές-«βιτρίνες» και πολύπλοκα δίκτυα συναλλαγών, καλύπτεται η παράνομη προέλευση χρημάτων που προέρχονται από εκβιασμούς, εμπόριο ναρκωτικών ή άλλες δραστηριότητες υψηλής παραβατικότητας. Συγχρόνως, ο μηχανισμός αυτός ευνοείται από την έλλειψη διαφάνειας σε διεθνές επίπεδο, τη δυσκαμψία των διαφόρων νομικών συστημάτων και την ανεπαρκή συνεργασία μεταξύ των κρατών (Βιδάλη, 2007, σελ. 57). Επιπλέον, η επιρροή των ισχυρών εγκληματικών δικτύων μπορεί να φθάσει σε πολιτικά ή

διοικητικά κλιμάκια, προσφέροντας σε ορισμένες περιπτώσεις «κάλυψη» ή προνομιακή μεταχείριση, ιδίως όταν υπάρχει διαπλοκή με τη δημόσια διοίκηση.

Οι επιπτώσεις των εν λόγω εγκλημάτων είναι πολλαπλές. Σε οικονομικό επίπεδο, επηρεάζεται η ανάπτυξη, διαταράσσεται η ομαλή λειτουργία της αγοράς, ενώ παράλληλα δημιουργούνται ανταγωνιστικά μειονεκτήματα για τις νόμιμες επιχειρήσεις. Σε πολιτικό επίπεδο, η διαφθορά και η συνεργασία ισχυρών κύκλων με παράνομες ομάδες μπορούν να υπονομεύσουν τη δημοκρατική λειτουργία και το κράτος δικαίου (Βασιλαντωνοπούλου 2019 στο Βιδάλη, Κουλούρης & Παπαχαραλάμπους, 2019). Στο κοινωνικό πεδίο, η ατιμωρησία ή η άνιση επιβολή των νόμων τροφοδοτούν την καχυποψία του κοινού απέναντι στους θεσμούς. Παράλληλα, ο φόβος και η ανασφάλεια σχετικά με την εγκληματικότητα επιβαρύνουν την κοινωνική συνοχή (Βασιλαντωνοπούλου 2019 στο Βιδάλη, Κουλούρης & Παπαχαραλάμπους, 2019).

Οι διαχρονικές αλλαγές στη νομοθεσία, όπως η εναρμόνιση με διεθνείς συμβάσεις (λ.χ. η σύμβαση του Παλέρμο του ΟΗΕ) ή η ενσωμάτωση οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν στόχο την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και των οικονομικών αδικημάτων (Ορφανίδης, 2021, σελ. 12). Ταυτόχρονα, παρατηρείται ανάγκη ανάπτυξης πιο αποτελεσματικών ερευνητικών εργαλείων και μεθόδων ελέγχου, όπως η ψηφιακή ιχνηλάτηση χρηματικών ροών, η διεθνής συνεργασία μέσα από οργανισμούς τύπου Europol και η εστίαση σε προληπτικές πολιτικές που διασφαλίζουν τη διαφάνεια στον δημόσιο βίο (Wright, 2006, σελ. 209-210). Ωστόσο, η εμπειρία έχει δείξει ότι και οι εγκληματικές ομάδες προσαρμόζονται, εκμεταλλευόμενες διοικητικές δυσλειτουργίες ή κενά στη νομοθεσία. Αυτή η «κούρσα εξοπλισμών» ανάμεσα στους δράστες και στους διωκτικούς μηχανισμούς παραμένει πολύπλοκη, με αποτέλεσμα την ανάγκη για συνεχή αναθεώρηση τόσο των στρατηγικών πρόληψης όσο και των δικαστικών διαδικασιών.

Με βάση τα παραπάνω, αναδεικνύεται η σημασία μιας πολυεπίπεδης προσέγγισης. Από τη μία, απαιτούνται ισχυρά νομικά εργαλεία, αλλά από την άλλη, δεν πρέπει να υποτιμάται ο ρόλος της κοινωνικής πρόληψης και της εκπαίδευσης, ώστε να μειωθούν τα αντικίνητρα και να ενισχυθεί η κοινωνική ευαισθητοποίηση απέναντι σε φαινόμενα διαφθοράς και οικονομικών εγκλημάτων. Συμπερασματικά, η παρούσα εργασία στοχεύει αφενός να παρουσιάσει την πολυπλοκότητα των

αδικημάτων λευκού κολάρου και του οργανωμένου εγκλήματος, αφετέρου να αναδειξεί τις πολλαπλές διαστάσεις τους σε σχέση με τη νομοθεσία, τη δημόσια πολιτική και τον κοινωνικό έλεγχο. Μέσα από την ανάλυση πρόσφατων νομοθετικών ρυθμίσεων, εμπειρικών δεδομένων και θεωρητικών προσεγγίσεων, θα επιχειρηθεί μια ολοκληρωμένη κατανόηση των σύγχρονων προκλήσεων και των εν δυνάμει λύσεων.

1.2 Δομή και ερευνητικά ερωτήματα

Η εργασία δομείται σε τέσσερα κύρια κεφάλαια, καθένα εκ των οποίων αναδεικνύει κρίσιμες πτυχές της προβληματικής. Μετά την παρούσα εισαγωγή, το Κεφάλαιο 2 επικεντρώνεται στο θεωρητικό πλαίσιο για την κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος. Ειδικότερα, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι εγκληματικές οργανώσεις ιεραρχούνται, πώς συγκροτείται η εμπιστοσύνη στο εσωτερικό τους και με ποιον τρόπο εκμεταλλεύονται τη νομοθεσία για να διεισδύσουν σε νόμιμες δραστηριότητες. Επίσης, παρατίθενται βασικές διακρίσεις μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και άλλων μορφών παραβατικότητας, καθώς και η διεθνοποιημένη διάσταση του φαινομένου.

Στη συνέχεια, το Κεφάλαιο 3 αναλύει το *modus operandi* του οργανωμένου εγκλήματος, καλύπτοντας στρατηγικές και πρακτικές εδραίωσης, τη δικτύωση με πολιτικούς και νομικούς παράγοντες, την ικανότητα προσαρμογής σε κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές, καθώς και τις τεχνικές επιβίωσης και επέκτασης. Μέσα από παραδείγματα, αποτυπώνεται η διαρκής εξέλιξη των εγκληματικών ομάδων, η οποία τις καθιστά ανθεκτικές απέναντι σε νομοθετικές και αστυνομικές παρεμβάσεις.

Τέλος, το Κεφάλαιο 4 εστιάζει στις παράνομες οικονομίες της νύχτας, τις σχέσεις τους με νόμιμες επιχειρήσεις (π.χ. μέσω νομιμοποίησης παράνομων κεφαλαίων) και τις μορφές παράνομης δραστηριότητας που ανθούν τις μεταμεσονύχτιες ώρες. Η συζήτηση περιλαμβάνει ζητήματα όπως το ξέπλυμα χρήματος, η διακίνηση ναρκωτικών και οι παράνομες συναλλαγές, ενώ παράλληλα παρουσιάζονται παραδείγματα και μελέτες περίπτωσης. Η ενότητα αυτή αποκαλύπτει τον ρόλο του νυχτερινού οικονομικού περιβάλλοντος στη διευκόλυνση της

εγκληματικής δράσης και αναδεικνύει τα κενά που συχνά παρατηρούνται στην αστυνόμευση και στον έλεγχο.

Βάσει των ανωτέρω, τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν αφορούν κυρίως το πώς ορίζονται και αλληλεπιδρούν τα εγκλήματα λευκού κολάρου με το οργανωμένο έγκλημα, ποιες μέθοδοι υιοθετούνται για την απόκρυψη και νομιμοποίηση παράνομων εσόδων και πώς διαμορφώνονται οι πολιτικές πρόληψης και καταστολής εντός ενός παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος. Μελετώντας αυτές τις αλληλεπιδράσεις, σκοπεύουμε να συμβάλουμε σε μια πληρέστερη κατανόηση του πολυσύνθετου πεδίου της εγκληματικότητας των ισχυρών και του οργανωμένου εγκλήματος.

Τέλος, η βιβλιογραφική ανασκόπηση εκπονήθηκε με τη συστηματική αξιολόγηση των πηγών που αφορούν το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος με ιδιαίτερη έμφαση στις μελέτες που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος. Η διαδικασία συλλογής και αξιολόγησης των πηγών βασίστηκε στη χρήση διεθνώς αναγνωρισμένων βάσεων δεδομένων, όπως το ScienceDirect, το Google Scholar και το ResearchGate, διασφαλίζοντας έτσι την υψηλή ποιότητα και την επικαιρότητα του υλικού που ενσωματώθηκε στην ανάλυση. Η επιλογή των άρθρων και των ερευνητικών δημοσιεύσεων πραγματοποιήθηκε με βάση αυστηρά κριτήρια αξιοπιστίας, επικεντρωμένα στην επιστημονική εγκυρότητα και τη συνάφεια με τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, αποτυπώθηκαν οι βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις καθώς και τα εμπειρικά δεδομένα που σχετίζονται με τη διασύνδεση μεταξύ των μη βίαιων οικονομικών αδικημάτων και των παραδειγματικών μορφών οργανωμένης παράνομης δράσης.

Κεφάλαιο 2: Θεωρητικό πλαίσιο για την κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος

2.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος

2.1.1 Η εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος: Ιστορικές προοπτικές

Η εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος είναι ένα σύνθετο και πολύπλευρο φαινόμενο, βαθιά συνυφασμένο με τον ιστορικό, οικονομικό και κοινωνικό ιστό των κοινωνιών σε όλο τον κόσμο. Ιστορικά, το οργανωμένο έγκλημα έχει διαμορφωθεί από έναν συνδυασμό κοινωνικοπολιτικής αστάθειας, οικονομικών ανισοτήτων και την εμφάνιση παράνομων αγορών, που προσαρμόζονται με την πάροδο του χρόνου στις αλλαγές στον κρατικό έλεγχο και την παγκοσμιοποίηση (Albini, 1971, σελ.28). Η κατανόηση αυτής της εξέλιξης είναι απαραίτητη για την ενσωμάτωση των σύγχρονων εκδηλώσεών της και τη διάκρισή της από άλλες μορφές εγκληματικότητας.

Το οργανωμένο έγκλημα, ως ένα δομημένο σύστημα παράνομων δραστηριοτήτων που διεξάγονται από δίκτυα ατόμων, μπορεί να εντοπιστεί στην αρχαιότητα. Ιστορικά αρχεία από την αρχαία Κίνα, τη Ρώμη και τη μεσαιωνική Ευρώπη υποδεικνύουν την παρουσία ομάδων που εμπλέκονται σε εκβιασμούς, λαθρεμπόριο και άλλες παράνομες πρακτικές. Για παράδειγμα, οι Κινεζικές Τριάδες προέκυψαν από μυστικές κοινωνίες της δυναστείας Qing, που ιδρύθηκαν αρχικά για αντίσταση ενάντια στην ξένη εισβολή και την εγχώρια καταπίεση (Chin, 1990, σελ. 42). Ομοίως, η σικελική μαφία, ένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα οργανωμένου εγκλήματος, εμφανίστηκε τον 19ο αιώνα ως απάντηση στην κατάρρευση των φεουδαρχικών δομών, εκμεταλλευόμενη το κενό στην επιβολή του νόμου για τον έλεγχο του αγροτικού εμπορίου και την παροχή ανεπίσημης διακυβέρνησης (Blok, 1974. Σελ.174).

Ειδικά στην Ελλάδα τον 19^ο αιώνα παρατηρήθηκε έντονο το φαινόμενο της ληστείας. Το φαινόμενο της ληστείας στην Ελλάδα του 19ου αιώνα δεν ήταν απλώς μια εγκληματική δραστηριότητα, αλλά μια κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα άρρηκτα συνδεδεμένη με τις δομές της αγροποιμενικής κοινωνίας. Οι ληστές προέρχονταν κυρίως από αγροτικές και ποιμενικές κοινότητες, ενώ η δράση τους δεν τους καθιστούσε απαραίτητα περιθωριακά στοιχεία, αλλά μάλλον ενεργά μέλη του κοινωνικού πλαισίου. Η ληστεία, ως επάγγελμα, έχαιρε αποδοχής και συνδέθηκε με την ανάγκη διατήρησης της ασφάλειας, τη στρατιωτική εμπειρία και την πολιτική κατάσταση της εποχής. Στη διάρκεια του 19ου αιώνα, η ληστεία παρουσίασε τέσσερις κύριες περιόδους έξαρσης. Η πρώτη συνδέθηκε με τις αντιδράσεις στο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα της Αντιβασιλείας (1834-1836), ενώ η δεύτερη (1838-1839) σχετίστηκε με τη συγκρότηση του εθνικού στρατού και τις φυσικές καταστροφές. Η τρίτη περίοδος (μετά το 1843) προέκυψε λόγω κοινωνικοπολιτικών αναταραχών, ενώ η τέταρτη (1847-1857) επηρεάστηκε από τη διεθνή πολιτική αστάθεια και την οικονομική εξαθλίωση. Παρότι η ληστεία αργότερα συνδέθηκε με τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, η συστηματική οργάνωση της αντεγκληματικής πολιτικής άλλαξε τη δυναμική του φαινομένου (Βιδάλη 2007, σελ. 311-315).

Η κύρια όμως εμφάνιση του οργανωμένου εγκλήματος συμπίπτει με την απομάκρυνση από τις παραδοσιακές δομές της αγροτικής – ποιμενικής καθημερινότητας και την εξέλιξη μιας περισσότερο καπιταλιστικής οικονομικά κοινωνίας, γεγονός που με τη σειρά του επέφερε ανάπτυξη της βιομηχανίας, αστικοποίηση και μετατόπιση των μεσαίων τάξεων της κοινωνίας (Σταμούλη 2019, στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. Κ., & Παπαχαλαράμπους, Χ. σελ. 213). Η εκβιομηχάνιση και η αστικοποίηση δηλαδή -κυρίως των αρχών του 20ου αιώνα- επιτάχυναν την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος. Με τη μαζική μετανάστευση, ιδιαίτερα προς τα αστικά κέντρα της Βόρειας Αμερικής και της Ευρώπης, οι εθνοτικές κοινότητες συχνά δημιουργούσαν στενούς δεσμούς, που σε ορισμένες περιπτώσεις διευκόλυναν παράνομες δραστηριότητες ως τρόπο βιοπορισμού. Η ποτοαπαγόρευση στις Ηνωμένες Πολιτείες (1920–1933) αντιπροσωπεύει μια περίοδο ορόσημο στην ιστορία του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς εγκληματικές ομάδες κεφαλαιοποίησαν την απαγόρευση του αλκοόλ για να δημιουργήσουν τεράστια δίκτυα για την παράνομη παραγωγή και διανομή του (Haller, 1976, σελ.102). Αυτή η εποχή επέκτεινε την οικονομική και εδαφική

εμβέλεια αυτών των ομάδων και εδραίωσε την επιρροή τους στην πολιτική και την επιβολή του νόμου μέσω της διαφθοράς.

Η παγκοσμιοποίηση στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα έφερε νέα δυναμική στην εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος. Η αυξημένη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και ανθρώπων πέρα από τα σύνορα δημιούργησε ευκαιρίες για τις διεθνικές εγκληματικές οργανώσεις (transnational criminal organizations, TCO) να διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητές τους, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ναρκωτικών, της εμπορίας ανθρώπων και του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο (Morselli, 2009, σελ.21). Αυτές οι ομάδες, όπως τα κολομβιανά καρτέλ και η ρωσική μαφία, ευδοκίμησαν σε κράτη με αδύναμα θεσμικά πλαίσια ή μεταβατικές οικονομίες, όπου η απουσία ισχυρών νομικών και ρυθμιστικών συστημάτων τους επέτρεψε να δημιουργήσουν διακρατικές επιχειρήσεις με σχετική ευκολία (Shelley, 2005, σελ.37).

Οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν μεταμορφώσει περαιτέρω το οργανωμένο έγκλημα στον 21ο αιώνα. Η ψηφιακή επανάσταση έχει διευκολύνει νέες μορφές παράνομων δραστηριοτήτων, όπως επιθέσεις διαδικτυακής απάτης και κακόβουλου λογισμικού (ransomware), ενώ επιτρέπει επίσης μεγαλύτερη ανωνυμία και παγκόσμιο συντονισμό μεταξύ των εγκληματικών δικτύων (Lavorigna, 2014, σελ. 226-241). Παρά αυτές τις αλλαγές, οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος διατηρούν βασικά χαρακτηριστικά που έχουν τις ρίζες τους στην ιστορική τους εξέλιξη: ιεραρχικές ή δικτυωμένες δομές, επιδίωξη κέρδους μέσω παράνομων μέσων και χρήση βίας ή διαφθοράς για τη διατήρηση των επιχειρήσεων και την προστασία των συμφερόντων τους.

2.1.2 Βασικά χαρακτηριστικά των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων

Σύμφωνα με τον Wright (2005, σελ. 35-40), το οργανωμένο έγκλημα χαρακτηρίζεται από διαφοροποιημένες μορφές οργάνωσης και λειτουργίας, με τις συμμορίες να αποτελούν έναν από τους βασικούς μηχανισμούς του. Οι ερευνητές διχάζονται σχετικά με το βαθμό στον οποίο οι συμμορίες διαθέτουν συγκεκριμένες οργανωτικές δομές και ιεραρχία. Σύμφωνα με ορισμένες μελέτες, όπως αυτές των Skolnick et al. (1990, σελ. 11) και Sanchez-Jankowski (1991, σελ. 17), οι συμμορίες

ακολουθούν αυστηρές οργανωτικές αρχές, διαθέτουν σαφείς ρόλους και καθορισμένους κανόνες που καθοδηγούν τη δράση τους. Στις συμμορίες που ασχολούνται με τη διακίνηση ναρκωτικών, η ύπαρξη αυτών των δομών κρίνεται αναγκαία για τη διατήρηση της αποτελεσματικότητάς τους. Αντίθετα, άλλες έρευνες, όπως αυτές των Klein et al. (1991, σελ. 625) και Decker & Van Winkle (1996, σελ. 12), αμφισβητούν αυτή την άποψη. Υποστηρίζουν ότι οι συμμορίες συχνά στερούνται σταθερής ηγεσίας, παρουσιάζουν χαμηλή συνοχή και λειτουργούν με πιο ρευστές, χαοτικές δομές. Οι διαφορές στις ερευνητικές προσεγγίσεις, όπως η μελέτη συμμοριών μέσα από φυλακές έναντι της μελέτης συμμοριών του δρόμου, ενδέχεται να εξηγούν τις αντικρουόμενες απόψεις. Εξάλλου, η σύνδεση των συμμοριών με το οργανωμένο έγκλημα είναι περίπλοκη και ποικίλλει ανάλογα με τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες. Κάποιες συμμορίες εξελίσσονται σε πιο συγκροτημένες εγκληματικές οργανώσεις, ενώ άλλες παραμένουν μικρές και κατακερματισμένες ομάδες. Η μελέτη αυτών των δομών αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την κατανόηση του οργανωμένου εγκλήματος και των μηχανισμών του (Wright, 2005, σελ. 35-40).

Αναλυτικότερα, τα βασικά χαρακτηριστικά των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων (Organized Criminal Groups = O.C.G. άλλως αναφερόμενων στη παρούσα ως Οργανωμένες Εγκληματικές Ομάδες = O.E.O.) διαμορφώνονται από ένα μείγμα δομικών, λειτουργικών και σχεσιακών δυναμικών που αντικατοπτρίζουν την προσαρμοστικότητα και την ανθεκτικότητά τους. Αυτά τα χαρακτηριστικά, όπως διερευνώνται σε διάφορα νομικά και ακαδημαϊκά πλαίσια, υπογραμμίζουν την πολυπλοκότητα και τη ρευστότητα του οργανωμένου εγκλήματος τόσο σε τοπικό όσο και σε διακρατικό πλαίσιο. Ο Voronin (2017, σελ. 116) τονίζει την έννοια της «βιωσιμότητας» ως καθοριστικό χαρακτηριστικό των O.E.O., ιδιαίτερα στο ρωσικό νομικό σύστημα, όπου τέτοιες ομάδες αναγνωρίζονται για τη σταθερότητα και την ικανότητά τους να αντέχουν τις εξωτερικές πιέσεις. Αυτή η ανθεκτικότητα έχει τις ρίζες της στην ικανότητά τους να διατηρούν την εσωτερική συνοχή, ένα χαρακτηριστικό που παραλληλίζεται με την άποψη του Ομοσπονδιακού Γραφείου Ερευνών των ΗΠΑ για τις O.E.O. ως δομημένες ομάδες που αξιοποιούν τη βία, τη διαφθορά και τη δωροδοκία για να διατηρήσουν την επιρροή τους. Η ανάλυση του Voronin (2017) υπογραμμίζει τις προκλήσεις για την επίτευξη ενός παγκοσμίως

αποδεκτού ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος, δεδομένης της μεταβλητότητας του σε νομικά και πολιτισμικά πλαίσια.

Ο Le (2012, σελ. 1-12) συμπληρώνει αυτή την προοπτική εξετάζοντας τις τυπολογίες των Ο.Ε.Ο., ιδιαίτερα τα ιεραρχικά και βασισμένα σε δίκτυο μοντέλα που προτείνονται από το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC). Ενώ οι ιεραρχικές δομές δίνουν έμφαση στην κεντρική εξουσία και τον άκαμπτο έλεγχο, τα μοντέλα που βασίζονται στο δίκτυο αποτυπώνουν την αποκεντρωμένη και ρευστή φύση των σύγχρονων Ο.Ε.Ο.. Ο Le (2012) επικρίνει το πλαίσιο του UNODC για την περιορισμένη ικανότητά του να ενσωματώνει πλήρως τους κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες που επηρεάζουν τα εγκληματικά δίκτυα, επισημαίνοντας εναλλακτικά πλαίσια όπως το μοντέλο του Von Lampe (2003). Αυτά τα πλαίσια ενσωματώνουν δομικές και περιβαλλοντικές μεταβλητές, αντανakλώντας την ποικιλόμορφη και προσαρμοστική φύση των Ο.Ε.Ο. ως απάντηση στις τοπικές και παγκόσμιες πιέσεις. Αυτή η μεταβλητότητα ευθυγραμμίζεται με τις παρατηρήσεις του Voronin (2017, σελ. 116) για τη βιωσιμότητα, καθώς και οι δύο προοπτικές υπογραμμίζουν την αλληλεπίδραση μεταξύ της εσωτερικής συνοχής και της εξωτερικής προσαρμοστικότητας στον καθορισμό των βασικών χαρακτηριστικών του οργανωμένου εγκλήματος.

Με βάση αυτά τα θεμελιώδη στοιχεία, ο Baigaziev (2024, σελ 332-339) παρέχει μια σύγχρονη ανάλυση των Ο.Ε.Ο., δίνοντας έμφαση στη στροφή τους από τις άκαμπτες ιεραρχίες σε πιο ευέλικτες και υβριδικές δομές. Αυτή η εξέλιξη αντανakλά την αυξανόμενη πολυπλοκότητα του οργανωμένου εγκλήματος στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής προόδου. Τα υβριδικά μοντέλα και τα μοντέλα συμπλέγματος επιτρέπουν στις Ο.Ε.Ο. να αποφεύγουν την επιβολή του νόμου αποκεντρώνοντας τις δραστηριότητές τους διατηρώντας παράλληλα τη λειτουργική τους αποτελεσματικότητα. Ο Baigaziev (2024, σελ. 339) υπογραμμίζει τη διακρατική εμβέλεια των Ο.Ε.Ο., την εκμετάλλευση της διαφθοράς και την ενσωμάτωσή τους στη παραοικονομία ως καθοριστικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου οργανωμένου εγκλήματος. Αυτή η προσαρμοστικότητα υπογραμμίζει την ικανότητά τους να εκμεταλλεύονται συστημικά τρωτά σημεία και να λειτουργούν σε διάφορες δικαιοδοσίες, ένα χαρακτηριστικό που σημειώνεται επίσης στην ανάλυση του Le (2012, σελ. 1-12) για τα μοντέλα που βασίζονται σε δίκτυο.

Η σύγκλιση αυτών των γνώσεων αποκαλύπτει μια κατανόηση των βασικών χαρακτηριστικών των Ο.Ε.Ο.. Η δομική τους δυναμική, είτε ιεραρχική είτε δικτυωμένη, τους επιτρέπει να διατηρήσουν την ανθεκτικότητα και τη λειτουργική συνέχεια. Οι λειτουργικοί τους ρόλοι, όπως περιγράφονται από τον Baigaziev (2024, σελ. 333), εκτείνονται πέρα από τις παραδοσιακές εγκληματικές δραστηριότητες και περιλαμβάνουν τη συμμετοχή σε διακρατικές αγορές και τη χειραγώγηση των νομικών συστημάτων. Αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ δομής και λειτουργίας αναδεικνύει την πολυπλοκότητα του οργανωμένου εγκλήματος ως παγκόσμιου φαινομένου. Επιπλέον, η έμφαση στη βιωσιμότητα και την προσαρμοστικότητα, όπως διερευνήθηκε από τους Voronin (2017) και Le (2012, σελ. 1-12), αντανακλά τη συνεχιζόμενη εξέλιξη των Ο.Ε.Ο. ως απάντηση σε νομικές, τεχνολογικές και οικονομικές προκλήσεις. Συνολικά, τα βασικά χαρακτηριστικά των Ο.Ε.Ο. — σταθερότητα, προσαρμοστικότητα και δομική ποικιλομορφία — είναι αναπόσπαστα στοιχεία για την παρουσία και τον αντίκτυπό τους. Αυτά τα χαρακτηριστικά τους δίνουν τη δυνατότητα να περιηγηθούν στην πολυπλοκότητα της σύγχρονης κοινωνίας, ενώ εκμεταλλεύονται τις τοπικές και παγκόσμιες ευπάθειες. Οι διεπιστημονικές αναλύσεις που παρουσιάστηκαν ενισχύουν συλλογικά την κατανόησή για το οργανωμένο έγκλημα, τονίζοντας την ανάγκη για ολοκληρωμένες και προσαρμοστικές στρατηγικές για την καταπολέμηση της πολύπλευρης φύσης του.

2.1.3 Διάκριση του οργανωμένου εγκλήματος από άλλες μορφές εγκληματικής δραστηριότητας

Η διάκριση του οργανωμένου εγκλήματος από άλλες μορφές εγκληματικής δραστηριότητας είναι ένα κρίσιμο αλλά πολύπλοκο έργο, δεδομένων των αλληλεπικαλυπτόμενων χαρακτηριστικών και των επιχειρησιακών μεθόδων που μοιράζονται διάφορες εγκληματικές οντότητες. Οι Smith, Rush και Burton (2013, σελ. 14) υποστηρίζουν ότι ενώ οι συμμορίες του δρόμου, οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος (Ο.Ε.Ο.) και οι τρομοκρατικές οργανώσεις διαφέρουν ως προς τους θεμελιώδεις στόχους, η χρήση βίας, εκφοβισμού και δομημένης ιεραρχίας συχνά δημιουργεί σημαντικές ομοιότητες. Οι συμμορίες του δρόμου, για παράδειγμα, επικεντρώνονται στην εδαφική κυριαρχία και την τοπική επιρροή, ενώ οι Ο.Ε.Ο. δίνουν προτεραιότητα στις παράνομες επιχειρήσεις που βασίζονται στο κέρδος και οι

τρομοκράτες επιδιώκουν ιδεολογικούς στόχους. Ωστόσο, η υιοθέτηση κοινών τεχνικών όπως ο εκβιασμός, η εμπορία ανθρώπων και η καταναγκαστική βία θολώνουν αυτές τις διακρίσεις, ιδιαίτερα όταν αυτές οι ομάδες σχηματίζουν συμμαχίες. Η αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των οντοτήτων ενισχύει τις προκλήσεις για την επιβολή του νόμου, η οποία πρέπει να διαφοροποιεί τα κίνητρα αυτών των ομάδων και να προσαρμόζει τις στρατηγικές ανάλογα. Αυτή η σύγκλιση υπογραμμίζει την αναγκαιότητα διεπιστημονικών προσεγγίσεων για την κατανόηση και την καταπολέμηση αυτών των ποικίλων αλλά αλληλένδετων μορφών εγκληματικότητας.

Ο Finckenaue (2005, σελ. 65) διερευνά περαιτέρω τις προκλήσεις του ορισμού γύρω από το οργανωμένο έγκλημα, τονίζοντας τις επιπτώσεις αυτών των ασαφειών για την έρευνα και την ανάπτυξη πολιτικής. Σε αντίθεση με τα εγκλήματα στο επίπεδο του δρόμου, το οργανωμένο έγκλημα περιλαμβάνει συνεχείς, συντονισμένες δραστηριότητες που είναι συχνά διεθνικές σε εμβέλεια και ενσωματώνονται στη συστημική διαφθορά. Ωστόσο, η έλλειψη ενός καθολικά αποδεκτού ορισμού περιπλέκει τις προσπάθειες για τη διάκριση των Ο.Ε.Ο. από άλλες οντότητες, όπως οι συμμορίες του δρόμου ή τα εγκληματικά δίκτυα που συνδέονται χαλαρά. Η ανάλυση του Finckenaue (2005, σελ. 80) υπογραμμίζει τη δυναμική και ρευστή φύση του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο περιλαμβάνει δραστηριότητες που κυμαίνονται από τις παραδοσιακές επιχειρήσεις της μαφίας έως τα αναδυόμενα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο. Αυτή η μεταβλητότητα η προϋποθέτει ένα πλαίσιο που εξηγεί τόσο τις ιστορικές όσο και τις σύγχρονες εκδηλώσεις του οργανωμένου εγκλήματος. Η ακριβής, χωρίς αποκλεισμούς κατανόηση του οργανωμένου εγκλήματος είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη αποτελεσματικών αντιμέτρων και τη διασφάλιση ότι οι πόροι κατανέμονται κατάλληλα για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων απειλών που θέτουν αυτές οι οντότητες.

Οι Šikman & Lalić (2021, σελ. 157) παρέχουν μια εστιασμένη ανάλυση του οργανωμένου εγκλήματος στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (B-E), προσφέροντας πολύτιμες γνώσεις για τα διακριτικά χαρακτηριστικά των Ο.Ε.Ο.. Η έρευνά τους σε δύο οργανώσεις υψηλού προφίλ που δραστηριοποιήθηκαν μεταξύ 2005 και 2012 υπογραμμίζει βασικά στοιχεία που διαχωρίζουν τα Ο.Ε.Ο. από άλλες εγκληματικές δραστηριότητες. Αυτές οι ομάδες επέδειξαν δομημένες ιεραρχίες, συνεχείς λειτουργίες και σαφή εστίαση στον μονοπωλιακό έλεγχο των παράνομων αγορών. Σε

αντίθεση με την εγκληματική δραστηριότητα σε επίπεδο δρόμου, αυτές οι Ο.Ε.Ο. διατηρούσαν εξελιγμένα δίκτυα που αφορούσαν θεσμική διαφθορά και διασυνδέσεις με τις αρχές επιβολής του νόμου και το δικαστικό σώμα. Μια τέτοια περιχαράκωση στα κρατικά συστήματα όχι μόνο επέτρεψε τις παράνομες δραστηριότητές τους, αλλά μείωσε επίσης την εμπιστοσύνη του κοινού στους κυβερνητικούς θεσμούς. Τα ευρήματα των Šikman και Lalić (2021, σελ. 165) τονίζουν την κρίσιμη ανάγκη για νομικά και θεσμικά πλαίσια που παρέχουν σαφέστερες διακρίσεις μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και άλλων μορφών εγκληματικότητας, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου η συστημική διαφθορά θολώνει περαιτέρω αυτά τα όρια.

Κατά τη Σταμούλη, οι οργανωμένες εγκληματικές οργανώσεις έχουν βαθύτερες συνδέσεις με υψηλόβαθμα στελέχη, χρησιμοποιούν διασυνδέσεις με εκπροσώπους της ποινικής δικαιοσύνης, των λοιπών κρατικών υπηρεσιών (πχ. τελωνείων, φορολογικής διοίκησης), του δικαστικού σώματος αλλά και με στελέχη της τοπικών αρχών. Σε αντίθεση με τα πιο πάνω είδη εγκληματικότητας, στην οργανωμένη παράνομη δραστηριότητα η διαφθορά και οι πιέσεις αυτής, ειδικά στη χώρα μας, προέρχονται από πλεονεκτήματα όπως η γεωγραφική θέση της Ελλάδας όσο και η έλλειψη νομοθετικών κενών, που οδηγούν εν συνεχεία στη δημιουργία της «γκρίζας» (παράνομης) οικονομικής δραστηριότητας (Σταμούλη 2019, στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. Κ., & Παπαχαράλάμπους, Χ. σελ. 226-227).

Τα βασικά χαρακτηριστικά των Ο.Ε.Ο., όπως αναλύονται από αυτούς τους μελετητές, υπογραμμίζουν τη μοναδική τους θέση στο ευρύτερο φάσμα των εγκληματικών δραστηριοτήτων. Η δομική τους σταθερότητα, η εστίαση στη μεγιστοποίηση του κέρδους και η ικανότητα διείσδυσης σε νόμιμα συστήματα τους διακρίνουν από τις συμμορίες του δρόμου και άλλες ανοργάνωτες μορφές εγκλήματος. Οι Smith, Rush και Burton (2013, σελ. 15) καταδεικνύουν την πολυπλοκότητα αυτών των διακρίσεων, ιδιαίτερα όταν οι οντότητες αλληλοεπικαλύπτονται στις μεθόδους και τους στόχους τους. Ο Finckenauer (2005, σελ. 78) ενισχύει τη σημασία της σαφήνειας των ορισμών, υποστηρίζοντας πλαίσια που αντιμετωπίζουν την εξελισσόμενη φύση του οργανωμένου εγκλήματος. Οι Šikman και Lalić (2021, σελ. 160) παρέχουν εμπειρικά στοιχεία αυτών των χαρακτηριστικών στην πράξη, παρουσιάζοντας τις πολύπλευρες απειλές που θέτουν οι Ο.Ε.Ο. και τις θεσμικές αδυναμίες που τους επιτρέπουν να ευδοκιμήσουν. Μαζί,

αυτές οι προοπτικές υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα διάκρισης του οργανωμένου εγκλήματος από άλλες μορφές εγκληματικότητας για τη δημιουργία αποτελεσματικών νομικών, πολιτικών και επιβολής στρατηγικών.

2.2 Κοινωνική οργάνωση και δικτύωση στο οργανωμένο έγκλημα

Σύμφωνα με τη Βιδάλη (2007, σ.152), το οργανωμένο έγκλημα δεν αποτελεί απλώς μια παράνομη δραστηριότητα, αλλά μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης που λειτουργεί παράλληλα με την επίσημη οικονομία και το κράτος. Η ύπαρξή του σχετίζεται με ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, ιδιαίτερα σε περιόδους μετάβασης από ένα οικονομικό σύστημα σε ένα άλλο. Η μετάβαση αυτή, όπως η αλλαγή από μια κρατικά ρυθμιζόμενη οικονομία σε μια οικονομία ελεύθερης αγοράς, δημιουργεί συνθήκες για την ανάπτυξη παράνομων δραστηριοτήτων που αποκτούν διεθνή χαρακτήρα. Το οργανωμένο έγκλημα παρουσιάζεται ως μια "παράλληλη οικονομία", η οποία όχι μόνο εκμεταλλεύεται τα κενά του επίσημου οικονομικού συστήματος, αλλά πολλές φορές συνεργάζεται και με το κράτος, εξυπηρετώντας συμφέροντα ισχυρών παραγόντων (Chambliss, 1989, σελ. 12). Η σύνδεση αυτή το καθιστά ιδιαίτερα πολύπλοκο, καθώς εμπλέκεται τόσο σε υψηλά επίπεδα εξουσίας όσο και σε χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, στα οποία συχνά παρέχει μέσα επιβίωσης και απασχόληση. Επιπλέον, η κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος διαμορφώνεται μέσω ιεραρχικών δομών και καταμερισμού εργασίας. Τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα αναλαμβάνουν τις πιο επικίνδυνες και λιγότερο "εξειδικευμένες" δραστηριότητες, ενώ οι ανώτερες βαθμίδες διατηρούν την ισχύ και τον έλεγχο. Παράλληλα, προσφέρει κοινωνικά δίκτυα προστασίας, παρέχοντας ασφάλεια, οικονομική στήριξη και κοινωνική ένταξη στα μέλη του. Ωστόσο, παρά τη λειτουργία του ως μηχανισμός επιβίωσης, το οργανωμένο έγκλημα δεν μπορεί να εγγραφεί έναν σταθερό τρόπο ζωής, καθώς βασίζεται στην αρχή της ισχύος και όχι της νομιμότητας. Η εξάπλωσή του αντικατοπτρίζει τις ανισότητες της κοινωνίας και τον αποκλεισμό συγκεκριμένων ομάδων, διατηρώντας έναν ιδιότυπο οικονομικό ρόλο σε περιόδους κρίσης και αναδιάρθρωσης.

2.2.1 Ιεραρχίες και δομές σε δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος

Οι ιεραρχίες και οι δομές στα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος είναι θεμελιώδεις για την ανθεκτικότητα, την προσαρμοστικότητα και την αποτελεσματικότητά τους στην επιδίωξη παράνομων δραστηριοτήτων. Οι Calderoni et al. (2022, σελ. 302) παρέχουν ένα μοντέλο που δίνει έμφαση στην αλληλεπίδραση μεταξύ ατομικών και δικτυακών χαρακτηριστικών στις διαδικασίες στρατολόγησης, δείχνοντας πώς τα προσωπικά χαρακτηριστικά και οι επικαλυπτόμενες κοινωνικές συνδέσεις, όπως η συγγένεια, οι φιλίες και οι δραστηριότητες συνενοχής, διαμορφώνουν την ενσωμάτωση ενός ατόμου στο οργανωμένο έγκλημα. Αυτή η έννοια της ενσωμάτωσης, η οποία αντανακλά τον βαθμό ολοκλήρωσης σε μια εγκληματική δομή, είναι κρίσιμη για την κατανόηση της ιεραρχικής φύσης αυτών των δικτύων. Η εστίαση του μοντέλου στην πολυπλοκότητα -πολλαπλές επικαλυπτόμενες κοινωνικές διαστάσεις- δείχνει πώς οι ιεραρχίες δεν είναι άκαμπτες αλλά υποστηρίζονται από δυναμικούς κοινωνικούς δεσμούς, επιτρέποντας στις εγκληματικές οργανώσεις να στρατολογούν αποτελεσματικά και να διατηρούν λειτουργική ευελιξία.

Η δομική κατάτμηση του οργανωμένου εγκλήματος διευκρινίζεται περαιτέρω από τους Calderoni και Piccardi (2014, σελ. 306), οι οποίοι αναλύουν την εσωτερική οργάνωση της «Ndrangheta». Τα ευρήματά τους αποκαλύπτουν μια σκόπιμη ομαδοποίηση μελών σε τοπικές υποομάδες, γνωστές ως "τοπικές", οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του ιεραρχικού πλαισίου της μαφίας. Αυτά τα συμπλέγματα λειτουργούν ως ημι-αυτόνομες μονάδες, ελαχιστοποιώντας τη διαρροή πληροφοριών και ενισχύοντας τη λειτουργική ασφάλεια, τα οποία είναι βασικά για τη διατήρηση της συνολικής ανθεκτικότητας του οργανισμού. Αυτή η ιεραρχική κατάτμηση αντικατοπτρίζει μια στρατηγική ισορροπία μεταξύ της κεντρικής εξουσίας και της αποκεντρωμένης λειτουργίας, επιτρέποντας στην «Ndrangheta» να διαχειρίζεται τους κινδύνους διατηρώντας παράλληλα τη συνοχή. Η μελέτη ευθυγραμμίζεται με την έννοια της ενσωμάτωσης που περιγράφεται από τους Calderoni et al. (2022, σελ. 302), καθώς δείχνει πώς οι τοπικές ομαδοποιήσεις συμβάλλουν τόσο στην ατομική ολοκλήρωση όσο και στη συλλογική δύναμη.

Οι Campana και Varese (2020, σελ. 318) προσθέτουν ένα μεθοδολογικό επίπεδο στην κατανόηση αυτών των δομών, κριτικάροντας τους περιορισμούς των

δεδομένων που προέρχονται από πηγές επιβολής του νόμου, όπως οι υποκλοπές και τα αρχεία συμβάντων. Υπογραμμίζουν ζητήματα καθορισμού ορίων και μεροληψίας δειγματοληψίας, τα οποία περιπλέκουν την ανάλυση των εγκληματικών ιεραρχιών. Παρά αυτές τις προκλήσεις, η εργασία τους υπογραμμίζει τη σημασία της ενσωμάτωσης της ποσοτικής ανάλυσης δικτύων με ποιοτικές γνώσεις για την αποτύπωση της πολυπλοκότητας των δομών του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση της μεταβλητότητας στον τρόπο με τον οποίο οι ιεραρχίες εκδηλώνονται σε διαφορετικά πλαίσια, όπως τονίζεται από τους Antonopoulos & Papanicolaou (2018, σελ. 22-49), οι οποίοι υποστηρίζουν ότι οι εθνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά τις δομές και τις στρατηγικές του οργανωμένου εγκλήματος.

Οι εν λόγω ερευνητές διευρύνουν την προοπτική για τις ιεραρχίες δίνοντας έμφαση στη μεταβλητότητα των σχέσεων και τις συνδέσεις τους με τον «άνω κόσμο». Η μελέτη τους κριτικάρει τις παραδοσιακές απόψεις για το οργανωμένο έγκλημα ως καθαρά εθνοτικά κατευθυνόμενο και υπογραμμίζει τον ρόλο των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών παραγόντων στη διαμόρφωση αυτών των δικτύων. Για παράδειγμα, ενώ οι ιταλικές ομάδες μαφίας, όπως η «Ndrangheta» παρουσιάζουν αυστηρά συγκεντρωτικές και ιεραρχικές δομές, άλλες οργανώσεις, όπως οι παράνομες συμμορίες μοτοσυκλετιστών, λειτουργούν με πιο ρευστές και συγκεκριμένες ιεραρχίες. Αυτή η προσαρμοστικότητα αντανακλά τις στρατηγικές επιλογές των εγκληματικών ομάδων κατά την εκμετάλλευση του περιβάλλοντός τους, είτε μέσω συμμαχιών με πολιτικές οντότητες είτε μέσω ενσωμάτωσης με νόμιμες επιχειρήσεις, για τη διατήρηση των επιχειρήσεων.

Μαζί, αυτές οι μελέτες απεικονίζουν την πολυπλοκότητα και την ποικιλομορφία των ιεραρχιών στα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος. Ενώ οι Calderoni et al. (2022, σελ. 302) και οι Calderoni και Piccardi (2014, σελ. 306) υπογραμμίζουν τη δομική ακεραιότητα και την τοπική κατάτμηση των εγκληματικών οργανώσεων, οι Campana και Varese (2020, σελ. 318) τονίζουν τις μεθοδολογικές διαστάσεις στη μελέτη αυτών των δομών. Οι Antonopoulos & Papanicolaou (2018, σελ. 9-49) επεκτείνουν την ανάλυση τοποθετώντας ιεραρχίες σε ευρύτερα κοινωνικά και πολιτικά πλαίσια, δείχνοντας πώς το οργανωμένο έγκλημα προσαρμόζεται σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

2.2.2 Ο ρόλος της εμπιστοσύνης και της πίστης σε εγκληματικές οργανώσεις

Η εμπιστοσύνη και η πίστη διαδραματίζουν ουσιαστικούς αλλά πολύπλοκους ρόλους στα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος, λειτουργώντας ταυτόχρονα ως παράγοντες συνεργασίας και ως πηγές πιθανής έντασης. Οι Johansen και von Lampe (2002, σελ. 22) υποστηρίζουν ότι η εμπιστοσύνη δεν λειτουργεί ως ένας σταθερός συνεκτικός παράγοντας στο οργανωμένο έγκλημα, αλλά διαμορφώνεται δυναμικά ανάλογα με προσωπικούς, δομικούς και σχεσιακούς παράγοντες. Προσδιορίζουν την εμπιστοσύνη ως μια προσδοκία ότι ένα άλλο μέρος θα ενεργήσει με τρόπο που να αποφεύγει τη ζημιά, ακόμη και όταν υπάρχει η ευκαιρία για προδοσία. Αυτή η εμπιστοσύνη μπορεί να πηγάζει από προσωπική πίστη, υπολογισμένες προσδοκίες ανταμοιβής ή τιμωρίας, συνήθειες αλληλεπιδράσεις ή δομικές σχέσεις όπως συγγένεια ή εθνικότητα. Αυτές οι αλληλοκαλυπτόμενες πηγές εμπιστοσύνης υπογραμμίζουν την πολύπλευρη φύση της στα εγκληματικά δίκτυα, όπου η αμοιβαία αξιοπιστία είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση παράνομων δραστηριοτήτων.

Η μεταβλητότητα της εμπιστοσύνης στο οργανωμένο έγκλημα διερευνάται περαιτέρω από τους von Lampe και Johansen (2004, σελ. 160), οι οποίοι υπογραμμίζουν την προσαρμοστικότητά του. Η εγκληματική συνεργασία μπορεί να προκύψει ακόμη και σε περιβάλλοντα όπου η εμπιστοσύνη απουσιάζει ή παραβιάζεται, βασιζόμενη αντ' αυτού σε διαδικαστικές διασφαλίσεις, τμηματοποίηση ή ανωνυμία για την ελαχιστοποίηση των κινδύνων. Αντίθετα, οι ρεαλιστικές απαντήσεις που στοχεύουν στη διατήρηση της επιχειρησιακής συνέχειας έχουν συχνά προτεραιότητα. Αυτή η ανθεκτικότητα αντανάκλα τη στρατηγική ιεράρχηση της αποτελεσματικότητας έναντι των σωφρονιστικών μέτρων σε εγκληματικά δίκτυα. Επιπλέον, οι συγγενείς και οι εθνικοί δεσμοί, όπως φαίνονται στο λαθρεμπόριο αλκοόλ της Νορβηγίας και στο βιετναμέζικο λαθρεμπόριο τσιγάρων στη Γερμανία, συχνά χρησιμεύουν ως θεμέλια εμπιστοσύνης, αν και αυτοί οι δεσμοί δεν είναι άτρωτοι σε εσωτερικές συγκρούσεις και προδοσία.

Ο ρόλος της εμπιστοσύνης είναι στενά συνδεδεμένος με την πίστη, όπως οι Meier et al. (2016, σελ. 80) καταδεικνύουν στη μελέτη τους σε μαθητές γυμνασίου στο Παλέρμο της Ιταλίας. Τα ευρήματά τους αποκαλύπτουν ότι τα περιβάλλοντα που

διαμορφώνονται από το οργανωμένο έγκλημα ενθαρρύνουν την έντονη ευνοιοκρατία εντός της ομάδας ενώ διαβρώνουν τη γενικευμένη εμπιστοσύνη. Οι έφηβοι από γειτονιές που επηρεάζονταν από τη μαφία επέδειξαν χαμηλότερη εμπιστοσύνη και αξιοπιστία προς τους ξένους, αλλά μεγαλύτερη πίστη στις άμεσες κοινωνικές τους ομάδες. Αυτή η δυναμική αντανakλά την ευρύτερη επιρροή του οργανωμένου εγκλήματος στην ενσωμάτωση κανόνων πίστης σε αυτό και δυσπιστίας στην κοινωνία, διαιωνίζοντας κύκλους οικονομικής στασιμότητας και θεσμικής αδυναμίας. Δίνοντας προτεραιότητα στην πίστη μέσα σε στενά συνδεδεμένα δίκτυα, το οργανωμένο έγκλημα όχι μόνο συντηρεί τις δραστηριότητές του, αλλά διακόπτει επίσης την ευρύτερη κοινωνική συνεργασία, ενσωματώνοντας τη δυσπιστία ως δομικό κανόνα.

Η δομική διάσταση της εμπιστοσύνης και της πίστης είναι επίσης εμφανής στην κατάτμηση των εγκληματικών δικτύων, όπως περιγράφεται από τους Calderoni και Piccardi (2014, σελ. 304). Η ανάλυσή τους για το «Ndrangheta» αποκαλύπτει πώς οι ομαδοποιημένες υποομάδες, ή «τοπικές», ενισχύουν την αφοσίωση σε μικρότερες μονάδες, ενώ ελαχιστοποιούν τη διαρροή πληροφοριών στον ευρύτερο οργανισμό. Αυτή η δομή εξισορροπεί την εμπιστοσύνη και τη λειτουργική ασφάλεια, επιτρέποντας στον οργανισμό να διατηρήσει ανθεκτικότητα ακόμη και κάτω από εξωτερικές πιέσεις. Αυτά τα ιεραρχικά και δικτυωμένα πλαίσια ευθυγραμμίζονται με τα ευρύτερα ευρήματα των Johansen και von Lampe (2002, σελ. 22), καταδεικνύοντας πώς η εμπιστοσύνη και η πίστη ενσωματώνονται στα δομικά και πολιτισμικά πλαίσια του οργανωμένου εγκλήματος.

Εξάλλου, σύμφωνα με την Paoli (2003, σελ. 65), οι εγκληματικές οργανώσεις, όπως η Κόζα Νόστρα και η 'Ndrangheta, βασίζονται στην εμπιστοσύνη και την πίστη για να διασφαλίσουν τη σταθερότητα και τη λειτουργία τους. Αυτά τα στοιχεία είναι θεμελιώδη για τη συνοχή της ομάδας και την προστασία από εξωτερικές απειλές. Η ένταξη σε μια εγκληματική οργάνωση δεν είναι απλώς μια συμφωνία μεταξύ ατόμων, αλλά μια τελετουργική διαδικασία που μετατρέπει το νέο μέλος σε «άνθρωπο της τιμής». Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει όρκους, δοκιμασίες πίστης και τελετές, στις οποίες η νέα ταυτότητα του μέλους συνδέεται άρρηκτα με την οργάνωση. Μέσω αυτών των πρακτικών, οι εγκληματικές ομάδες δημιουργούν ένα σύστημα αδελφοποίησης, όπου η πίστη θεωρείται αδιαμφισβήτητη και η προδοσία ισοδυναμεί

με την υπέρτατη προδοσία που τιμωρείται με θάνατο. Η εμπιστοσύνη λειτουργεί επίσης ως εργαλείο ελέγχου και επιβολής εξουσίας. Η μαφία, για παράδειγμα, απαιτεί από τα μέλη της πλήρη υπακοή και διατήρηση της μυστικότητας. Οι δεσμοί μεταξύ των μελών είναι ισχυροί, και βασίζονται στην αμοιβαία εξάρτηση. Η τιμή και ο σεβασμός αποτελούν επίσης βασικές αρχές που διέπουν τις σχέσεις των μελών.

Τελικά, η εμπιστοσύνη και η πίστη δεν είναι στατικά χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά δυναμικά στοιχεία που διαμορφώνονται από ατομικές σχέσεις, κοινωνικές δομές και πολιτισμικά πρότυπα. Λειτουργούν ως κρίσιμα εργαλεία για τη διατήρηση της συνοχής και της συνέχειας στα εγκληματικά δίκτυα, ενώ παράλληλα προσαρμόζονται σε προδοσίες και περιβάλλοντα χαμηλής εμπιστοσύνης. Η διαφοροποιημένη αλληλεπίδραση μεταξύ της εμπιστοσύνης, της πίστης και των ρεαλιστικών στρατηγικών που εφαρμόζουν οι εγκληματικές οργανώσεις υπογραμμίζει την πολυπλοκότητα της κοινωνικής τους οργάνωσης, όπως τονίζεται σε αυτές τις μελέτες.

2.2.3 Τεχνολογικά εργαλεία και σύγχρονη επικοινωνία στην εγκληματική δικτύωση

Η έλευση της προηγμένης τεχνολογίας και των σύγχρονων μεθόδων επικοινωνίας έχει φέρει επανάσταση στις επιχειρησιακές δυνατότητες των δικτύων οργανωμένου εγκλήματος. Στις σύγχρονες εγκληματικές επιχειρήσεις, η χρήση εξελιγμένων τεχνολογικών εργαλείων και πλατφορμών διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διευκόλυνση της επικοινωνίας, του συντονισμού και της ανωνυμίας. Αυτές οι εξελίξεις έχουν μεταμορφώσει την παραδοσιακή εγκληματική δικτύωση, επιτρέποντας μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και εμβέλεια, ενώ θέτουν σημαντικές προκλήσεις για την επιβολή του νόμου (Lavorigna, 2014, σελ. 226-241).

Μία από τις πιο σημαντικές αλλαγές στην εγκληματική δικτύωση ήταν η εκμετάλλευση των ψηφιακών τεχνολογιών επικοινωνίας. Πλατφόρμες όπως εφαρμογές κρυπτογραφημένων μηνυμάτων, υπηρεσίες email με πρωτόκολλα υψηλής ασφάλειας και εικονικά ιδιωτικά δίκτυα (VPN) επέτρεψαν στις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος (Ο.Ε.Ο.) να διατηρούν ασφαλή κανάλια επικοινωνίας. Οι κρυπτογραφημένες εφαρμογές όπως το WhatsApp, το Signal και το Telegram έχουν υιοθετηθεί ευρέως λόγω της ικανότητάς τους να αποτρέπουν την υποκλοπή από τις

αρχές επιβολής του νόμου. Αυτά τα εργαλεία επιτρέπουν τον συντονισμό παράνομων δραστηριοτήτων σε όλες τις περιοχές, μειώνοντας τους κινδύνους που συνδέονται με τις προσωπικές συναντήσεις (van Wegberg et al., 2018, σελ. 420).

Η χρήση του dark web έχει γίνει επίσης κρίσιμο στοιχείο στη σύγχρονη εγκληματική δικτύωση. Αυτό το κρυφό μέρος του Διαδικτύου, προσβάσιμο μόνο μέσω συγκεκριμένου λογισμικού όπως το Tor, παρέχει έναν σχετικά ανώνυμο χώρο για τους εγκληματίες να αγοράζουν, να πουλούν και να συντονίζουν παράνομες δραστηριότητες. Η διακίνηση ναρκωτικών, οι πωλήσεις όπλων και η εμπορία ανθρώπων, μεταξύ άλλων δραστηριοτήτων, έχουν διευκολυνθεί από στο dark web που λειτουργούν με κρυπτονομίσματα όπως το Bitcoin για να συγκαλύπτουν οικονομικές συναλλαγές (Broséus et al., 2016, σελ. 16). Η δομή του dark web παρέχει ένα ιδανικό περιβάλλον για τις Ο.Ε.Ο. να συνδέονται παγκοσμίως, ελαχιστοποιώντας τον εντοπισμό και τους κινδύνους έκθεσης.

Οι πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν αναδειχθεί ως αντισυμβατικά αλλά ισχυρά εργαλεία στην εγκληματική δικτύωση. Οι Ο.Ε.Ο. χρησιμοποιούν συχνά αυτές τις πλατφόρμες για στρατολόγηση, ισχύ σηματοδότησης ή συντονισμό λειτουργιών. Για παράδειγμα, ορισμένες συμμορίες έχουν αξιοποιήσει πλατφόρμες όπως το Facebook και το Instagram για να εκφοβίσουν τους αντιπάλους, να στρατολογήσουν μέλη ή ακόμα και να προωθήσουν παράνομα αγαθά υπό το πρόσχημα των νόμιμων επιχειρήσεων (Décary-Héty & Morselli, 2011, σελ. 880). Η ευρεία προσβασιμότητα και οι δυνατότητες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης σε πραγματικό χρόνο ενισχύουν τη χρησιμότητά τους στη διευκόλυνση εγκληματικών προσπαθειών.

Επιπλέον, η εξάπλωση της τεχνητής νοημοσύνης (AI) και των προηγμένων εργαλείων επιτήρησης-αποφυγής έχει αυξήσει το τεχνολογικό οπλοστάσιο των Ο.Ε.Ο.. Αυτές οι ομάδες χρησιμοποιούν αλγόριθμους τεχνητής νοημοσύνης για τον εντοπισμό τρωτών σημείων σε συστήματα, την αυτοματοποίηση των λειτουργιών απάτης και την εκτέλεση εγκλημάτων στον κυβερνοχώρο με υψηλή ακρίβεια. Οι καμπάνιες διανομής κακόβουλου λογισμικού (ransomware) και ηλεκτρονικής εξαπάτησης (phishing) χρησιμοποιούν συχνά εργαλεία μηχανικής μάθησης για την αποτελεσματική στόχευση των θυμάτων (Europol, 2021). Η τεχνολογική πολυπλοκότητα αυτών των εργαλείων ενισχύει την ικανότητα των εγκληματικών

δικτύων να προκαλούν μεγάλης κλίμακας ζημιές, ελαχιστοποιώντας ταυτόχρονα τους κινδύνους.

Παρά τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν αυτές οι τεχνολογίες στα εγκληματικά δίκτυα, εισάγουν επίσης νέα τρωτά σημεία. Τα ψηφιακά αποτυπώματα, ακόμη και όταν είναι κρυπτογραφημένα, μπορούν να παρέχουν κρίσιμα στοιχεία για τις έρευνες επιβολής του νόμου. Η εγκληματολογία στον κυβερνοχώρο και οι εξελίξεις στις μεθόδους αποκρυπτογράφησης επέτρεψαν στις αρχές να αντιμετωπίσουν ορισμένα από τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν τα σύγχρονα εργαλεία επικοινωνίας. Ωστόσο, ο γρήγορος ρυθμός της τεχνολογικής καινοτομίας συχνά ξεπερνά την ικανότητα των αρχών επιβολής του νόμου να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά, αφήνοντας κενά που συνεχίζουν να εκμεταλλεύονται οι Ο.Ε.Ο.. Συμπερασματικά, η ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών επικοινωνίας και ψηφιακών εργαλείων έχει αναδιαμορφώσει σημαντικά το τοπίο της δικτύωσης του οργανωμένου εγκλήματος. Οι κρυπτογραφημένες επικοινωνίες, το dark web, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα εργαλεία που βασίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη έχουν ενισχύσει την εμβέλεια και την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα των εγκληματικών ομάδων, διευκολύνοντας την ικανότητά τους να λειτουργούν πέρα από τα σύνορα και να αποφεύγουν τον εντοπισμό. Αυτές οι εξελίξεις υπογραμμίζουν την ανάγκη για συνεχή τεχνολογική προσαρμογή και καινοτομία στην επιβολή του νόμου για την αντιμετώπιση της εξελισσόμενης απειλής που συνιστά το οργανωμένο έγκλημα.

2.3 Σχέσεις Νομιμότητας και Παρανομίας: Διασύνδεση και Όρια

Στην παρούσα ενότητα η έμφαση δίνεται στην πολύπλοκη σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους τα δύο πεδία διαπλέκονται και αλληλοτροφοδοτούνται. Η νομιμότητα λειτουργεί ως θεσμικό πλαίσιο που καθορίζει κανόνες και όρια, ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Chambliss (2008, σελ.76-80) οι ίδιοι οι θεσμοί εξαναγκάζονται συχνά να ελίσσονται ώστε να ανταποκρίνονται σε αντιφατικές απαιτήσεις. Η πολιτική εξουσία, για παράδειγμα, ενδέχεται να θελήσει να διασφαλίσει τη δημόσια τάξη και να ικανοποιήσει κοινωνικά αιτήματα, ενώ παράλληλα χρειάζεται να συνεργάζεται —ή έστω να ανέχεται—

παραβατικές ομάδες που προσφέρουν «λύσεις» στις δομικές αντιφάσεις της κοινωνίας. Αυτή η αλληλεξάρτηση οδηγεί σε μια «θεσμοθετημένη» παρανομία, όπου η επιβολή του νόμου συχνά προσαρμόζεται για να επιτύχει επιλεγμένους στόχους. Ως εκ τούτου, η νομιμότητα δεν υφίσταται σε απόλυτο διαχωρισμό από την παρανομία, αλλά προσδιορίζεται εντός ενός συστήματος συμφερόντων. Όταν το κράτος ή οι υπηρεσίες επιβολής νόμου εμπλέκονται σε παράτυπες πρακτικές (π.χ. συγκάλυψη εγκληματικών δικτύων για την απόκτηση πληροφοριών), τα όρια μεταξύ νόμιμου και παράνομου γίνονται ρευστά. Σε αυτό το σημείο, η «καθολικότητα» της έννομης τάξης πλήττεται, καθώς προκύπτουν εξαιρέσεις ή συμβιβασμοί υπέρ συγκεκριμένων συμφερόντων. Παράλληλα, οι οικονομικές αντιφάσεις (π.χ. η αντίφαση μισθού-κατανάλωσης) ευνοούν την ανάπτυξη παράνομων δικτύων, τα οποία παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες παράνομα, αλλά σε ζήτηση. Η συνεργασία ή η ανοχή απέναντι σε τέτοιες δραστηριότητες ενισχύεται από πολιτικά ή επιχειρηματικά συμφέροντα, τα οποία επιδιώκουν να κεφαλαιοποιήσουν τα κέρδη των δικτύων αυτών. Το αποτέλεσμα είναι η διάχυση μιας «συναλλακτικής ηθικής», όπου η νομιμότητα δεν αντικρούει απαραίτητως την παρανομία, αλλά ενίοτε τη συνεπικουρεί ή την αξιοποιεί. Συνεπώς, το βασικό ζήτημα έγκειται στην κατανόηση των ορίων που τίθενται στη νομιμότητα, καθώς και στο πώς οι θεσμοί τα διαχειρίζονται ή τα παραβιάζουν. Η θεώρηση αυτή υπογραμμίζει ότι οι σχέσεις νομιμότητας και παρανομίας δεν είναι μονοδιάστατες, αλλά αποτελούν προϊόν συνεχιζόμενης διαπραγμάτευσης και αναπροσαρμογής μέσα σε ένα πεδίο πολλαπλών, συχνά αντιφατικών συμφερόντων.

Εξάλλου, η συνυφασμένη φύση της νομιμότητας και της παρανομίας στο οργανωμένο έγκλημα προκύπτει από την ικανότητα των εγκληματιών να εκμεταλλεύονται αλληλεπικαλυπτόμενα ρυθμιστικά πλαίσια, να διεισδύουν σε νόμιμες επιχειρηματικές δομές και να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Αντί να λειτουργούν αποκλειστικά εκτός νόμου, αυτές οι ομάδες ευδοκιμούν εντοπίζοντας τρωτά σημεία στα νομικά συστήματα και αξιοποιώντας τις ασυνέπειες και τα κενά. Καθώς οι παράνομες επιχειρήσεις ξεπερνούν τα σύνορα, οι ανισότητες στην επιβολή και τη ρύθμιση παρέχουν γόνιμο έδαφος για δημιουργική εκμετάλλευση, ενισχύοντας σχέσεις όπου οι εγκληματίες μπορούν να αντιμετωπίσουν ή να συνεργαστούν με νόμιμες οντότητες ανάλογα με τα αμοιβαία συμφέροντα (Passas 2017, σελ. 445). Αυτή η ρευστότητα δεν είναι τυχαία,

αλλά μάλλον μια στρατηγική απάντηση στην παγκοσμιοποίηση, επιτρέποντας στα εγκληματικά δίκτυα να κρύψουν τις δραστηριότητές τους πίσω από ένα επίχρυσμα νομιμότητας, ενώ ταυτόχρονα πιέζουν τα όρια του τι συνιστά νομικά επιτρεπτή συμπεριφορά.

Αυτή η ασάφεια είναι εμφανής όταν εγκληματικές ομάδες με γνώμονα το κέρδος ενσωματώνονται σε νόμιμες οικονομικές δραστηριότητες, όχι απλώς για να ξεπλύνουν χρήματα, αλλά για να ενισχύσουν τον εδαφικό τους έλεγχο και τον έλεγχο της αγοράς. Με τη χειραγώγηση των νομικών επιχειρηματικών μετώπων, οι εγκληματικές οργανώσεις προσαρμόζονται σε διάφορα περιβάλλοντα, αναμειγνύονται και αποκομίζουν υψηλότερα κέρδη μέσω δόλιων πρακτικών και στρεβλώσεων της αγοράς (Berlusconi, 2016, σελ. 6). Όταν αυτές οι στρατηγικές διείσδυσης είναι επιτυχείς, οι συνέπειες εκτείνονται πέρα από την απλή παρανομία: διαβρώνουν την εμπιστοσύνη στους ρυθμιστικούς θεσμούς, αποδυναμώνουν τις προσπάθειες επιβολής και περιπλέκουν τη διάκριση μεταξύ νόμιμων επιχειρήσεων και εγκληματικών εγχειρημάτων.

Μια ολοκληρωμένη κατανόηση αυτού του φαινομένου απαιτεί την αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο το οργανωμένο έγκλημα αξιοποιεί τους διαπροσωπικούς δεσμούς, τους πολιτισμικούς κανόνες και τις δομές εξουσίας που διέπουν τόσο τις νόμιμες όσο και τις παράνομες σφαίρες. Αυτό περιλαμβάνει την αναγνώριση των εξωνομικών μηχανισμών διακυβέρνησης και των πολύπλοκων σχεσιακών προτύπων που συνδέουν τις παράνομες λειτουργίες με τους νόμιμους τομείς, απεικονίζοντας πώς αυτές οι ομάδες υπερβαίνουν τους παραδοσιακούς ορισμούς του εγκλήματος και αποφεύγουν την απλή κατηγοριοποίηση (Von Lampe, 2016, σελ. 21). Λειτουργώντας ταυτόχρονα εντός και εκτός του νόμου, οι εγκληματικές οργανώσεις εκμεταλλεύονται την ικανότητά τους να διαμορφώνουν, αντί απλώς να παρακάμπτουν, τα όρια μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Οι ενέργειές τους απαιτούν ολιστικές απαντήσεις που ενσωματώνουν οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές εκτιμήσεις για να αμφισβητήσουν αποτελεσματικότερα τη συνεχώς μεταβαλλόμενη επιρροή τους.

2.3.1 Διαφθορά και διείσδυση από το οργανωμένο έγκλημα στους κρατικούς θεσμούς

Η διαφθορά και η διείσδυση των κρατικών θεσμών από το οργανωμένο έγκλημα προκύπτουν από την ιστορική πορεία, δομικές ευπάθειες και εξελισσόμενες εγκληματικές στρατηγικές. Όπως προτείνει ο Collins (2011, σελ. 16-31), η ατελής μετάβαση από τον πατριμονιαλισμό στην πλήρη γραφειοκρατική διακυβέρνηση δημιουργεί παρατεταμένους χώρους όπου οι μαφιόζικες οργανώσεις ευδοκιμούν μιμούμενες ή ανατρέποντας κρατικούς μηχανισμούς. Τέτοιες ομάδες αποκτούν επιρροή ακριβώς εκεί όπου η επίσημη εξουσία είναι αδύναμη ή ασυνεπής στην επιβολή, γεμίζοντας το κενό με το δικό τους σήμα τάξης και προστασίας. Αυτή η δυναμική αποκαλύπτει πώς οι εγκληματίες όχι μόνο ευημερούν απουσία ισχυρής κρατικής εποπτείας, αλλά συχνά περιχαράκωνονται μέσω της διαφθοράς, σφυρηλατώντας σχέσεις με δημόσιους αξιωματούχους και αξιοποιώντας αυτούς τους δεσμούς για να εξασφαλίσουν την ατιμωρησία και να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους.

Σύμφωνα με αυτές τις ιδέες, οι Buscaglia και Van Dijk (2005, σελ. 7-14) καταδεικνύουν την αλληλεξάρτηση μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς του δημόσιου τομέα. Όπου οι δομές διακυβέρνησης στερούνται διαφάνειας, αποτελεσματικής επιβολής ή λογοδοσίας, πολλαπλασιάζονται οι ευκαιρίες για συμπαιγνία. Οι εγκληματικές επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται αυτές τις αδυναμίες για να αποκτήσουν προστασία, προνομιακή μεταχείριση ή πρόσβαση σε προσοδοφόρες αγορές. Η επιτυχία τους, με τη σειρά της, καταπνίγει τη νόμιμη οικονομική δραστηριότητα και διαβρώνει την εμπιστοσύνη στους θεσμούς που προορίζονται να προασπίσουν το δημόσιο συμφέρον.

Οι Gounev και Ruggiero (2012, σελ. 19) ενισχύουν αυτή την αντίληψη δείχνοντας ότι τέτοιες ρυθμίσεις δεν περιορίζονται σε μία μόνο περιοχή. Σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, εγκληματικές ομάδες προσαρμόζουν τις πρακτικές διαφθοράς τους στις τοπικές συνθήκες, εισχωρώντας σε πολιτικά, διοικητικά και δικαστικά συστήματα. Η ικανότητά τους να προσαρμόζουν τη διαφθορά σε διαφορετικά πλαίσια αποκαλύπτει την πολυπλοκότητα και την ανθεκτικότητα αυτών των οργανισμών, καθώς και τις βαθιές προκλήσεις της δημιουργίας αποτελεσματικών, καθολικά εφαρμόσιμων αντιμέτρων.

Ο Albanese (2018, σελ. 95–112) προσθέτει ένα άλλο επίπεδο σε αυτήν την εικόνα, παρουσιάζοντας πώς η διαφθορά μπορεί να κλιμακωθεί με την πάροδο του χρόνου, περνώντας ένα οριακό σημείο πέρα από μεμονωμένες πράξεις και εξελισσόμενη σε συστημικά σχήματα που αντικατοπτρίζουν το ίδιο το οργανωμένο έγκλημα. Αυτά τα πρότυπα όχι μόνο βλάπτουν την εμπιστοσύνη του κοινού αλλά υπονομεύουν και τη θεσμική ακεραιότητα. Συλλογικά, αυτές οι αναλύσεις υπογραμμίζουν ότι η διαφθορά και η διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος σε κρατικούς θεσμούς απαιτούν απαντήσεις που να αναγνωρίζουν την ιστορική κληρονομιά, τις θεσμικές ευπάθειες και την προσαρμοστική φύση των εγκληματικών δικτύων.

Τέλος, η έρευνα των Della Porta και Vannucci (2012, σελ. 40) στο βιβλίο *The Hidden Order of Corruption* αναδεικνύει τους πολύπλοκους τρόπους με τους οποίους το οργανωμένο έγκλημα παρεμβαίνει στους κρατικούς θεσμούς, εστιάζοντας στη σχέση μεταξύ διαφθοράς και πολιτικής εξουσίας. Οι συγγραφείς παρουσιάζουν παραδείγματα όπου μαφιόζικες οργανώσεις αξιοποιούν την ικανότητά τους να επιβάλλουν συμφωνίες διαφθοράς σε πολιτικούς και δημόσιους λειτουργούς. Παρότι οι μαφιόζοι επωφελούνται από τη σύναψη «μεγάλων δουλειών» με πολιτικούς, ταυτόχρονα τους προσεγγίζουν με επιφύλαξη, θεωρώντας τους αναξιόπιστους ή ασυνεπείς στις δεσμεύσεις τους. Αυτή η αμοιβαία καχυποψία δεν εμποδίζει τις συναλλαγές, αλλά αναδεικνύει τις δυναμικές πρακτικές και τα ρίσκα που αναλαμβάνουν οι εμπλεκόμενοι: οι πολιτικοί επιζητούν εκλογικό όφελος και παράνομα κέρδη, ενώ οι μαφιόζοι χρησιμοποιούν βία, απειλές και εξουδετέρωση αντιπάλων για τη διατήρηση του ελέγχου. Το γεγονός ότι πολιτικοί δρουν στο «φως της δημοσιότητας» δυσχεραίνει την άμεση ένταξή τους στις τάξεις του οργανωμένου εγκλήματος, ωστόσο η ανάγκη χρηματοδότησης των προεκλογικών τους εκστρατειών ή η ενίσχυση της τοπικής επιρροής τους καθιστά ευάλωτους στις μαφιόζικες πρακτικές. Σε αυτό το πλαίσιο, το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί ως «εγγυητής» και «επιτηρητής» παράνομων συμφωνιών, διαμορφώνοντας μια ιδιότυπη αγορά διαφθοράς που καταστρατηγεί την αξιοπιστία των δημόσιων θεσμών (Della Porta και Vannucci (2012, σελ.42-44).

2.3.2 Γκρίζες ζώνες μεταξύ νόμιμων και παράνομων δραστηριοτήτων

Η ασάφεια που αναδύεται στις γκρίζες ζώνες μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας έχει τις ρίζες της στην περίπλοκη αλληλεπίδραση εξουσίας, τη δυναμική της κοινότητας και τις θεσμικές ευπάθειες. Αντί να υπάρχουν ως εντελώς αντίθετα, οι νόμιμες και οι παράνομες σφαίρες συχνά μπλέκονται, επιτρέποντας σε εγκληματικές ομάδες να λειτουργούν μέσα σε μια συνέχεια μερικής συμμόρφωσης, κρυφής προσαρμογής και επιλεκτικής επιβολής. Αυτός ο παρενθετικός χώρος, όπου οι επίσημοι κανόνες συνυπάρχουν με τις ανεπίσημες κατανοήσεις, επιτρέπει την εγκληματική ενέργεια να ενσωματωθεί άψογα στην καθημερινή ζωή, διατηρώντας παράλληλα έναν μανδύα νομιμότητας. Δεν εμφανίζονται απλώς ως εξωτερικές απειλές. Αντίθετα, αξιοποιούν τις υπάρχουσες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες που καθιστούν τις κοινότητες επιρρεπείς σε λεπτές μορφές συμπαιγνίας και συνενοχής. (Allum et al. 2019, σελ. 1-23).

Σε αυτές τις γκρίζες ζώνες, όπως φαίνεται στο ιταλικό πλαίσιο (Allum et al. 2019, σελ. 1-23), οι εγκληματικές οργανώσεις εκμεταλλεύονται τοπικά δίκτυα εμπιστοσύνης, οικογενειακούς δεσμούς και σιωπηρές συμφωνίες με άτομα που βρίσκονται στο όριο νόμιμων και παράνομων δραστηριοτήτων. Αυτή η διείσδυση συχνά ευθυγραμμίζεται με ευρύτερα πρότυπα που παρατηρούνται σε περιοχές που πλήττονται από συγκρούσεις, όπου παράτυπες ένοπλες ομάδες γεμίζουν τα κενά διακυβέρνησης παρέχοντας ασφάλεια και βασικές υπηρεσίες, αναλαμβάνοντας έτσι σχεδόν νόμιμους ρόλους (Oreta 2022, σελ. 97). Εδώ, η απουσία αποτελεσματικής κρατικής παρουσίας μετατρέπει την εγκληματική εξουσία σε μια απαραίτητη, αν και ανησυχητική, εναλλακτική. Με την πάροδο του χρόνου, αυτές οι ρυθμίσεις διαβρώνουν τις σαφείς διακρίσεις μεταξύ νόμιμης συμπεριφοράς και εγκληματικής επιχείρησης, ενσωματώνοντας παράνομες επιχειρήσεις στον κοινωνικοοικονομικό ιστό της κοινότητας.

Αυτή η «συμβίωση» ενισχύεται περαιτέρω από στρώματα σιωπής και μη παρεμβολής που προκύπτουν από φόβο, πίστη ή πολιτισμικούς κανόνες (Roks et al. 2022, σελ.104). Τα μέλη της κοινότητας, είτε μέσω της παραίτησης και της αποδοχής είτε μέσω ενεργού οφέλους, διαιώνίζουν ένα περιβάλλον που αποθαρρύνει την αποκάλυψη και προστατεύει τα παράνομα συμφέροντα. Αυτή η κανονικοποιημένη μυστικότητα επιτρέπει στα εγκληματικά δίκτυα να αντέξουν, καθώς η ανίχνευση και

η δίωξη γίνονται πιο δύσκολες όταν οι δράστες και οι παρευρισκόμενοι θεωρούν αυτές τις ρυθμίσεις ως φυσιολογικές ή ακόμα και αναπόφευκτες.

Εξάλλου, ο Chambliss (2008, σελ.225) παρουσιάζει με σαφήνεια τις «γκρίζες ζώνες» μεταξύ νόμιμων και παράνομων δραστηριοτήτων, δίνοντας έμφαση στη στενή διαπλοκή μεταξύ πολιτικής εξουσίας και εγκληματικών δικτύων. Όπως αναφέρει, οι παράνομες επιχειρήσεις —όπως ο τζόγος και η διακίνηση λαθραίων αγαθών— επιδιώκουν τη σύνδεση με πολιτικά πρόσωπα, εξασφαλίζοντας προστασία και ευνοϊκή μεταχείριση. Σε αντάλλαγμα, οι πολιτικοί λαμβάνουν σημαντικά χρηματικά ποσά για τις προεκλογικές τους καμπάνιες ή για την προσωπική τους ενίσχυση. Αυτή η «συμβιωτική σχέση» χαρακτηρίζεται από αμοιβαία οφέλη, αλλά και από εύθραυστες ισορροπίες που εξαρτώνται από την ικανότητα κάθε πλευράς να τηρήσει τις συμφωνίες ή να αποκρύψει τη συναλλαγή. Οι δικηγόροι, σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα του Chambliss, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην πρόσβαση σε πληροφορίες και στη διαμεσολάβηση μεταξύ των δύο κόσμων, καθώς συχνά χειρίζονται ζητήματα επιβολής του νόμου, πολιτικής καθοδήγησης και οικονομικών διευθετήσεων. Παράλληλα, η δημοσιογραφική κάλυψη συμβάλλει στη συναρμολόγηση αυτού του σύνθετου παζλ, παρότι οι επιμέρους ειδησεογραφικές ιστορίες σπάνια συνενώνονται σε μια ενιαία, «μεγάλη εικόνα». Συνολικά, ο Chambliss υπογραμμίζει ότι η κατανόηση των «γκρίζων ζωνών» απαιτεί τόσο κοινωνιολογική φαντασία όσο και διεπιστημονικές πηγές, καθώς ούτε οι νομικές αναφορές ούτε οι δημοσιογραφικές πληροφορίες επαρκούν μεμονωμένα για να φωτίσουν πλήρως την αναπόδραστη διαπλοκή μεταξύ του νόμιμου και του παράνομου (Chambliss, 2008, σελ. 224-226).

Τελικά, αυτές οι γκρίζες ζώνες ευδοκιμούν όχι μόνο μέσω της απροκάλυπτης διαφθοράς ή της απροκάλυπτης βίας, αλλά μέσω μιας λεπτής ισορροπίας εμπιστοσύνης, αναγκαιότητας και κοινών αντιλήψεων που θολώνουν τα όρια μεταξύ αυτού που θεωρείται νόμιμο και αυτού που αθόρυβα ανέχεται.

2.3.3 Προκλήσεις στη ρύθμιση του οργανωμένου εγκλήματος στις παγκόσμιες αγορές

Η ρύθμιση του οργανωμένου εγκλήματος στις παγκόσμιες αγορές παρουσιάζει πολύπλευρες προκλήσεις λόγω του διεθνικού χαρακτήρα των

παράνομων δραστηριοτήτων, των περιορισμών δικαιοδοσίας και των εξελισσόμενων στρατηγικών των εγκληματικών οργανώσεων. Οι παγκόσμιες αγορές συνυφαίνονται όλο και περισσότερο με νόμιμες και παράνομες λειτουργίες, δημιουργώντας ευκαιρίες στο οργανωμένο έγκλημα να εκμεταλλευτεί τα ρυθμιστικά κενά, να χειραγωγήσει τα χρηματοπιστωτικά συστήματα και να υπονομεύσει τις δομές διακυβέρνησης (Passas, 2003, σελ.49). Αυτές οι προκλήσεις επιδεινώνονται περαιτέρω από την πολυπλοκότητα της παγκοσμιοποίησης και τις τεχνολογικές εξελίξεις, που ενισχύουν την προσαρμοστικότητα και την εμβέλεια των εγκληματικών επιχειρήσεων.

Ένα σημαντικό εμπόδιο στη ρύθμιση του οργανωμένου εγκλήματος στις παγκόσμιες αγορές είναι ο κατακερματισμός της δικαιοδοσίας των υπηρεσιών επιβολής. Οι διακρατικές εγκληματικές οργανώσεις (TCO) λειτουργούν σε πολλές χώρες, συχνά εκμεταλλεζόμενες τις διαφορές στα νομικά πλαίσια και τις ικανότητες επιβολής. Ενώ υπάρχουν μηχανισμοί διεθνούς συνεργασίας όπως η INTERPOL και η Europol, οι ασυνέπειες στις εθνικές προτεραιότητες, στους νομικούς ορισμούς και στα διαδικαστικά πρωτόκολλα εμποδίζουν την αποτελεσματική συνεργασία (Albanese, 2011, σελ.23). Για παράδειγμα, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες - μια κρίσιμη συνιστώσα του οργανωμένου εγκλήματος - ρυθμίζεται διαφορετικά μεταξύ των δικαιοδοσιών, επιτρέποντας στους εγκληματίες να εκμεταλλευτούν αυτές τις ασυνέπειες μέσω στρατηγικής τοποθέτησης και διαστρωμάτωσης παράνομων κεφαλαίων.

Μια άλλη σημαντική πρόκληση έγκειται στη διασταύρωση νόμιμων και παράνομων οικονομιών. Οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος (Ο.Ε.Ο.) συχνά χρησιμοποιούν νόμιμες επιχειρήσεις για να ξεπλύνουν χρήματα, να επενδύσουν κέρδη και να νομιμοποιήσουν τις δραστηριότητές τους. Αυτή η ανάμειξη δραστηριοτήτων συσκοτίζει τα όρια μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, καθιστώντας δύσκολο για τις ρυθμιστικές αρχές να εντοπίσουν και να εξαρθρώσουν εγκληματικά δίκτυα. Βιομηχανίες όπως οι κατασκευές, τα ακίνητα και τα logistics χρησιμοποιούνται συχνά από τις Ο.Ε.Ο. για τη διοχέτευση παράνομου κεφαλαίου υπό το πρόσχημα των νόμιμων συναλλαγών (van Duyn, 1998, σελ.361). Η πολυπλοκότητα αυτών των χρηματοδοτικών συστημάτων συχνά ξεπερνά τις ερευνητικές και αναλυτικές δυνατότητες των ρυθμιστικών φορέων.

Ο γρήγορος ρυθμός της τεχνολογικής προόδου περιπλέκει περαιτέρω τις ρυθμιστικές προσπάθειες. Οι αναδυόμενες τεχνολογίες όπως τα κρυπτονομίσματα, οι κρυπτογραφημένες επικοινωνίες και οι πλατφόρμες που βασίζονται σε blockchain παρέχουν νέους τρόπους λειτουργίας του οργανωμένου εγκλήματος με σχετική ανωνυμία. Τα κρυπτονομίσματα, για παράδειγμα, διευκολύνουν τις διασυνοριακές συναλλαγές χωρίς την ανάγκη για παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μειώνοντας την ιχνηλασιμότητα των παράνομων κεφαλαίων (Broadhurst et al., 2014, σελ.13). Τα ρυθμιστικά πλαίσια αγωνίστηκαν να συμβαδίσουν με αυτές τις καινοτομίες, αφήνοντας κρίσιμα κενά που συνεχίζουν να εκμεταλλεύονται οι Ο.Ε.Ο..

Επιπλέον, η ενσωμάτωση παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού σε νόμιμες αγορές έχει διευκολύνει τη διακίνηση ναρκωτικών, όπλων και απομιμήσεων προϊόντων. Τα λιμάνια, οι ζώνες ελεύθερων συναλλαγών και τα ναυτιλιακά δίκτυα συχνά χρησιμεύουν ως αγωγοί για αυτές τις δραστηριότητες και η τεράστια κλίμακα του παγκόσμιου εμπορίου καθιστά την ολοκληρωμένη παρακολούθηση σχεδόν αδύνατη (Shelley, 2014, σελ.24). Αδύναμη επιβολή στις αναπτυσσόμενες χώρες, σε συνδυασμό με την υψηλή ζήτηση για παράνομα αγαθά στα ανεπτυγμένα έθνη, διαιωνίζει αυτές τις εγκληματικές επιχειρήσεις.

Η διαφθορά υπονομεύει επίσης τις προσπάθειες για τη ρύθμιση του οργανωμένου εγκλήματος στις παγκόσμιες αγορές. Σε πολλές περιπτώσεις, οι Ο.Ε.Ο. διεισδύουν σε κυβερνητικές και εταιρικές δομές, αξιοποιώντας τη δωροδοκία, τον εξαναγκασμό και τις συμμαχίες για να αποφύγουν τον εντοπισμό και τη δίωξη. Αυτό το φαινόμενο «σύλληψης του κράτους» όχι μόνο διαβρώνει την εμπιστοσύνη του κοινού, αλλά και ακρωτηριάζει τα ρυθμιστικά πλαίσια, ιδιαίτερα σε χώρες με εύθραυστους θεσμούς (Ruggiero, 1996, σελ.28). Συμπερασματικά, οι προκλήσεις στη ρύθμιση του οργανωμένου εγκλήματος στις παγκόσμιες αγορές είναι βαθιά ριζωμένες στην πολυπλοκότητα των διακρατικών λειτουργιών, στις νομικές-οικονομικές διασταυρώσεις και στις τεχνολογικές εξελίξεις. Η αντιμετώπιση αυτών των θεμάτων απαιτεί μια συντονισμένη διεθνή προσέγγιση που εναρμονίζει τα νομικά πλαίσια, ενισχύει τις τεχνολογικές δυνατότητες και ενισχύει τη θεσμική ανθεκτικότητα κατά της διαφθοράς. Χωρίς τέτοια μέτρα, η διάχυτη επιρροή του οργανωμένου εγκλήματος στις παγκόσμιες αγορές θα συνεχίσει να υπονομεύει την οικονομική σταθερότητα και διακυβέρνηση.

2.4 Οργανωμένο έγκλημα: Τοπικές και διεθνείς διαστάσεις

2.4.1 Η επιρροή των τοπικών πλαισίων στις εγκληματικές επιχειρήσεις

Το τοπικό πλαίσιο επηρεάζει σημαντικά τη δομή, τις στρατηγικές και τις δραστηριότητες των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος (Ο.Ε.Ο.). Ενώ το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί μέσα σε ένα παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο, τα θεμέλιά του βρίσκονται συχνά σε τοπικά κοινωνικοοικονομικά, πολιτιστικά και πολιτικά περιβάλλοντα. Αυτά τα πλαίσια καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι εγκληματικές οργανώσεις εδραιώνονται, αλληλεπιδρούν με τις τοπικές κοινότητες και εκμεταλλεύονται τις περιφερειακές ευπάθειες για να διατηρήσουν τις δραστηριότητές τους (Edwards & Gill, 2002, σελ.210).

Οι τοπικές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, ιδιαίτερα η φτώχεια, η ανισότητα και η ανεργία, παρέχουν συχνά γόνιμο έδαφος για το οργανωμένο έγκλημα. Σε οικονομικά μειονεκτούσες περιοχές, τα Ο.Ε.Ο. μπορούν να καλύψουν τα κενά που αφήνει το κράτος, προσφέροντας απασχόληση, ασφάλεια ή κοινωνική υποστήριξη σε περιθωριοποιημένους πληθυσμούς. Για παράδειγμα, εγκληματικές ομάδες στη Λατινική Αμερική, όπως τα καρτέλ ναρκωτικών, αξιοποιούν την οικονομική αστάθεια για να στρατολογήσουν άτομα που δεν έχουν βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις (Arias, 2006, σελ.23). Ομοίως, στα μετασοβιετικά κράτη, η κατάρρευση των κεντρικών οικονομικών συστημάτων τη δεκαετία του 1990 δημιούργησε ευκαιρίες για το οργανωμένο έγκλημα να διεισδύσει στις αναδυόμενες αγορές και να εδραιώσει κυριαρχία σε βασικές βιομηχανίες (Volkov, 2002, σελ.13).

Οι πολιτιστικοί παράγοντες διαδραματίζουν επίσης κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση των επιχειρήσεων οργανωμένου εγκλήματος. Σε περιοχές με ισχυρές παραδόσεις οικογενειακών ή φυλετικών δομών, όπως η νότια Ιταλία ή τα Βαλκάνια, οι εγκληματικές οργανώσεις συχνά αντικατοπτρίζουν αυτά τα πολιτιστικά πρότυπα. Ομάδες όπως η σικελική μαφία ή οι αλβανικές φυλές βασίζονται στην οικογενειακή πίστη και στους κοινωνικούς κανόνες για να διατηρήσουν τη συνοχή και να επιβάλουν την εσωτερική πειθαρχία (Blok, 1974, σελ.11). Αυτοί οι πολιτιστικοί δεσμοί όχι μόνο παρέχουν σταθερότητα αλλά και ενισχύουν την εμπιστοσύνη, η

οποία είναι ζωτικής σημασίας για τον μυστικό χαρακτήρα των εγκληματικών επιχειρήσεων.

Η πολιτική αστάθεια και η αδύναμη διακυβέρνηση επηρεάζουν περαιτέρω τη δυναμική του οργανωμένου εγκλήματος σε τοπικό επίπεδο. Σε περιοχές όπου η επιβολή του νόμου υποχρηματοδοτείται ή είναι διεφθαρμένη, οι Ο.Ε.Ο. εκμεταλλεύονται τις θεσμικές αδυναμίες για να εδραιώσουν την εξουσία και να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους. Για παράδειγμα, στη Δυτική Αφρική, οι οργανώσεις διακίνησης ναρκωτικών έχουν ανθίσει σε κράτη με περιορισμένη ικανότητα επιβολής και εκτεταμένη διαφθορά, χρησιμοποιώντας αυτές τις συνθήκες για να καθιερωθούν ως κύριοι κόμβοι διαμετακόμισης ναρκωτικών (Ellis, 2009, σελ.178). Τέτοια πλαίσια επιτρέπουν επίσης στις Ο.Ε.Ο. να διεισδύσουν στα πολιτικά συστήματα, σφυρηλατώντας συμμαχίες με τοπικούς αξιωματούχους για την προστασία των συμφερόντων τους.

Τα αστικά περιβάλλοντα παρουσιάζουν μοναδικές ευκαιρίες και προκλήσεις για το οργανωμένο έγκλημα, διαμορφώνοντας τις δραστηριότητές τους με συγκεκριμένους τρόπους. Σε πυκνοκατοικημένες πόλεις, η ανωνυμία και η πρόσβαση σε υποδομές, όπως τα δίκτυα μεταφορών και επικοινωνιών, διευκολύνουν τις παράνομες δραστηριότητες. Τα αστικά κέντρα προσφέρουν επίσης τεράστιες καταναλωτικές αγορές για ναρκωτικά, απομιμήσεις προϊόντων και άλλα παράνομα προϊόντα, καθιστώντας τα hotspots για εγκληματική δραστηριότητα (Saviano, 2007, σελ.9). Αντίθετα, οι αγροτικές περιοχές παρέχουν χώρους για δραστηριότητες που απαιτούν απόκρυψη, όπως η καλλιέργεια ναρκωτικών ή οι διαδρομές εμπορίας ανθρώπων, δείχνοντας πώς τα γεωγραφικά πλαίσια επηρεάζουν τις εγκληματικές στρατηγικές.

Επιπρόσθετα, η ανάλυση της Βιδάλη (2007, σελ 154-156) αναδεικνύει τον καθοριστικό ρόλο των τοπικών συνθηκών στη διαμόρφωση και εξέλιξη των εγκληματικών οργανώσεων. Το οργανωμένο έγκλημα δεν αναπτύσσεται σε κοινωνικό και πολιτικό κενό, αλλά επηρεάζεται από την τοπική οικονομία, τις πολιτικές δομές και τις κοινωνικές σχέσεις που το περιβάλλουν. Στις αγροτικές περιοχές, για παράδειγμα, το έγκλημα συνδέεται με φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης και πατροπαράδοτες κοινωνικές σχέσεις, όπως φαίνεται στην περίπτωση της παράνομης καλλιέργειας κάνναβης στα Ζωνιανά ή της

κόκας στις Άνδεις. Αντίστοιχα, στις αστικές περιοχές, το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί μέσω της διαφθοράς, της νομιμοποίησης παράνομων κερδών και της σύμπραξης με κρατικούς αξιωματούχους. Η συμβιωτική σχέση του οργανωμένου εγκλήματος με το κράτος και την οικονομία ενισχύεται μέσω πελατειακών σχέσεων και της διαφθοράς, επιτρέποντας στα εγκληματικά δίκτυα να αποκτούν πρόσβαση σε πολιτικούς, επιχειρηματίες και θεσμικούς μηχανισμούς. Αυτό καθιστά τις εγκληματικές οργανώσεις αναπόσπαστο στοιχείο της κοινωνικής δομής, με μηχανισμούς που μιμούνται εκείνους της νόμιμης οικονομίας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι τοπικές συνθήκες καθορίζουν όχι μόνο τις δραστηριότητες του εγκλήματος, αλλά και τη μορφή της συνεργασίας του με θεσμικούς παράγοντες, διαμορφώνοντας ένα δυναμικό σύστημα αλληλεξάρτησης. Η ανάλυση της Βιδάλη (2007, σελ. 163-166) δείχνει ότι η ενσωμάτωση του εγκλήματος στον κοινωνικό ιστό διαφοροποιείται ανάλογα με το τοπικό πλαίσιο: ενώ στις αγροτικές κοινότητες η παράνομη οικονομία μπορεί να συνδέεται με την επιβίωση των κατοίκων, στις πόλεις εμπεδώνεται μέσω των μηχανισμών της εξουσίας. Αυτή η δυναμική αναδεικνύει την ανάγκη ανάλυσης των εγκληματικών οργανώσεων μέσα από τα τοπικά πολιτικο-οικονομικά και κοινωνικά τους συμφραζόμενα, καθώς η δομή και η δράση τους δεν είναι μονοδιάστατες, αλλά εξαρτώνται από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περιοχής.

Εξάλλου, πάλι σύμφωνα με την Βιδάλη (2007, σελ. 163-166), η διάκριση μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και εγκλήματος του λευκού κολάρου αμφισβητείται, καθώς η σύγχρονη εγκληματολογική θεωρία υποστηρίζει ότι οι δύο αυτές μορφές εγκληματικότητας αλληλεπιδρούν και συγκροτούν συγκοινωνούντα δοχεία. Οι ανώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις συχνά απολαμβάνουν επιεικέστερη μεταχείριση, ενώ οι χαμηλότερες αντιμετωπίζονται αυστηρότερα, μέσω ενός κατασκευασμένου πλαισίου διακρίσεων. Η αντεγκληματική πολιτική διαφοροποιεί τις προσεγγίσεις της, προβάλλοντας τη βίαιη φύση του οργανωμένου εγκλήματος και αποσιωπώντας την επιχειρηματική του διάσταση, ενώ το έγκλημα του λευκού κολάρου παρουσιάζεται ως μεμονωμένη παθολογική απόκλιση. Παράλληλα, η θεώρηση του εγκλήματος ως εξωτερικής απειλής αποτρέπει την ερμηνεία του με βάση τη δομή της κοινωνίας. Αντί να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ κρατικού-εταιρικού και οργανωμένου εγκλήματος, το τελευταίο ταυτίστηκε με την τρομοκρατία, προστατεύοντας έτσι τα ισχυρά κέντρα εξουσίας που διευκολύνουν τη λειτουργία του. Η αντίληψη αυτή ενισχύθηκε μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001,

χωρίς ωστόσο να επιλύσει ζητήματα εγκληματικότητας, αλλά μάλλον επιδεινώνοντάς τα (Βιδάλη, 2007, σελ. 163-166).

Ανακεφαλαιώνοντας, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επιρροή των τοπικών πλαισίων εκτείνεται πέρα από την κοινωνικοοικονομική και πολιτική σφαίρα, καθώς το οργανωμένο έγκλημα προσαρμόζεται στις αλλαγές στις τοπικές πρακτικές επιβολής του νόμου. Ο αυξημένος αστυνομικός έλεγχος σε μια περιοχή μπορεί να αναγκάσει τα Ο.Ε.Ο. να μετατοπίσουν τις επιχειρήσεις σε περιοχές με ασθενέστερη επιβολή, αποδεικνύοντας τη στρατηγική τους προσαρμοστικότητα. Για παράδειγμα, η εντατικοποίηση της επιβολής των ναρκωτικών στην Κολομβία στα τέλη του 20ου αιώνα οδήγησε στη μετατόπιση των δικτύων διακίνησης στο Μεξικό, αλλάζοντας θεμελιωδώς τη δυναμική του εμπορίου ναρκωτικών (Villar & Cottle, 2011, σελ. 16). Συνολικά, τα τοπικά πλαίσια είναι κρίσιμα για τη διαμόρφωση των επιχειρήσεων των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος. Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, οι πολιτισμικοί κανόνες, η πολιτική σταθερότητα και οι γεωγραφικοί παράγοντες επηρεάζουν τον τρόπο λειτουργίας, στρατολόγησης και επέκτασης αυτών των ομάδων. Η αναγνώριση των τοπικών διαστάσεων του οργανωμένου εγκλήματος είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη στοχευμένης παρέμβασης ιόντων και κατανόηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ περιφερειακών και παγκόσμιων εγκληματικών δικτύων.

2.4.2 Διακρατικά δίκτυα εγκληματικότητας: Μέθοδοι και προκλήσεις

Τα διακρατικά δίκτυα εγκληματικότητας αντιπροσωπεύουν μία από τις σημαντικότερες απειλές για την παγκόσμια ασφάλεια και την οικονομική σταθερότητα. Αυτά τα δίκτυα λειτουργούν πέρα από τα εθνικά σύνορα, αξιοποιώντας τη διασύνδεση των σύγχρονων οικονομιών και εκμεταλλεύονται τα τρωτά σημεία των παγκόσμιων συστημάτων για να εμπλακούν σε παράνομες δραστηριότητες όπως η διακίνηση ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο ανθρώπων, το εμπόριο όπλων και τα οικονομικά εγκλήματα. Οι μέθοδοι και οι επιχειρησιακές στρατηγικές τους έχουν γίνει ολοένα και πιο εξελιγμένες, θέτοντας σημαντικές προκλήσεις για την επιβολή του νόμου και τη διεθνή διακυβέρνηση (Shelley, 2014, σελ. 16).

Μία από τις κύριες μεθόδους που χρησιμοποιούν τα διεθνή δίκτυα εγκληματικότητας είναι η εξάρτησή τους από προηγμένες τεχνολογίες εφοδιαστικής

και επικοινωνίας. Αυτά τα δίκτυα χρησιμοποιούν συστήματα παγκόσμιων μεταφορών και αλυσίδας εφοδιασμού για την αποτελεσματική μετακίνηση παράνομων αγαθών και υπηρεσιών. Για παράδειγμα, τα καρτέλ ναρκωτικών εκμεταλλεύονται τις θαλάσσιες ναυτιλιακές διαδρομές και τα συστήματα εμπορευματοκιβωτίων για να διακινήσουν ναρκωτικά, εκμεταλλευόμενοι τον τεράστιο όγκο του παγκόσμιου εμπορίου για να αποφύγουν τον εντοπισμό (UNODC, 2020). Ομοίως, οι επιχειρήσεις λαθρεμπορίας ανθρώπων χρησιμοποιούν δίκτυα αεροπορικών και χερσαίων μεταφορών, δημιουργώντας συχνά περίπλοκες διαδρομές για την αποφυγή των συνοριακών ελέγχων.

Η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών ενισχύει περαιτέρω την επιχειρησιακή ικανότητα των διεθνικών δικτύων εγκληματικότητας. Οι κρυπτογραφημένες πλατφόρμες επικοινωνίας, τα κρυπτονομίσματα και το dark web διευκολύνουν τις ανώνυμες συναλλαγές και τον συντονισμό μεταξύ εγκληματικών παραγόντων. Τα κρυπτονομίσματα όπως το Bitcoin έχουν γίνει ένα εργαλείο για το ξέπλυμα χρήματος, καθώς επιτρέπουν ασφαλείς και αποκεντρωμένες συναλλαγές που είναι δύσκολο να εντοπιστούν (Broadhurst et al., 2014, σελ. 18). Το dark web παρέχει μια αγορά για παράνομα αγαθά, επιτρέποντας στα δίκτυα να συνδέονται με αγοραστές και πωλητές σε όλο τον κόσμο, διατηρώντας παράλληλα την ανωνυμία.

Η προσαρμοστικότητα των διεθνικών δικτύων εγκληματικότητας είναι ένας άλλος βασικός παράγοντας για την ανθεκτικότητά τους. Αυτά τα δίκτυα είναι δομημένα ώστε να λειτουργούν με ευελιξία, συχνά σχηματίζοντας χαλαρές σχέσεις που επιτρέπουν την ταχεία αναδιοργάνωση ως απάντηση στις πιέσεις επιβολής του νόμου. Σε αντίθεση με τις παραδοσιακές ιεραρχικές ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, πολλά διεθνικά δίκτυα λειτουργούν ως αποκεντρωμένες οντότητες, επιτρέποντάς τους να λειτουργούν σε διάφορες δικαιοδοσίες και να αποφεύγουν συντονισμένες καταστολές (Morselli, 2009, σελ. 7).

Παρά αυτές τις προόδους στις μεθόδους, τα διεθνικά δίκτυα εγκληματικότητας αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις. Οι διεθνείς προσπάθειες επιβολής του νόμου, όπως αυτές με επικεφαλής την INTERPOL και την Europol, έχουν επικεντρωθεί όλο και περισσότερο σε συνεργατικές προσεγγίσεις, συγκέντρωση πόρων, πληροφοριών και τεχνογνωσίας για την καταπολέμηση αυτών των δικτύων. Ωστόσο, η έλλειψη ενός ενιαίου παγκόσμιου νομικού πλαισίου συχνά

εμποδίζει αυτές τις προσπάθειες, καθώς οι διαφορές στους εθνικούς νόμους και προτεραιότητες περιπλέκουν τη διασυνοριακή συνεργασία (Albanese, 2011, σελ. 19). Επιπλέον, η ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας παρουσιάζει προκλήσεις όχι μόνο για τις ρυθμιστικές αρχές αλλά και για τους εγκληματίες, καθώς οι εξελίξεις στην εγκληματολογία στον κυβερνοχώρο και στα εργαλεία επιτήρησης έχουν βελτιώσει την ικανότητα των αρχών να εντοπίζουν ψηφιακά αποτυπώματα.

Συμπερασματικά, τα διεθνικά δίκτυα εγκληματικότητας χρησιμοποιούν εξελιγμένες μεθόδους, συμπεριλαμβανομένης της υλικοτεχνικής εμπειρογνωμοσύνης, των τεχνολογικών εργαλείων και της εκμετάλλευσης συστημικών τρωτών σημείων, για να διατηρήσουν τις δραστηριότητές τους. Ωστόσο, οι εγγενείς προκλήσεις που θέτει η διεθνής συνεργασία, οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι ασυνέπειες στη διακυβέρνηση περιπλέκουν τις προσπάθειες ρύθμισης και διάλυσης αυτών των δικτύων. Η κατανόηση των μεθόδων τους και η αντιμετώπιση των προκλήσεων που παρουσιάζουν είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση αποτελεσματικών στρατηγικών για την καταπολέμηση του διεθνικού εγκλήματος.

2.4.3 Παγκοσμιοποίηση και επέκταση του οργανωμένου εγκλήματος

Η παγκοσμιοποίηση έχει μεταμορφώσει σημαντικά τη δυναμική του οργανωμένου εγκλήματος, προωθώντας την επέκτασή του σε πρωτοφανή κλίμακα. Διευκολύνοντας τη διασυνοριακή διακίνηση ανθρώπων, αγαθών, κεφαλαίων και πληροφοριών, η παγκοσμιοποίηση έχει δημιουργήσει ευκαιρίες για τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος (Ο.Ε.Ο.) να διαφοροποιήσουν και να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους. Η διασυνδεδεμένη φύση των παγκόσμιων αγορών, σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές εξελίξεις, έχει αναδιαμορφώσει τη δομή, τις λειτουργίες και τον αντίκτυπο του οργανωμένου εγκλήματος, καθιστώντας το μια διάχυτη πρόκληση για τη διεθνή ασφάλεια και διακυβέρνηση (Shelley, 2014, σελ. 6).

Ένας από τους κύριους μοχλούς της επέκτασης του οργανωμένου εγκλήματος μέσω της παγκοσμιοποίησης είναι η ενοποίηση των παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού. Η διασυνδεδεμένη φύση των εμπορικών οδών και των δικτύων μεταφοράς επιτρέπει στα Ο.Ε.Ο. να εκμεταλλεύονται νόμιμες υποδομές για το λαθρεμπόριο ναρκωτικών, όπλων, απομιμήσεων αγαθών και εμπορίας ανθρώπων. Για

παράδειγμα, το παγκόσμιο εμπόριο ναρκωτικών έχει επεκταθεί σημαντικά λόγω της ικανότητας των εγκληματικών δικτύων να διανέμουν αποτελεσματικά προϊόντα σε όλες τις ηπείρους. Περιοχές όπως η Νότια Αμερική, η Δυτική Αφρική και η Νοτιοανατολική Ασία έχουν αναδειχθεί ως βασικοί κόμβοι, που χρησιμεύουν ως σημεία παραγωγής, διέλευσης ή προορισμού για παράνομες ουσίες (UNODC, 2020).

Τα παγκόσμια χρηματοπιστωτικά συστήματα έχουν επίσης διευκολύνει την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος. Η απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών, σε συνδυασμό με την άνοδο της ψηφιακής τραπεζικής, επιτρέπει στα Ο.Ε.Ο. να διακινούν κεφάλαια μεταξύ των δικαιοδοσιών με ελάχιστη εποπτεία. Το ξέπλυμα χρήματος έχει γίνει ακρογωνιαίος λίθος του οργανωμένου εγκλήματος, επιτρέποντας σε ομάδες να ενσωματώνουν τα παράνομα κέρδη στη νόμιμη οικονομία. Οι φορολογικοί παράδεισοι και τα υπεράκτια τραπεζικά συστήματα χρησιμοποιούνται συχνά για να κρύψουν την προέλευση των εγκληματικών εσόδων, τονίζοντας τα τρωτά σημεία της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής διακυβέρνησης (van Duyn, 1998, σελ. 372).

Οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν ενισχύσει περαιτέρω την εμβέλεια και την αποτελεσματικότητα των Ο.Ε.Ο.. Το διαδίκτυο και οι ψηφιακές τεχνολογίες παρέχουν πλατφόρμες επικοινωνίας, συντονισμού και εμπορίου, επιτρέποντας στο οργανωμένο έγκλημα να λειτουργεί στον κυβερνοχώρο. Το έγκλημα στον κυβερνοχώρο, συμπεριλαμβανομένης της διαδικτυακής απάτης, της κλοπής ταυτότητας και των επιθέσεων ransomware, αντιπροσωπεύει έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς οργανωμένης εγκληματικότητας. Επιπλέον, το dark web χρησιμεύει ως αγορά για παράνομα αγαθά και υπηρεσίες, προσφέροντας ανωνυμία και διευκολύνοντας παγκόσμιες συναλλαγές που είναι δύσκολο να εντοπιστούν (Broadhurst et al., 2014, σελ. 12).

Η παγκοσμιοποίηση έχει επίσης διευκολύνει τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων του οργανωμένου εγκλήματος. Πέρα από τις παραδοσιακές λειτουργίες όπως η διακίνηση ναρκωτικών και ο εκβιασμός, οι Ο.Ε.Ο. εμπλέκονται όλο και περισσότερο σε εγκλήματα όπως η περιβαλλοντική εκμετάλλευση, η εμπορία άγριων ζώων και η παραγωγή απομιμήσεων αγαθών. Η παγκόσμια ζήτηση για σπάνια ζωικά προϊόντα ή παράνομη ξυλεία, για παράδειγμα, δημιουργεί προσοδοφόρες ευκαιρίες για τις Ο.Ε.Ο. να εκμεταλλεύονται τους φυσικούς πόρους, συχνά σε

συνεργασία με διεφθαρμένους αξιωματούχους και αδύναμα ρυθμιστικά συστήματα (Nellemann et al., 2016, σελ. 14).

Ωστόσο, ο αντίκτυπος της παγκοσμιοποίησης στο οργανωμένο έγκλημα δεν περιορίζεται σε οικονομικές και τεχνολογικές διαστάσεις. Κοινωνικοπολιτικοί παράγοντες, όπως η αυξημένη μετανάστευση και η αποδυνάμωση της κρατικής κυριαρχίας σε ορισμένες περιοχές, συνέβαλαν στη διάδοση των διεθνικών εγκληματικών δικτύων. Οι μεταναστευτικές ροές, ενώ οδηγούνται κυρίως από νόμιμες ανάγκες, συχνά αξιοποιούνται από δίκτυα εμπορίας ανθρώπων, μετατρέποντας τους ευάλωτους πληθυσμούς σε εμπορεύματα για κέρδος (Shelley, 2014, σελ. 26). Οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της επέκτασης του οργανωμένου εγκλήματος αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις λόγω του παγκοσμιοποιημένου πλαισίου. Η έλλειψη εναρμονισμένων νομικών πλαισίων, οι ασυνεπείς ικανότητες επιβολής και οι ποικίλες εθνικές προτεραιότητες δημιουργούν ευκαιρίες για τις Ο.Ε.Ο. να εκμεταλλευτούν τα κενά δικαιοδοσίας. Ενώ διεθνείς πρωτοβουλίες όπως η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (UNTOC) στοχεύουν στην αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων, η πολυπλοκότητα της παγκοσμιοποίησης απαιτεί μια πιο συντονισμένη και προσαρμοστική προσέγγιση στη ρύθμιση (Albanese, 2011, σελ. 18).

Ανακεφαλαιώνοντας, η παγκοσμιοποίηση έχει επηρεάσει βαθιά την επέκταση του οργανωμένου εγκλήματος, επιτρέποντάς του να ενσωματωθεί στις παγκόσμιες αγορές, να διαφοροποιήσει τις δραστηριότητες και να αξιοποιήσει τις τεχνολογικές καινοτομίες. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτει το παγκοσμιοποιημένο οργανωμένο έγκλημα απαιτεί ολοκληρωμένη κατανόηση των μηχανισμών του και την ανάπτυξη συνεκτικών διεθνών στρατηγικών για τον μετριασμό των επιπτώσεών του.

Κεφάλαιο 3: Το Modus Operandi του οργανωμένου εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα χαρακτηρίζεται από ρευστούς και προσαρμόσιμους μηχανισμούς για την εξασφάλιση ισχύος, την απόκτηση πόρων και την επέκταση των δικτύων. Ενώ το Κεφάλαιο 2 εξέτασε το ευρύτερο εννοιολογικό υπόβαθρο και την κοινωνική οργάνωση των εγκληματικών ομάδων, αυτό το κεφάλαιο εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο αυτές οι ομάδες λειτουργούν στρατηγικά σε πραγματικές συνθήκες. Συγκεκριμένα, εξετάζει (α) τις θεμελιώδεις στρατηγικές και πρακτικές ίδρυσής τους, (β) τους τρόπους με τους οποίους οικοδομούν και διατηρούν σχέσεις με νομικούς και πολιτικούς παράγοντες· (γ) την ικανότητά τους να προσαρμόζονται σε μεταβαλλόμενα κοινωνικά και οικονομικά πλαίσια· και (δ) τις τεχνικές επιβίωσης και επέκτασης που διασφαλίζουν τη συνεχή επιρροή τους, αντλώντας εμπειρικά στοιχεία και θεωρητικές γνώσεις από πολλαπλές μελέτες (Stamouli, 2018; Campana, 2013; Nikolovski, 2017; Ding, 2021; Mademlis et al., 2023; Bonzanni, 2019; Padgett, 2015).

Κατά την εξέταση αυτών των ζητημάτων, πρέπει να λάβουμε υπόψη τα εξελισσόμενα πολιτικά, τεχνολογικά και νομικά τοπία που διαμορφώνουν την ικανότητα των εγκληματικών οργανώσεων να διεκδικούν τον έλεγχο και να παράγουν κέρδος. Οι σύγχρονες ομάδες οργανωμένου εγκλήματος -είτε είναι παράνομες οργανώσεις στη Βόρεια Ιταλία (Bonzanni, 2019, σελ. 2) είτε εξελιγμένα δίκτυα που υποστηρίζουν τον κυβερνοχώρο (Mademlis et al., 2023, σελ. 4) - βασίζονται σε ένα ευρύ φάσμα πρακτικών. Εκμεταλλεύονται αδύναμες δομές διακυβέρνησης, σχηματίζουν συμβιωτικές σχέσεις με νομικές οντότητες και αξιοποιούν τεχνολογίες αιχμής για να παραμείνουν ένα βήμα μπροστά από την επιβολή του νόμου. Ως εκ τούτου, ο τρόπος λειτουργίας τους δεν είναι ούτε στατικός ούτε ομοιόμορφος, αλλά υπόκειται σε μια πολύπλοκη αλληλεπίδραση τοπικών πιέσεων, διεθνών αγορών και εσωτερικής δυναμικής του ομίλου.

Οι επόμενες ενότητες αναλύουν πώς αυτές οι ομάδες εδραιώνουν την εξουσία σε μια δεδομένη περιοχή ή αγορά, σφυρηλατούν στρατηγικές συμμαχίες με νομικούς-πολιτικούς παράγοντες, προσαρμόζονται σε κοινωνικές και οικονομικές αναταραχές

και, τελικά, δημιουργούν ανθεκτικές τεχνικές για επιβίωση και επέκταση. Αναλύοντας αυτές τις διαστάσεις, αποκτούμε κατανόηση αρχικά των εσωτερικών λειτουργιών των ομάδων αλλά και των τρωτών σημείων στα πολιτικά και κοινωνικά πλαίσια που επιτρέπουν την επίμονη παραμονή τους.

3.1 Στρατηγικές και πρακτικές εδραιώσεις

Η δημιουργία σταθερού ερείσματος σε συγκεκριμένες περιοχές ή εγκληματικές αγορές αντιπροσωπεύει συχνά την αρχική φάση στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων οργανωμένου εγκλήματος. Οι ομάδες πρέπει να περιηγηθούν σε μια σειρά παραγόντων —που κυμαίνονται από τις τοπικές συμπεριφορές και τις ευπάθειες της αγοράς έως τα πρότυπα επιβολής και τις πολιτικές ευκαιρίες— προκειμένου να εδραιωθούν.

Όπως σημειώθηκε και νωρίτερα, η εδραίωση του οργανωμένου εγκλήματος βασίζεται σε μια σειρά από στρατηγικές και πρακτικές που διαμορφώνουν τη λειτουργία του και του επιτρέπουν να αποκτήσει κοινωνική και οικονομική επιρροή. Σύμφωνα με τον Wright (2005, σελ. 27), η εγκληματική οργάνωση συνδέεται στενά με τη ζωή των συμμοριών, οι οποίες λειτουργούν ως αρχικός μηχανισμός κοινωνικοποίησης και στρατολόγησης για τις μεγαλύτερες εγκληματικές δομές. Οι συμμορίες δεν είναι απαραίτητα πλήρως οργανωμένες ομάδες με αυστηρή ιεραρχία. Σε πολλές περιπτώσεις, αποτελούν χαλαρές συνομοσπονδίες, όπου η συνοχή βασίζεται περισσότερο στην αλληλεγγύη των μελών και λιγότερο σε μια αυστηρά καθορισμένη δομή εξουσίας. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι συμμορίες αποκτούν χαρακτηριστικά ορθολογικής οργάνωσης, ειδικά όταν εμπλέκονται σε κερδοφόρες παράνομες δραστηριότητες, όπως η διακίνηση ναρκωτικών (Wright, 2005, σ. 27-28). Ένα βασικό στοιχείο της εδραίωσης του οργανωμένου εγκλήματος είναι η στρατολόγηση νέων μελών, που συχνά προέρχονται από κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες. Οι συμμορίες προσφέρουν στα μέλη τους μια αίσθηση ταυτότητας και προστασίας, εκμεταλλευόμενες τις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες και την έλλειψη ευκαιριών (Wright, 2005, σ. 29-30). Η βία εξάλλου, αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της στρατηγικής των εγκληματικών οργανώσεων, καθώς

λειτουργεί τόσο ως μηχανισμός επιβολής πειθαρχίας στο εσωτερικό της συμμορίας, όσο και ως εργαλείο για τον έλεγχο της αγοράς. Η χρήση εξαναγκασμού εξασφαλίζει την υπακοή των μελών, ενώ αποτρέπει ανταγωνιστικές ομάδες από το να αμφισβητήσουν την κυριαρχία τους (Wright, 2005, σ. 31). Επιπρόσθετα, οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες επιδιώκουν τη νομιμοποίηση των εσόδων τους μέσω επιχειρήσεων-βιτρίνα και οικονομικών δικτύων. Οι συμμορίες που αποκτούν πρόσβαση σε οικονομικούς πόρους μπορούν να εξελιχθούν σε πιο δομημένες εγκληματικές οργανώσεις, αποκτώντας στοιχεία πολυεθνικών επιχειρήσεων (Wright, 2005, σ. 36). Τέλος, σημαντική στρατηγική για την εδραίωση του οργανωμένου εγκλήματος είναι η διείσδυση στις κρατικές δομές και η συνεργασία με διεφθαρμένους αξιωματούχους. Οι εγκληματικές οργανώσεις αξιοποιούν τη διαφθορά για να εξασφαλίσουν ασυλία από τις διωκτικές αρχές και να αποκτήσουν προνομιακή πρόσβαση σε πληροφορίες (Wright, 2005, σ. 38).

Εξάλλου, μια επαναλαμβανόμενη στρατηγική περιλαμβάνει την εκμετάλλευση των τοπικών συνθηκών ή των ανεκπλήρωτων αναγκών μέσα σε μια κοινότητα (Campana, 2013, σελ. 16). Σε περιοχές όπου η παρουσία του κράτους είναι αδύναμη ή διεφθαρμένη, οι εγκληματικές οργανώσεις μπορούν να παρέμβουν για να παρέχουν υπηρεσίες ή προστασία. Καλλιεργούν έτσι τη νομιμότητα μεταξύ των κατοίκων που τους βλέπουν ως λύτες προβλημάτων και όχι ως εγκληματικά στοιχεία (Nikolovski, 2017). Τέτοιες στρατηγικές αντικατοπτρίζουν παραδοσιακά μοντέλα εδαφικών μαφιών που «κυβερνούν» τις γειτονιές μέσω εκβιασμού και προσφοράς «προστασίας» (Campana, 2013, σελ. 320). Αυτή η δυναμική παρατηρήθηκε στην Ιταλία, όπου η Μαφία, ιστορικά, έπαιξε ρόλους άτυπης διακυβέρνησης, ελέγχοντας τις τοπικές διαφορές και ενορχηστρώνοντας μεγάλης κλίμακας παράνομες συναλλαγές.

Με την πάροδο του χρόνου, αυτές οι εγκληματικές οργανώσεις τελειοποιούν τις πρακτικές τους για να μειώσουν τον κίνδυνο εντοπισμού και να κεφαλαιοποιήσουν τις αναδυόμενες παράνομες αγορές. Όπως τονίζει ο Padgett (2015, σελ. 125) στο πλαίσιο της απάτης, οι εξελιγμένοι παράγοντες καταγράφουν συστηματικά τις ευπάθειες στις νομικές δομές. Ενώ αυτή η μελέτη επικεντρώνεται κυρίως στην οικονομική απάτη, υπάρχουν παράλληλα πρότυπα στα παραδοσιακά πλαίσια του οργανωμένου εγκλήματος: οι εγκληματίες εντοπίζουν οργανωτικά ή

θεσμικά ελαττώματα, τα εκμεταλλεύονται και θωρακίζουν τις δραστηριότητές τους μέσω του κατακερματισμού. Σε πολλές περιπτώσεις, οι επιχειρήσεις βιτρίνας ή οι φαινομενικά νόμιμες συνεργασίες χρησιμεύουν ως το δημόσιο πρόσωπο του ομίλου (Nikolovski, 2017, σελ. 740). Αυτές οι επιχειρήσεις ενδέχεται να ασκούν νόμιμο εμπόριο ενώ ταυτόχρονα ξεπλένουν χρήματα ή διευκολύνουν άλλες παράνομες συναλλαγές.

Επιπλέον, μια κρίσιμη πτυχή της περιχαράκωσης είναι η καλλιέργεια εσωτερικής εμπιστοσύνης και πίστης. Ενώ το Κεφάλαιο 2 εξέτασε την εμπιστοσύνη από θεωρητική σκοπιά, εδώ εκδηλώνεται ως πρακτικές διαδικασίες που διασφαλίζουν πειθαρχία και συνοχή. Οι ομάδες συχνά θεσμοθετούν τελετουργίες μύησης ή δεσμεύουν συστήματα για να εδραιώσουν την πίστη. Αυτά τα μέτρα ενισχύουν την ιεραρχία και τη μυστικότητα που απαιτούνται για τη διατήρηση της λειτουργικής ακεραιότητας της ομάδας. Με την επιβολή εσωτερικών κωδίκων συμπεριφοράς, οι ομάδες μειώνουν την πιθανότητα διείσδυσης και προδοσίας (Σταμούλη, 2018, σελ. 278).

Σε ορισμένα σενάρια, η βία ή η απειλή βίας παραμένει ένας ισχυρός μηχανισμός για τη δημιουργία εξουσίας (Nikolovski, 2017, σελ. 741). Για παράδειγμα, οι τοπικές εγκληματικές οργανώσεις μπορεί να βασίζονται σε στοχευμένο εκφοβισμό για να εξασφαλίσουν τη συμμόρφωση από άτομα και επιχειρήσεις. Ωστόσο, η αποκάλυπτη βία μπορεί να τραβήξει την προσοχή από τις αρχές επιβολής του νόμου, ωθώντας πολλές ομάδες να υιοθετήσουν πιο διακριτικές μορφές εξαναγκασμού. Η οικονομική επιρροή και οι ανεπαίσθητες μορφές εκφοβισμού γίνονται συχνά προτιμότερες σε περιβάλλοντα όπου η ανάμειξη με το νόμιμο περιβάλλον είναι επωφελής (Campana, 2013, σελ. 321).

Τελικά, οι στρατηγικές και οι πρακτικές εγκαθίδρυσης εξαρτώνται από την οικοδόμηση μιας ισχυρής υποδομής —νομικά μέτωπα, διεφθαρμένους δεσμούς, εσωτερική πίστη και υπολογισμένη χρήση βίας ή εκφοβισμού— για τον έλεγχο αγορών και εδαφών. Μέσω αυτών των τακτικών, οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος δημιουργούν ένα περιβάλλον στο οποίο μπορούν να λειτουργήσουν με ελάχιστες παρεμβάσεις και ισχυρές ροές εσόδων.

3.2 Δικτύωση με νομικούς και πολιτικούς φορείς

Μια κεντρική πτυχή του τρόπου λειτουργίας του οργανωμένου εγκλήματος είναι η δημιουργία δικτύων με φορείς που κατέχουν νομική και πολιτική εξουσία. Τέτοιες συνδέσεις διευκολύνουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, από το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και τη ρυθμιστική φοροδιαφυγή έως τον επηρεασμό των αποφάσεων πολιτικής υπέρ των παράνομων συμφερόντων (Σταμούλη, 2018, σελ. 279). Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτή η οικοδόμηση συμμαχιών ξεδιπλώνεται μέσω άμεσης διαφθοράς, που περιλαμβάνει δωροδοκία και εκβιασμό. Σε άλλες, προκύπτει από πιο εκλεπτυσμένες διαδικασίες συμπαιγνίας, όπου οι νομικοί και πολιτικοί ενδιαφερόμενοι κερδίζουν από αμοιβαία επωφελείς σχέσεις.

Αρχικά, θα πρέπει να σημειωθεί ο καταλυτικός ρόλος της διαφθοράς. Οι εγκληματικές ομάδες εκμεταλλεύονται συχνά ευάλωτους θεσμούς στους οποίους η εποπτεία είναι χαλαρή (Nikolovski, 2017, σελ. 742). Η δωροδοκία γίνεται πύλη για τη διασφάλιση της συνενοχής αξιωματούχων που μπορούν να προσφέρουν προστατευτικά μέτρα ή πληροφορίες σχετικά με τις επιχειρήσεις επιβολής του νόμου. Στο ελληνικό πλαίσιο, τα νομοθετικά πλαίσια που στοχεύουν το οργανωμένο έγκλημα (όπως ο νόμος 2928/2001, που συζητήθηκε από τη Σταμούλη (2018, σελ. 280) στοχεύουν να διαταράξουν αυτές τις συμμαχίες, ωστόσο η πρακτική επιβολή συχνά αποτυγχάνει. Ένα αποτέλεσμα είναι η «επιλεκτική επιβολή του νόμου», όπου διεφθαρμένοι αξιωματούχοι είτε αγνοούν συγκεκριμένες παραβιάσεις είτε επιβάλλουν τις σκληρότερες κατηγορίες εναντίον αντιπάλων της ομάδας. Τέτοιες ασυνέπειες υπογραμμίζουν τους τρόπους με τους οποίους η πολιτική ή διοικητική συνενοχή επεκτείνει το λειτουργικό εύρος των εγκληματικών δικτύων (Σταμούλη, 2018, σελ. 279).

Εξάλλου, το οργανωμένο έγκλημα περιλαμβάνει επίσης νόμιμα επαγγέλματα με πιο παράνομο τρόπο. Οι δικηγόροι, οι λογιστές και οι χρηματοοικονομικοί σύμβουλοι μπορούν άθελά τους ή σκόπιμα να βοηθήσουν στη σύσταση εταιρειών - κέλφος, στη σύνταξη συμβάσεων που συγκαλύπτουν τις δομές ιδιοκτησίας ή στη διευκόλυνση οικονομικών συναλλαγών που παρακάμπουν τα πρωτόκολλα κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Όπως σημειώνει ο Padgett

(2015, σελ. 125) στον τομέα της απάτης, η επαγγελματική πείρα αξιοποιείται συχνά για να δημιουργηθούν περίπλοκα σχήματα που φαίνονται νόμιμα στην επιφάνεια. Ενώ ο Padgett (2015, σελ. 125) εστιάζει στους απατεώνες εντός οργανωτικών πλαισίων, οι παραλληλισμοί είναι εμφανείς στις στρατηγικές οργανωμένου εγκλήματος που εξαρτώνται από επαγγελματίες που διευκολύνουν το ξέπλυμα εσόδων ή την απόκρυψη δικτύων.

Εξάλλου, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στην σημασία της πολιτικής επιρροής και την ισχύ των διαφόρων λόμπι. Οι ομάδες που λειτουργούν σε μεγαλύτερη κλίμακα επιδιώκουν να διαμορφώσουν την πολιτική ή την κοινή γνώμη με τρόπους που ευνοούν τις δραστηριότητές τους. Οι πολιτικοί, ειδικά εκείνοι που δραστηριοποιούνται σε περιοχές με οικονομικές δυσκολίες ή αδύναμα ρυθμιστικά πλαίσια, μπορεί να θεωρήσουν ότι οι συμμαχίες με εγκληματικές οργανώσεις είναι αμοιβαία επωφελείς. Για παράδειγμα, οι εγκληματίες μπορούν να παράσχουν οικονομική στήριξη ή να ενισχύσουν τη συμμετοχή των ψηφοφόρων, ενώ οι αιρετοί μπορούν να διευκολύνουν την αδειοδότηση, την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων ή την επιεική αστυνόμευση. Μια τέτοια συμβίωση έχει τεκμηριωθεί σε πολλαπλά εθνικά πλαίσια, συμπεριλαμβανομένης της Ιταλίας (Bonzanni, 2019, σελ. 10) και της Βόρειας Μακεδονίας (Nikolovski, 2017, σελ. 740), όπου η διείσδυση σε πολιτικές σφαίρες βοηθά τους εγκληματίες να διατηρήσουν την τοπική κυριαρχία.

Επιπλέον, σε ορισμένες ακραίες συνθήκες, ολόκληρες φατρίες εντός των κρατικών μηχανισμών μπορεί να διαπλέκονται τόσο με εγκληματικά συμφέροντα που τα όρια μεταξύ της νόμιμης εξουσίας και του οργανωμένου εγκλήματος γίνονται ασαφή. Ο Ding (2021, σελ. 1) δείχνει πώς, στο Νότιο Σουδάν, η πολιτική διαφθορά και η εγκληματική επιχείρηση συγχωνεύονται όταν παραβάτες που υποστηρίζονται από το κράτος χειραγωγούν τους εθνικούς πόρους για παράνομο κέρδος. Αν και το πλαίσιο του Νοτίου Σουδάν είναι μοναδικό, η αρχή ισχύει παγκοσμίως: η διείσδυση σε κρατικά όργανα μετατρέπει τις εγκληματικές ομάδες σε οιονεί πολιτικές οντότητες ικανές να διαμορφώνουν ή να επιλέγουν δημόσιες πολιτικές (Ding, 2021, σελ. 1).

Συνολικά, η δικτύωση με νομικούς και πολιτικούς παράγοντες ενισχύει τη διάρκεια του οργανωμένου εγκλήματος μειώνοντας τους νομικούς κινδύνους, εξομαλύνοντας τις παράνομες πράξεις και ανοίγοντας ακόμη και νέους δρόμους για κέρδος. Είτε μέσω της διαφθοράς, της νομικής εμπειρογνωμοσύνης ή της πολιτικής

συμβίωσης, αυτές οι σχέσεις χρησιμεύουν ως ακρογωνιαίοι λίθοι της εκλεπτυσμένης αρχιτεκτονικής που στηρίζει την επιτυχία του οργανωμένου εγκλήματος.

3.3 Προσαρμοστικότητα στις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές

Το οργανωμένο έγκλημα πρέπει να παραμείνει προσαρμόσιμο στις αλλαγές στα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά τοπία στα οποία δραστηριοποιείται. Η ταχεία παγκοσμιοποίηση, η τεχνολογική πρόοδος και οι διακυμάνσεις των συνθηκών της αγοράς αναγκάζουν τις εγκληματικές ομάδες να εξελίσσουν τις μεθόδους τους. Αυτή η ενότητα διερευνά τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίνονται σε νέες προκλήσεις και ευκαιρίες, χρησιμοποιώντας παραδείγματα που υπογραμμίζουν την ικανότητά τους να περιστρέφονται γρήγορα και αποτελεσματικά.

1. Εκμετάλλευση αναδυόμενων αγορών και τεχνολογιών. Οι εγκληματικές οργανώσεις βρίσκονται συχνά στην πρώτη γραμμή της υιοθέτησης νέων τεχνολογιών για παράνομους σκοπούς (Mademlis et al., 2023). Για παράδειγμα, η άνοδος των κρυπτονομισμάτων και των διαδικτυακών αγορών όπως το Dark Web έχει διευκολύνει πιο διακριτικές επιχειρήσεις ξεπλύματος χρήματος, διακίνηση ναρκωτικών και πώληση παράνομων αγαθών. Οι εγκληματίες αξιοποιούν αυτές τις ψηφιακές πλατφόρμες για να αποφύγουν τις παραδοσιακές μεθόδους επιβολής του νόμου. Ωστόσο, οι Mademlis et al. (2023) σημειώνουν επίσης την υπόσχεση εργαλείων ανάλυσης και ανάλυσης δικτύου που βασίζονται σε AI, τα οποία επιτρέπουν στις αρχές να αποκαλύπτουν κρυφές συνδέσεις. Έτσι, ο αγώνας εξοπλισμών μεταξύ εγκληματιών και αρχών επιβολής του νόμου στον ψηφιακό τομέα συνεχίζει να εντείνεται. Επιπλέον, η προσαρμοστικότητα εκτείνεται πέρα από την τεχνολογία. Όταν οι τοπικές ή παγκόσμιες αγορές αλλάζουν, αυτοί οι οργανισμοί αναδιαμορφώνουν τα χαρτοφυλάκια παράνομων δραστηριοτήτων τους. Ο Nikolovski (2017, σελ. 742) περιγράφει πώς οι ομάδες της Βόρειας Μακεδονίας περιστρέφονται από την εμπορία ανθρώπων στα ναρκωτικά ή το αντίστροφο, ανάλογα με τα πιθανά κέρδη και τους αντιληπτούς κινδύνους που συνδέονται με κάθε αγορά. Αυτή η ευελιξία φαίνεται επίσης σε οργανώσεις της μαφίας που συνδυάζουν διάφορες νόμιμες και παράνομες επιχειρήσεις (Bonzanni, 2019), δείχνοντας πώς οι εγκληματίες

διαφοροποιούν τις πηγές εισοδήματος όπως οι νόμιμες επιχειρήσεις όταν έρχονται αντιμέτωποι με οικονομικές αβεβαιότητες.

2. Ανταπόκριση στις νομικές μεταρρυθμίσεις και τις πιέσεις επιβολής. Όταν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής εισάγουν αυστηρούς νόμους ή εντείνουν την επιβολή σε έναν συγκεκριμένο τομέα, οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος συχνά προσαρμόζονται μετατοπίζοντας την εστίαση σε λιγότερο ελεγχόμενους τομείς (Campana, 2013). Στην Ιταλία, για παράδειγμα, η νομοθεσία κατά της Μαφίας έχει ωθήσει ορισμένες ομάδες να επεκταθούν πέρα από τα παραδοσιακά προπύργια τους, αναζητώντας νέα εδάφη σε όλη την Ευρώπη ή επενδύοντας σε νόμιμες επιχειρήσεις για να κρύψουν τις συνεχιζόμενες εγκληματικές τους δραστηριότητες (Campana, 2013, σελ. 316). Στην Ελλάδα, νομοθεσία όπως ο νόμος 2928/2001, εισήχθη για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά όπως δείχνει η Σταμούλη (2018), οι ερμηνευτικές ασάφειες επιτρέπουν την επιλεκτική ή υπερβολικά ευρεία χρήση αυτών των νόμων. Οι εγκληματικές ομάδες εκμεταλλεύονται αυτές τις νόμιμες γκρίζες ζώνες για να συνεχίσουν να λειτουργούν.

3. Οι κοινωνικοοικονομικές διαταραχές ως ευκαιρίες. Οι περίοδοι κρίσης ή αναταραχών, όπως οι φυσικές καταστροφές ή οι πανδημίες, συχνά δίνουν στις εγκληματικές οργανώσεις νέα ερείσματα. Μπορεί να προσφέρουν άτυπα δάνεια σε επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα, παρέχοντας γρήγορα κεφάλαια αλλά στη συνέχεια παίρνουν τον έλεγχο ή εκβιάζουν υψηλότερους τόκους. Ο Ding (2021, σελ. 1) υπογραμμίζει πώς οι συνθήκες κρίσης στο Νότιο Σουδάν επέτρεψαν σε ένοπλες ομάδες που ευθυγραμμίζονται με πολιτικά συμφέροντα να εδραιώσουν την εξουσία και να επεκτείνουν τις οικονομικές δραστηριότητες. Ομοίως, σε ορισμένες περιοχές, η πρόσφατη παγκόσμια κρίση υγείας οδήγησε σε επεκτάσεις πλαστών ιατρικών προμηθειών ή μη εξουσιοδοτημένων δικτύων διανομής ζωτικών αγαθών - καταδεικνύοντας για άλλη μια φορά την ικανότητα των εγκληματιών να εκμεταλλεύονται τις ευπάθειες της κοινωνίας.

4. Ενσωμάτωση νέων συνόλων δεξιοτήτων και ανθρώπινου κεφαλαίου. Τα οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα στρατολογούν συνεχώς άτομα με εξειδικευμένες δεξιότητες, όπως εμπειρογνώμονες πληροφορικής ικανούς να διεξάγουν εξελιγμένες επιχειρήσεις hacking ή ξεπλύματος βρώμικου χρήματος (Mademlis et al., 2023, σελ. 2). Η διείσδυση καλά εκπαιδευμένων προσλήψεων που μπορούν να διαχειριστούν

περίπλοκες οικονομικές συναλλαγές, να παράγουν δόλια τεκμηρίωση ή να δημιουργήσουν προηγμένα τεχνολογικά συστήματα είναι απαραίτητη για τη συνεχή προσαρμογή. Με την ενσωμάτωση τέτοιων ατόμων στις τάξεις τους, οι εγκληματικές οργανώσεις παραμένουν καλά προετοιμασμένες να ανταποκριθούν στις καινοτομίες της επιβολής του νόμου και στις αλλαγές της αγοράς.

Επιπλέον, ο Morselli (2009, σελ.6) εξετάζει την έννοια των εγκληματικών δικτύων και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν σε σύγχρονες κοινωνίες. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, τα εγκληματικά οργανωτικά συστήματα ποικίλλουν, από απλές ευκαιριακές συνεργασίες μέχρι πολυσύνθετες δομές που μονοπωλούν συγκεκριμένες αγορές. Αυτά τα δίκτυα δεν είναι πάντα ιεραρχικά, αλλά βασίζονται σε ευέλικτες σχέσεις που εξασφαλίζουν την επιβίωση και επέκταση των εγκληματικών δραστηριοτήτων (Morselli, 2009, σελ.6). Η ισχύς ενός εγκληματικού δικτύου συχνά καθορίζεται από το πόσο κεντρικά τοποθετημένα είναι τα βασικά του μέλη. Ο Morselli (2009, σελ.6) επισημαίνει ότι η υψηλή κεντρικότητα μπορεί να προσφέρει εξουσία, αλλά ταυτόχρονα αυξάνει την ευπάθεια των εγκληματιών σε διώξεις (σελ. 15-16). Ένα από τα κρίσιμα στοιχεία της ανθεκτικότητας του οργανωμένου εγκλήματος είναι η διαπλοκή με νομικούς και πολιτικούς φορείς. Οι εγκληματικές οργανώσεις συχνά αξιοποιούν σχέσεις με δικηγόρους, οικονομικούς συμβούλους και διεφθαρμένους αξιωματούχους για να προστατευθούν από διώξεις και να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους (σελ. 12-13). Έτσι, προκύπτει ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν λειτουργεί σε απομόνωση αλλά ενσωματώνεται στην κοινωνία μέσω δικτύων που συνδέουν νόμιμους και παράνομους παράγοντες. Αυτή η προσαρμοστική και αποκεντρωμένη φύση των εγκληματικών δικτύων καθιστά δύσκολη την εξάρθρωσή τους και τους επιτρέπει να επιβιώνουν σε διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα (Morselli, 2009 σελ. 17-18).

Εν ολίγοις, η προσαρμοστικότητα δεν είναι απλώς ένα τυχαίο χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος. Είναι ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό που επιτρέπει σε αυτές τις ομάδες να κινούνται μέσα σε ένα πλαίσιο από κατασταλτικούς νόμους, μεταβαλλόμενες αγορές και κοινωνικοπολιτικούς μετασχηματισμούς. Η ευελιξία τους έγκειται στην τεχνολογική καινοτομία, στη διαφοροποίηση των παράνομων χαρτοφυλακίων και στην λεπτή ανάγνωση των εξελισσόμενων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών.

3.4 Τεχνικές επιθέσεις και επεκτάσεις

Ωστόσο, η επιβίωση για τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος εξαρτάται από κάτι περισσότερο από την προσαρμοστικότητα. Εξαρτάται επίσης από προσεκτικά εξελιγμένες τεχνικές που τους επιτρέπουν να εδραιώσουν την εξουσία και να διευρύνουν το πεδίο επιρροής τους. Ενώ η προσαρμογή μπορεί να είναι αντιδραστική, οι «τεχνικές επιβίωσης και επέκτασης» υποδεικνύουν προληπτικές προσπάθειες που διασφαλίζουν τη σταθερότητα, τη συνέχεια και την ανάπτυξη των ομάδων. Η διατήρηση του επιχειρησιακού απορρήτου και της συνέχειας είναι ένα από τα κύρια μέλημα κάθε οργανωμένου εγκληματικού δικτύου, καθώς η ελαχιστοποίηση της έκθεσης στην επιβολή του νόμου είναι ζωτικής σημασίας. Μακροπρόθεσμα, αυτό απαιτεί όχι μόνο ασφαλή κανάλια επικοινωνίας αλλά και τη συστηματική εκπαίδευση των μελών για την αποφυγή εντοπισμού. Ο Bonzanni (2019, σελ.2) δείχνει πώς οι ομάδες της μαφίας στο Μπέργκαμο αναπαράγουν τις ιεραρχικές δομές και τα πρωτόκολλα μυστικότητας των παραδοσιακών ομάδων της μαφίας, διασφαλίζοντας ότι οι νεότεροι νεοσύλλεκτοι υιοθετούν τον ίδιο κώδικα σιωπής. Ομοίως, η χρήση εξελιγμένων εργαλείων κρυπτογράφησης και ασφαλών εφαρμογών ανταλλαγής μηνυμάτων γίνεται κανόνας όταν ομάδες εμπλέκονται σε μεγάλης κλίμακας παράνομη διακίνηση (Mademlis et al., 2023, σελ. 3). Για να διατηρηθεί η συνέχεια, πολλοί οργανισμοί λειτουργούν σε «κύτταρα» ή υποομάδες. Κάθε ομάδα της οργάνωσης είναι επιφορτισμένη με ένα συγκεκριμένο σύνολο δραστηριοτήτων, από την επιμελητεία έως την επιβολή. Αυτή η τμηματοποίηση διασφαλίζει ότι η σύλληψη μιας μονάδας δεν ξετυλίγει αυτόματα ολόκληρο τον οργανισμό (Campana, 2013, σελ. 317). Όταν συλλαμβάνονται μέλη ενός μόνο πυρήνα, άλλα κύτταρα συνεχίζουν τις δραστηριότητές τους με ελάχιστη αναστάτωση.

Η διαφοροποίηση των παράνομων και νόμιμων επιχειρήσεων διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην επιδίωξη της μακροζωίας, καθώς το οργανωμένο έγκλημα συχνά συνδυάζει εγκληματικές και νόμιμες δραστηριότητες (Nikolovski, 2017, σελ. 743). Για παράδειγμα, τα έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες μπορεί να επενδυθούν σε ακίνητα, εταιρείες φιλοξενίας ή εισαγωγών-εξαγωγών. Αυτά τα νόμιμα μέτωπα

εξυπηρετούν πολλαπλούς σκοπούς: ξεπλένουν χρήματα, παράγουν πρόσθετο εισόδημα και προσφέρουν ένα πλαίσιο σεβασμού για τα βασικά πρόσωπα του οργανισμού. Οι ομάδες που διαφοροποιούνται αποτελεσματικά μπορούν να προστατευτούν από την ύφεση της αγοράς ή τη διακοπή ενός συγκεκριμένου παράνομου εμπορίου. Εάν οι αγορές ναρκωτικών γίνονται πολύ επικίνδυνες λόγω της αυξημένης επιβολής, στρέφονται προς την παράνομη διάθεση απορριμμάτων ή το λαθρεμπόριο όπλων. Εάν οι τοπικές επιχειρήσεις τεθούν υπό έλεγχο, αναζητούν νέες ευκαιρίες στο εξωτερικό. Ο Campana (2013, σελ. 325) καταδεικνύει πώς οι θυγατρικές της ιταλικής μαφίας υιοθετούν συχνά μια διπλή στρατηγική «διακυβέρνησης» των τοπικών εδαφών ενώ «συναλλάσσονται» σε διάφορες παράνομες αγορές διεθνώς. Αυτή η ικανότητα λειτουργίας σε πολλαπλά επίπεδα ταυτόχρονα διευρύνει τη σφαίρα επιρροής τους και εξασφαλίζει πολλαπλές ροές εισοδήματος.

Η στρατηγική βία και ο εκφοβισμός παραμένουν σημαντικές τακτικές επιβίωσης, ακόμη και σε περιοχές όπου οι εγκληματίες προτιμούν μυστικές μεθόδους. Στρατηγικές ή συμβολικές πράξεις βίας ενισχύουν τη φήμη της ομάδας για σκληρότητα, αποτρέποντας τόσο τις εξωτερικές απειλές όσο και την εσωτερική διαφωνία (Nikolovski, 2017, σελ. 743). Ένας τέτοιος στοχευμένος εκφοβισμός μπορεί επίσης να διευκολύνει την επέκταση αναγκάζοντας τοπικές επιχειρήσεις ή ανταγωνιστικές ομάδες να συμμορφωθούν. Ωστόσο, η υπερβολική ή αδιάκριτη βία μπορεί να είναι αντιπαραγωγική, προσελκύοντας την ανεπιθύμητη προσοχή των αρχών επιβολής του νόμου και την οργή του κοινού. Έτσι, οι εγκληματικές οργανώσεις πρέπει να βαθμονομήσουν τη χρήση βίας, αναπτύσσοντάς την επιλεκτικά και διασφαλίζοντας ότι ευθυγραμμίζεται με ευρύτερους οργανωτικούς στόχους (Bonzanni, 2019, σελ.4). Αυτή η πράξη εξισορρόπησης υπογραμμίζει την πολυπλοκότητα με την οποία αυτές οι ομάδες διαχειρίζονται τη δημόσια εικόνα και την εσωτερική τους πειθαρχία.

Η χρήση της τεχνολογίας για συντονισμό και επέκταση έχει γίνει κεντρική όχι μόνο για τη μυστικότητα αλλά και για τις ευρύτερες λειτουργίες των εγκληματικών δικτύων. Τα εργαλεία του κυβερνοχώρου επιτρέπουν στους εγκληματίες να επεκτείνουν την εμβέλειά τους πέρα από τα σύνορα με ελάχιστη φυσική παρουσία (Mademlis et al., 2023, σελ. 3). Για παράδειγμα, οργανωμένα κυκλώματα απάτης

χρησιμοποιούν διαδικτυακές πλατφόρμες για να εξαπατήσουν άτομα ή να διεισδύσουν σε εταιρικά δίκτυα παγκοσμίως. Με αυτόν τον τρόπο, προσλαμβάνουν ειδικευμένους χάκερ, αναλυτές δεδομένων και οικονομικούς εμπειρογνώμονες ικανούς να πλοηγούνται σε διεθνή τραπεζικά συστήματα. Παράλληλα με αυτά τα κατορθώματα υψηλής τεχνολογίας, οι εγκληματίες προσαρμόζουν επίσης προσεγγίσεις χαμηλής τεχνολογίας που ταιριάζουν σε συγκεκριμένες τοπικές συνθήκες. Ο Ding (2021, σελ. 12) σημειώνει πώς οι ένοπλες ομάδες στο Νότιο Σουδάν βασίζονται σε υποτυπώδεις μεθόδους επικοινωνίας και τοπικά δίκτυα για τη διακίνηση όπλων, σε συνδυασμό με τις τοπικές κοινότητες για να αποφύγουν τον εντοπισμό. Κάθε προσέγγιση —αιχμής ή χαμηλής τεχνολογίας— εκπληρώνει μια λειτουργία, καταδεικνύοντας την ικανότητα του οργανωμένου εγκλήματος να αναπτύξει ένα ευρύ φάσμα εργαλείων με βάση το πλαίσιο.

Οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος απασχολούν νομικούς συμβούλους ειδικευμένους στην πλοήγηση σε περίπλοκη νομοθεσία, διασφαλίζοντας ότι οι επίσημες κατηγορίες ελαχιστοποιούνται ή απορρίπτονται. Εκμεταλλεύονται διαδικαστικά λάθη, αμφισβητούν αποδεικτικά στοιχεία για τεχνικούς λόγους ή χρησιμοποιούν εξειδικευμένες γνώσεις για να δημιουργήσουν ισχυρές άμυνες. Η Σταμούλη (2018, σελ.281) επισημαίνει ότι η διαφορούμενη εφαρμογή των νόμων που έχουν σχεδιαστεί για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος μπορεί να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης στα χέρια των εγκληματιών όταν η επιβολή γίνεται επιλεκτική ή όταν οι κατηγορίες διευρύνονται αυθαίρετα, οδηγώντας μερικές φορές σε σύγχυση στο δικαστήριο. Αυτή η σύγχυση μπορεί να καταλήξει σε απολύσεις ή συμφωνίες ένστασης που ωφελούν τους κατηγορούμενους που εκπροσωπούνται καλά. Με την πάροδο του χρόνου, ομάδες με οικονομικούς πόρους μπορούν να συστηματοποιήσουν αυτές τις τακτικές, καθιστώντας τις αναπόσπαστες στη στρατηγική επιβίωσής τους.

Τέλος, η οικοδόμηση συμμαχιών και διεθνών δικτύων είναι απαραίτητη για την επέκταση του οργανωμένου εγκλήματος. Ο Campana (2013, σελ. 316) υπογραμμίζει τη σημασία των διασυνοριακών συμμαχιών για να επιτρέψουν σε ομάδες της ιταλικής μαφίας να διεξάγουν παράνομες συναλλαγές σε ξένα εδάφη. Αυτές οι συμμαχίες μπορούν να διευκολύνουν τη διακίνηση παράνομων εμπορευμάτων—ναρκωτικών, όπλων, απομιμήσεων ή εμπορίας ανθρώπων—

παρέχοντας παράλληλα ασφαλή καταφύγια για φυγάδες ή επανεπένδυση εσόδων. Με την παγκοσμιοποίηση να μειώνει τα εμπόδια στο διεθνές εμπόριο, τέτοιες συμμαχίες καθίστανται ουσιαστικές. Οι Mademlis et al. (2023, σελ. 4) καταδεικνύουν περαιτέρω ότι η εποχή των ψηφιακών συναλλαγών απαιτεί διαδικαστικές συμμαχίες, ακόμη και μεταξύ εγκληματικών οντοτήτων. Συγκεντρώνοντας πόρους -είτε είναι τεχνολογικοί, χρηματοοικονομικοί ή υλικοτεχνικοί- οι εγκληματικές ομάδες μπορούν να ενισχύσουν την επιχειρησιακή τους κλίμακα και τη διείσδυση στην αγορά.

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι ο τρόπος λειτουργίας του οργανωμένου εγκλήματος είναι εγγενώς δυναμικός, διαμορφωμένος από μια συρροή τοπικών παραγόντων και διεθνών ευκαιριών. Μέσω της στρατηγικής εγκατάστασης, της ισχυρής πολιτικής και νομικής δικτύωσης, της έντονης προσαρμοστικότητας και των άρτια εξελιγμένων τεχνικών επιβίωσης, τα εγκληματικά δίκτυα διασφαλίζουν και διευρύνουν την επιρροή τους. Για τις αρχές επιβολής του νόμου, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τις κοινότητες που επιδιώκουν να περιορίσουν την εμβέλεια του οργανωμένου εγκλήματος, η κατανόηση αυτών των διασυνδεδεμένων πτυχών είναι κρίσιμη. Τα μέτρα που στοχεύουν αποκλειστικά στην εξάρθρωση της οικονομικής βάσης αυτών των ομάδων μπορεί να μην είναι αποτελεσματικά, εάν δεν υπάρξει παράλληλη προσπάθεια για τη διακοπή των πολιτικών συνδέσεων ή την αντιμετώπιση της συστημικής διαφθοράς (Σταμούλη, 2018, σελ.281; Campana 2013, σελ. 316). Οι προσπάθειες για τη βελτίωση της επιτήρησης και της αστυνόμευσης μπορεί να ξεπεραστούν από την ταχεία υιοθέτηση νέων τεχνολογιών από τους εγκληματίες (Mademlis et al. 2023, σελ. 4), ενώ οι προσπάθειες εξάλειψης μιας παράνομης αγοράς (π.χ. ναρκωτικών) ενδέχεται να ωθήσουν ακούσια τους εγκληματίες να στραφούν σε άλλες παράνομες συναλλαγές (Nikolovski 2017, σελ. 743).

Ταυτόχρονα, παρατηρούμε ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν λειτουργεί στο κενό, αλλά αντανakλά ευρύτερες κοινωνικές και θεσμικές ευπάθειες, είτε όσον αφορά τα νομικά κενά, την οικονομική απόγνωση ή τους κρατικούς φορείς που δεν διαθέτουν πόρους (Ding 2021, σελ. 12). Πράγματι, οι ομάδες της μαφίας και άλλες υβριδικές οργανώσεις ευδοκιμούν σε περιβάλλοντα που χαρακτηρίζονται από έλλειψη συνεκτικής διακυβέρνησης ή από ύπαρξη «εγκληματικού κενού» (Bonzanni 2019, σελ.6). Παρόλο που κάθε περιοχή παρουσιάζει μοναδικά χαρακτηριστικά - είτε

είναι η διείσδυση ποδοσφαιρικών εταιρειών σε ορισμένα πλαίσια, η παρουσία εξτρεμιστικών ομάδων που αξιοποιούν κρατικούς πόρους ή η ανάμειξη δομών που μοιάζουν με μαφία με νόμιμες επιχειρήσεις - αναδύονται κοινά νήματα. Η επιθυμία για κέρδος, η στρατηγική καλλιέργεια συμμαχιών και η συνεχής ανάγκη για παράνομες επιχειρήσεις ενώνουν αυτές τις διαφορετικές μορφές οργανωμένου εγκλήματος. Η κατανόηση αυτών των κοινών σημείων μπορεί να οδηγήσει σε πιο ολιστικές και διαφοροποιημένες παρεμβάσεις.

Από άποψη πολιτικής, η ενσωμάτωση προηγμένων τεχνολογικών εργαλείων —που κυμαίνονται από αναλυτικά στοιχεία που βασίζονται σε τεχνητή νοημοσύνη έως την διασυνοριακή κοινή χρήση δεδομένων— προσφέρει κάποια ελπίδα. Ωστόσο, τέτοιες καινοτομίες πρέπει να συνοδεύονται από αυστηρές διασφαλίσεις που σέβονται τις πολιτικές ελευθερίες (Mademlis et al., 2023, σελ. 4). Επιπλέον, τα νομοθετικά εργαλεία για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος πρέπει να εφαρμόζονται με σύνεση, αποφεύγοντας τις παγίδες της υπερέκτασης, που μπορεί να οδηγήσει σε επιλεκτική δικαιοσύνη (Σταμούλη, 2018, σελ.282). Ο απώτερος στόχος είναι να διαταραχθεί η συνέργεια στρατηγικών και πρακτικών που επιτρέπουν την άνθηση των εγκληματικών ομάδων, χωρίς να υπονομεύονται οι δημοκρατικοί κανόνες και το κράτος δικαίου.

Συμπερασματικά, ο τρόπος λειτουργίας του οργανωμένου εγκλήματος δεν είναι στατικός αλλά ρευστός, που διαμορφώνεται συνεχώς τόσο από την εσωτερική δυναμική όσο και από τις εξωτερικές πιέσεις. Κατανοώντας πώς οι εγκληματικές οργανώσεις εδραιώνονται, σφυρηλατούν κρίσιμες συμμαχίες, προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και τελειοποιούν τις τακτικές επιβίωσης, αποκτούμε μια εικόνα για τις μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι αρχές επιβολής του νόμου και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής παγκοσμίως. Μόνο με την αντιμετώπιση αυτών των αλληλένδετων διαστάσεων —μέσω συντονισμένων, καλά ενημερωμένων και διαφανών στρατηγικών— μπορεί η παγκόσμια κοινότητα να ελπίζει να αντιμετωπίσει την εδραιωμένη ισχύ και την ανθεκτικότητα του οργανωμένου εγκλήματος.

Κεφάλαιο 4: Οι παράνομες οικονομίες της νύχτας

Το φαινόμενο των νυχτερινών οικονομιών περιλαμβάνει μια περίπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ νόμιμων εμπορικών δραστηριοτήτων —όπως μπαρ, κλαμπ, χώροι διασκέδασης, νυχτερινές αγορές— και μια σειρά από παράνομες πρακτικές που ευδοκιμούν υπό την κάλυψη του σκότους. Ενώ πολλές από αυτές τις παράνομες πρακτικές επικαλύπτονται με το οργανωμένο έγκλημα, το πλαίσιο της νυχτερινής οικονομίας έχει μοναδικά χαρακτηριστικά που διευκολύνουν ή δίνουν κίνητρα για παράνομη συμπεριφορά. Αυτό το κεφάλαιο διερευνά αυτές τις «παράνομες οικονομίες της νύχτας» εξετάζοντας τα καθοριστικά χαρακτηριστικά τους, τη σχέση τους με νόμιμες επιχειρήσεις και δίκτυα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τις συγκεκριμένες μορφές παράνομων δραστηριοτήτων που διαμορφώνουν τα μεταμεσονύχτια αστικά περιβάλλοντα. Επιπλέον, παρουσιάζει σχετικές περιπτωσιολογικές μελέτες που απεικονίζουν τόσο τις προκλήσεις όσο και τις πολιτικές απαντήσεις που συνδέονται με τις νυχτερινές παράνομες οικονομίες. Βασιζόμενο σε πολλαπλές μελέτες, το κεφάλαιο συνθέτει εμπειρικά ευρήματα και θεωρητικές γνώσεις σχετικά με τις νυχτερινές οικονομίες σε διάφορα γεωγραφικά πλαίσια.

Το νυχτερινό περιβάλλον διαφέρει από τους εμπορικούς ή κοινωνικούς τομείς της ημέρας λόγω ποικίλων παραγόντων: αλλοιωμένα κοινωνικά πρότυπα, μειωμένη ορατότητα, αυξημένη συναισθηματική ένταση και συχνά η επικράτηση της κατανάλωσης αλκοόλ ή ναρκωτικών. Αυτές οι συνθήκες μπορούν να προκαλέσουν μια αίσθηση ανωνυμίας και ανεκτικότητας. Ενώ η νυχτερινή οικονομία μπορεί να προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες για τουρισμό, τοπική ανάπτυξη και πολιτιστική έκφραση, εισάγει επίσης αυξημένους κινδύνους όπως βία, σεξουαλική παρενόχληση, κατάχρηση ουσιών και διείσδυση σε εγκληματικά δίκτυα που επιδιώκουν να ξεπλύνουν κεφάλαια ή να διεξάγουν παράνομες επιχειρήσεις. Η αναγνώριση αυτών των πτυχών είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι παρεκκλίνουσες ή εγκληματικές αγορές αναδύονται, ευδοκιμούν ή περιορίζονται σε μεταμεσονύχτια περιβάλλοντα.

Η νύχτα περαιτέρω, υποβοηθά και την εκβιαστική παροχή προστασίας, η οποία φυσικά και αποτελεί ένα είδος παράνομης οργανωμένης δραστηριότητας. Ειδικά στη χώρα μας, γνωστή από τον 18^ο αιώνα, για τον έλεγχο της οικονομίας της νύχτας καθιερώθηκαν οι λεγόμενοι «νονοί της νύχτας» που δεν είναι άλλοι από συγκροτημένες ομάδες ατόμων που προσφέρουν προστασία σε νυχτερινές επιχειρήσεις. Η εν λόγω προστασία αποβλέπει περισσότερο στο οικονομικό κέρδος που προέρχεται από τους ιδιοκτήτες των καταστημάτων όταν για να εδραιωθεί ο τοπικός τους έλεγχος, ζητείται προστασία και βοήθεια στο «ξεκαθάρισμα των λογαριασμών τους» (Σταμούλη 2019, στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. Κ., & Παπαχαλαράμπους, Χ. σελ. 230-231).

4.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά των παρανόμων οικονομιών της νύχτας

Οι νυχτερινές οικονομίες δεν είναι εγγενώς παράνομες. Στην πραγματικότητα, συχνά περιλαμβάνουν όψεις της αστικής ζωής παρέχοντας αναψυχή, πολιτισμό και οικονομική ζωτικότητα. Ωστόσο, η σύγκλιση παραγόντων όπως η μεγάλη κατανάλωση αλκοόλ, η μειωμένη ρυθμιστική επαγρύπνηση και τα μεγάλα πλήθη που αναζητούν ηδονική απόδραση μπορεί να δημιουργήσουν πρόσφορο έδαφος για παράνομες δραστηριότητες. Οι Hadfield και Newton (2010, σελ.19), στην ανάλυσή τους σχετικά με τα αδικήματα που σχετίζονται με το αλκοόλ, υπογραμμίζουν ότι τα υπάρχοντα εργαλεία επιβολής συχνά επικεντρώνονται σε επιφανειακούς στόχους επιβολής και αυξάνουν την πιθανότητα συμπαιγνίας μεταξύ ιδιοκτητών χώρων, εγκληματικών ομάδων και τοπικών δομών εξουσίας. Ενώ αυτοί οι συγγραφείς υπογραμμίζουν τη σημασία της επιβολής, τονίζουν επίσης ότι μια συνεργασία πολλών φορέων —που καλύπτει την επιβολή του νόμου, τις δημοτικές αρχές και τους κοινοτικούς οργανισμούς— είναι απαραίτητη για τον μετριασμό των αρνητικών εξωτερικών επιπτώσεων των νυχτερινών οικονομιών.

Ο Fileborn (2016, σελ.6) παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα άποψη σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο πολιτιστικοί και κοινωνικοί παράγοντες εντός αδειοδοτημένων νυχτερινών χώρων μπορούν να ομαλοποιήσουν αρνητικές συμπεριφορές, όπως η παρενόχληση ή η βία. Αν και η εστίαση του Fileborn (2016,

σελ.6) είναι κυρίως στη σεξουαλική βία, η ευρύτερη άποψη συνηγορεί στο ότι το πολιτιστικό περιβάλλον των νυχτερινών χώρων μπορεί να νομιμοποιήσει την απόκλιση ή να δημιουργήσει ζώνες «χωρίς ερωτήσεις». Η συναισθηματική ένταση της νυχτερινής ζωής -που τροφοδοτείται από το αλκοόλ, τη μουσική και τη δυναμική του πλήθους- συχνά οδηγεί τους θαμώνες να συμπεριφέρονται με τρόπους που ίσως δεν είναι ανεκτοί κατά τη διάρκεια της ημέρας. Κατά συνέπεια, οι επιχειρήσεις που απευθύνονται σε νυχτερινούς επισκέπτες μπορεί να ανέχονται ή να ενθαρρύνουν σιωπηρά ήπιες μορφές παρέκκλισης εάν αυξάνουν τα κέρδη. Με την πάροδο του χρόνου, αυτή η ανεκτική ατμόσφαιρα μπορεί να κλιμακωθεί, επιτρέποντας σε πιο σοβαρές παραβάσεις να περάσουν απαρατήρητες.

Οι νυχτερινές οικονομίες εξάλλου, συχνά προσελκύουν συγκεκριμένα τμήματα των καταναλωτών, συμπεριλαμβανομένων των νέων, των τουριστών και των ατόμων που αναζητούν διαφυγή. Αυτοί οι καταναλωτές μπορεί επίσης να αντιπροσωπεύουν μια αγορά για παράνομα εμπορεύματα όπως ναρκωτικά ή λαθραία αγαθά. Για παράδειγμα, η πώληση απομιμήσεων προϊόντων (π.χ. πλαστών εμπορευμάτων επώνυμων οίκων) ή λαθραίων τσιγάρων μπορεί να πραγματοποιηθεί πιο εύκολα σε ένα άτυπο περιβάλλον νύχτας- μια χρονική περίοδο όπου η αστυνομική εποπτεία είναι ελάχιστη. Το ενδιαφέρον για εξειδικευμένες αγορές -όπως μη ελεγχόμενοι πάγκοι με φαγητό αργά τη νύχτα ή χώροι εκτός ωραρίου- μπορεί επίσης να συμπίπτει με την εμφάνιση μη αδειοδοτημένων φορέων που αποφεύγουν τους φόρους, δεν πληρούν τα ρυθμιστικά πρότυπα ή δημιουργούν δεσμούς με το οργανωμένο έγκλημα. Σε αυτό το πλαίσιο, αρκετές μελέτες (Brands et al., 2013, σελ. 439; Brabazon & Mallinder, 2007, σελ. 3) επισημαίνουν ότι οι αστικές περιοχές τη νύχτα βιώνουν διακριτά χωρικά και χρονικά «τυφλά σημεία», όπου οι τοπικές αρχές έχουν περιορισμένη ικανότητα ή προθυμία να παρακολουθούν όλες τις δραστηριότητες. Ο αναποτελεσματικός φωτισμός, οι μεγάλες συγκεντρώσεις και η μετατόπιση του πλήθους από τη μια τοποθεσία στην άλλη περιπλέκουν τις προσπάθειες επιβολής του νόμου. Σε ορισμένα πλαίσια, ειδικά σε μεταβατικές οικονομίες, διεφθαρμένοι αξιωματούχοι ενδέχεται να συνεννοούνται ενεργά με παράνομους φορείς. Αυτά τα τυφλά σημεία επιτρέπουν πιο διακριτική διακίνηση, από ναρκωτικά έως κλοπιμαία ή προγράμματα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες χωρίς να προσελκύουν άμεσο έλεγχο.

Ενώ πολλές μορφές εγκληματικότητας —πωλήσεις ναρκωτικών, πορνεία, τζόγος— συμβαίνουν όλο το εικοσιτετράωρο, το νυχτερινό πλαίσιο ενισχύει ορισμένους εγκληματογόνους παράγοντες. Οι νυχτερινές οικονομίες συνήθως συγκεντρώνουν αγνώστους σε πυκνά κοινωνικά περιβάλλοντα, αυξάνοντας τις ευκαιρίες για παράνομες συναλλαγές. Επίσης, οι ιδιοκτήτες χώρων μπορεί να βλέπουν τις παράνομες προσφορές ως τρόπο διατήρησης της ανταγωνιστικότητας, για παράδειγμα, επιτρέποντας κρυφά σε εμπόρους ναρκωτικών να λειτουργούν επιτόπου για να προσελκύσουν πελάτες. Η συνέργεια της ανωνυμίας, της ανεκτικότητας και του δυναμικού κέρδους δίνει έτσι σε αυτές τις αγορές έναν μοναδικό χαρακτήρα σε σύγκριση με τις παράνομες δραστηριότητες της ημέρας. Δεδομένων αυτών των χαρακτηριστικών, μπορεί κανείς να συλλάβει τις «νυχτερινές παράνομες οικονομίες» ως ένα φάσμα: από τη μία πλευρά υπάρχουν σχετικά μικρές παραβάσεις -όπως οι άναρχες πλανόδιες πωλήσεις- και από την άλλη είναι σοβαρά, οργανωμένα αδικήματα - όπως δίκτυα ξεπλύματος χρήματος μεγάλης κλίμακας ή διακίνησης . Η έρευνα των Nguyen et al. (2023, σελ. 1) υπογραμμίζει πώς, ακόμη και σε περιβάλλοντα όπου η νυχτερινή οικονομία αξιοποιείται για την αστική ανάπτυξη, οι ίδιες εξελίξεις μπορούν να συγκαλύψουν ή να διευκολύνουν τις παράνομες δραστηριότητες εάν οι υποδομές και οι ρυθμίσεις δεν συμβαδίζουν.

4.2 Σχέσεις με τις νόμιμες επιχειρήσεις: Νομιμοποίηση παρανόμων κεφαλαίων

Σε πολλές περιπτώσεις, οι παράνομες νυχτερινές αγορές υπάρχουν σε συμβίωση με νόμιμες επιχειρήσεις. Οι ιδιοκτήτες μπαρ, νυχτερινών κέντρων ή ξενοδοχείων μπορούν να γίνουν αγωγοί για ξέπλυμα χρήματος, φοροδιαφυγή ή άλλες μορφές εγκληματικής χρηματοδότησης, ιδιαίτερα όταν η ρυθμιστική εποπτεία είναι αδύναμη. Η έρευνα για το ξέπλυμα χρήματος διευκρινίζει πώς οι νόμιμες επιχειρηματικές δομές και κανάλια μπορούν να χρησιμεύσουν ως βασικά στοιχεία του παράνομου χρηματοοικονομικού ροές.

Σύμφωνα με τον Sarigul (2013, σελ. 290), οι τράπεζες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορεί να χρησιμεύουν ως κύρια οχήματα για το

ξέπλυμα, αλλά μικρότερες εγκαταστάσεις - εστιατόρια, μπαρ, κλαμπ - είναι επίσης αποτελεσματικές. Αυτοί οι χώροι πραγματοποιούν συνήθως μεγάλους όγκους συναλλαγών σε μετρητά, καθιστώντας δύσκολη τη διάκριση των νόμιμων από τα παράνομα έσοδα. Στο πλαίσιο της νυχτερινής περιοχής μιας πόλης, ένα μεμονωμένο νυχτερινό κέντρο διασκέδασης μπορεί εύκολα να διογκώσει τα στοιχεία των εσόδων αναμιγνύοντας τα έσοδα από τις πωλήσεις ναρκωτικών ή άλλες παράνομες δραστηριότητες με νόμιμα κέρδη. Επειδή οι νυχτερινές επιχειρήσεις συχνά βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε πληρωμές με μετρητά, οι ιδιοκτήτες μπορούν να δικαιολογήσουν μεγάλες εισροές χρημάτων χωρίς να κινούν άμεσα υποψίες.

Οι Dendiberya και Tishutina (2022, σελ. 222) τονίζουν τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τον έλεγχο των παράνομων χρηματοοικονομικών ροών, αλλά οι τοπικές επιχειρήσεις παραμένουν ένα κρίσιμο κομμάτι του παζλ στην παγκόσμια αλυσίδα ξεπλύματος χρήματος. Ακόμη και τα εξαιρετικά εξελιγμένα συστήματα ξεπλύματος βρώμικου χρήματος βασίζονται σε πραγματικές οικονομικές συναλλαγές και οι νυχτερινοί χώροι ταιριάζουν απόλυτα σε αυτή την εξίσωση, δεδομένου του χαρακτήρα τους. Αυτό το φαινόμενο απεικονίζει μια ευρύτερη δυναμική: ενώ οι παράνομες δραστηριότητες (π.χ. διανομή ναρκωτικών, πορνεία) μπορεί να αποτελούν το ορατό πρόσωπο των παράνομων νυχτερινών οικονομιών, η βαθύτερη οικονομική βάση συχνά περιλαμβάνει την απρόσκοπτη συγχώνευση νόμιμων και παράνομων συναλλαγών.

Είναι ενδιαφέρον ότι οι Andiojaya et al. (2024, σελ.52) προτείνουν ότι τα δεδομένα νυχτερινού φωτός (nighttime light, NTL) θα μπορούσαν να παρέχουν έναν νέο τρόπο παρακολούθησης της ακανόνιστης οικονομικής δραστηριότητας σε πραγματικό χρόνο. Σε περιοχές που παρουσιάζουν δυσανάλογη «φωτεινότητα» σε σχέση με την αναφερόμενη οικονομική δραστηριότητα, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου ενδέχεται να εντοπίσουν πιθανά hotspot για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ή άλλες υποαναφερόμενες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Μια τέτοια προσέγγιση υποδηλώνει μια αυξανόμενη σύγκλιση μεταξύ της τεχνολογίας, της ανάλυσης δεδομένων και των στρατηγικών επιβολής του νόμου. Ωστόσο, η εφαρμογή του στο πρακτικό πεδίο της αστυνόμευσης των νυχτερινών οικονομιών θα απαιτούσε περίπλοκο συντονισμό μεταξύ των υπηρεσιών.

Το ξέπλυμα χρήματος δεν είναι το μοναδικό οικονομικό λάθος που προκύπτει στις νυχτερινές οικονομίες. Ορισμένες νόμιμες επιχειρήσεις εμπλέκονται σε φοροδιαφυγή αναφέροντας μεγάλες πωλήσεις ή μέσω δόλιων τιμολογίων. Δεδομένου ότι πολλές από αυτές τις επιχειρήσεις λειτουργούν τις ώρες που ο έλεγχος είναι ελάχιστος, μπορούν να αποκρύψουν τις συναλλαγές πιο αποτελεσματικά. Οι Vemuri et al. (2023, σελ. 19) σημειώνουν ότι τα ακίνητα είναι ιδιαίτερα επιρρεπή στο ξέπλυμα χρήματος, αλλά η ίδια αρχή ισχύει για τη φιλοξενία και την ψυχαγωγία. Η συνέργεια μεταξύ ακινήτων και νυχτερινών χώρων γίνεται εμφανής όταν εγκληματικές ομάδες αγοράζουν ακίνητα κοντά σε σημεία νυχτερινής διασκέδασης, τα χρησιμοποιούν ως μέτωπα λειτουργίας και στη συνέχεια πωλούν ή νοικιάζουν αυτά τα ακίνητα σε διογκωμένες τιμές για να ξεπλύνουν κέρδη.

Ωστόσο, πέρα από τις επίσημες συνεργασίες, ανεπίσημες σχέσεις μεταξύ νόμιμων επιχειρήσεων και παράνομων δικτύων εμφανίζονται συχνά σε νυχτερινές οικονομίες. Οι ιδιοκτήτες χώρων μπορεί να βασίζονται σε τοπικές ομάδες «ασφάλειας» για προστασία, προσλαμβάνοντας ακούσια (ή μερικές φορές εν γνώσει τους) εγκληματίες ή πρώην κατάδικους (Miller et al., 2014, σελ. 274). Αυτή η ρύθμιση εξομαλύνει μια γκρίζα ζώνη όπου οι νόμιμες λειτουργίες και τα παράνομα δίκτυα αλληλεπικαλύπτονται. Τα όρια μεταξύ νόμιμων και παράνομων επιχειρήσεων γίνονται ασαφή, με αποτέλεσμα μια μορφή οιονεί νόμιμου χώρου που ευνοεί μεγαλύτερα εγκληματικά οικοσυστήματα.

4.3 Παράνομες δραστηριότητες: Ξέπλυμα χρήματος, ναρκωτικά, παράνομες συναλλαγές

Οι παράνομες δραστηριότητες στη νυχτερινή οικονομία εκτείνονται πέρα από το απλό ξέπλυμα χρήματος. Μπορεί να περιλαμβάνουν διακίνηση ναρκωτικών, εμπόριο όπλων, εμπορία ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση ή παράνομο τζόγο. Ενώ οι προηγούμενες ενότητες έθιξαν τον ρόλο των μπαρ και των κλαμπ στη διευκόλυνση τέτοιων εγκλημάτων, αυτή η ενότητα εμβαθύνει στην ουσία αυτών των δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στο πώς αλληλεπιδρούν με άλλες κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές δυναμικές.

Η έρευνα του Schneider (2010, σελ. 473) υπογραμμίζει την κλίμακα των εσόδων που προέρχονται από το οργανωμένο έγκλημα, μεγάλο μέρος των οποίων πρέπει να νομιμοποιηθεί μέσω του ξεπλύματος. Αν και η ανάλυση του Schneider (2010, σελ. 473) εστιάζει σε συγκεντρωτικά δεδομένα σε πολλές χώρες του ΟΟΣΑ, η αρχή επεκτείνεται και στις τοπικές νυχτερινές οικονομίες: οι εγκληματίες αντιμετωπίζουν τα μπαρ, τα κλαμπ και τα βραδινά εστιατόρια ως ζωτικούς κόμβους για τη διοχέτευση ή την απόκρυψη παράνομων κεφαλαίων. Η διαδικασία συχνά περιλαμβάνει «επίπεδα», όπου πολλαπλές επιχειρηματικές συναλλαγές συσκοτίζουν την προέλευση των κεφαλαίων, και «ενσωμάτωση», όπου τα χρήματα που ξεπλύθηκαν επανέρχονται στην οικονομία ως φαινομενικά νόμιμο κεφάλαιο.

Η κατάχρηση ουσιών είναι ένα σημαντικό πρόβλημα σε πολλές νυχτερινές οικονομίες. Οι Miller et al. (2014, σελ. 275) παρέχουν στοιχεία από την Αυστραλία, δείχνοντας ότι μια μειοψηφία θαμώνων καταναλώνει παράνομα ναρκωτικά όπως αμφεταμίνες ή έκσταση σε νυχτερινά κέντρα, ωστόσο ευθύνονται για ένα σημαντικό μερίδιο της σχετικής βίας και βλάβης. Ομοίως, οι Ayres και Treadwell (2012, σελ. 83-100) επικεντρώνονται στον ρόλο της κοκαΐνης στην τροφοδότηση της βίας μεταξύ των ποδοσφαιρικών εταιρειών που επεκτείνουν την επιθετικότητά τους στην ευρύτερη νυχτερινή ζωή. Τέτοιες περιπτώσιολογικές μελέτες δείχνουν πώς η πώληση και η κατανάλωση ναρκωτικών σε χώρους νυχτερινής διασκέδασης μπορεί να οδηγήσει σε ευρύτερες κοινωνικές βλάβες: αυξημένες εισαγωγές στα νοσοκομεία, αυξημένα ποσοστά εγκληματικότητας και διαιώνιση των δικτύων διανομής ναρκωτικών. Αυτό το περιβάλλον δημιουργεί κερδοφόρες αγορές για τους διακινητές. Με σταθερή ζήτηση, ειδικά μεταξύ ορισμένων υποκοουλτούρων (π.χ. οι νέοι που αναζητούν ψυχαγωγικά ναρκωτικά), οι έμποροι ενσωματώνονται σε τοπικά δίκτυα νυχτερινής διασκέδασης. Οι χώροι που ανέχονται ή ενθαρρύνουν τη χρήση ναρκωτικών μπορούν να γίνουν σημεία συνάντησης αγοραστών και πωλητών, διαμορφώνοντας σταθερές αγορές. Καθώς αυτές οι πωλήσεις αυξάνονται, αυξάνεται και η ευκαιρία για εγκληματικές οργανώσεις υψηλότερης βαθμίδας να παρέμβουν και να ελέγξουν τη διανομή, συχνά παράλληλα με επιχειρήσεις ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

Το «λαθρεμπόριο» μπορεί να δημιουργεί εικόνες διασυνοριακής διακίνησης ναρκωτικών ή όπλων, αλλά όπως σημειώνουν οι Παπανικολάου και Εσπινόζα (2018,

σελ. 250), το λαθρεμπόριο μπορεί επίσης να περιλαμβάνει εμπορεύματα όπως ο καπνός ή το αλκοόλ. Η νυχτερινή οικονομία προσφέρει ένα κανάλι διανομής για αυτά τα λαθραία αγαθά μέσω κλαμπ, πλανόδιων πωλητών ή ανεπίσημων νυχτερινών αγορών. Ιστορικά παραδείγματα, όπως το λαθρεμπόριο των Δωδεκανήσων υπό ιταλική κυριαρχία (Paranikolaou & Espinoza, 2018, σελ. 251), καταδεικνύουν ότι η γραμμή μεταξύ νόμιμου εμπορίου και λαθρεμπορίου μπορεί να είναι θολή, με τις τοπικές αρχές μερικές φορές να ανέχονται το λαθρεμπόριο εάν σταθεροποιεί τις τοπικές οικονομίες.

Οι νυχτερινές οικονομίες διασταυρώνονται επίσης με υποκοουλτούρες που χαρακτηρίζονται από βία, όπως περιγράφεται από τους Ayres και Treadwell (2012, σελ. 83-100) στην έρευνά τους για τις αγγλικές ποδοσφαιρικές εταιρείες. Η κοκαΐνη και το αλκοόλ μπορούν να ενισχύσουν την επιθετικότητα, οδηγώντας σε συγκρούσεις όχι μόνο σε αθλητικούς αγώνες αλλά και στην ευρύτερη σκηνή της νυχτερινής ζωής. Μια τέτοια βία, αν και διαφέρει από έγκλημα με οικονομικά κίνητρα, όπως το ξέπλυμα, μπορεί να εξυπηρετήσει εγκληματικά συμφέροντα, εάν ορισμένες οργανωμένες ομάδες χρησιμοποιούν εκφοβισμό για να ελέγξουν εισόδους σε μπαρ, γωνιές δρόμων ή ακόμα και ολόκληρες περιοχές νυχτερινής ζωής.

Επιτρέποντας τη διακίνηση παράνομων κεφαλαίων, ναρκωτικών, λαθραίων εμπορευμάτων και άλλων παράνομων δραστηριοτήτων, η νυχτερινή οικονομία μπορεί να γίνει σημείο αναφοράς ευρύτερης κοινωνικής και οικονομικής δυσλειτουργίας. Τα υψηλά ποσοστά κατάχρησης ουσιών αυξάνουν το κόστος της δημόσιας υγείας, ενώ η διείσδυση εγκληματικών κερδών σε νόμιμες επιχειρήσεις μπορεί να στρεβλώσει τις τοπικές αγορές. Σε ορισμένες γειτονίες, οι αξίες των ακινήτων ενδέχεται να διογκωθούν λόγω επενδύσεων για ξέπλυμα χρήματος, διώχνοντας τους κατοίκους και υπονομεύοντας τη συνοχή της κοινότητας. Εν ολίγοις, αυτές οι νυχτερινές παράνομες οικονομίες δημιουργούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, εντείνοντας την ευπάθεια τόσο για τις τοπικές κοινωνίες όσο και για το ευρύτερο αστικό τοπίο.

4.4 Παραδείγματα και μελέτες περίπτωσης

Συγκεκριμένα παραδείγματα και περιπτωσιολογικές μελέτες βοηθούν να καταδειχθεί πώς οι θεωρητικές και εμπειρικές γνώσεις που συζητήθηκαν μέχρι τώρα εκδηλώνονται σε πραγματικές συνθήκες. Αυτή η ενότητα επανεξετάζει κάποια αξιοσημείωτη έρευνα, ενώ παράλληλα ενσωματώνει νεότερες προοπτικές για το πώς οι νυχτερινές οικονομίες διευκολύνουν τις παράνομες αγορές και το αντίστροφο.

Οι Miller et al. (2014, σελ. 274) επικεντρώνονται στο Newcastle και το Geelong, μεσαίου μεγέθους πόλεις της Αυστραλίας όπου η νυχτερινή ζωή είναι συγκεντρωμένη σε μερικούς δρόμους στο κέντρο της πόλης. Η έρευνα υπογραμμίζει ότι ένα μικρό ποσοστό των θαμώνων (6%), που χρησιμοποιεί ενεργά παράνομα ναρκωτικά, είναι υπεύθυνο για δυσανάλογα μεγάλο ποσοστό περιστατικών βίας και βλάβης. Με άλλα λόγια, ενώ μόνο ένα μικρό τμήμα των θαμώνων εμπλέκεται άμεσα σε παράνομη χρήση ναρκωτικών, οι πράξεις τους έχουν σημαντική επίδραση στη δημιουργία προβλημάτων, όπως επεισόδια βίας, τραυματισμοί ή άλλες βλαβερές συνέπειες. Αυτή η κατάσταση αναδεικνύει την ανάγκη για στοχευμένες παρεμβάσεις που ξεπερνούν την τυπική αστυνόμευση.

Οι Ayres και Treadwell (2012, σελ. 83-100) παρουσιάζουν μια ζωντανή περίπτωση του τρόπου με τον οποίο ομάδες οπαδών αγγλικών ποδοσφαιρικών συλλόγων ανασυνθέτουν την επιθετικότητά τους μέσα σε μπαρ, κλαμπ και χώρους μουσικής. Η συν-κατανάλωση κοκαΐνης και αλκοόλ αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα ακραίας βίας, μετατρέποντας τα κανονικά hotspot της νυχτερινής ζωής σε αρένες για ομαδικές συγκρούσεις. Αυτό το φαινόμενο όχι μόνο θέτει σε κίνδυνο αθώους παρευρισκόμενους, αλλά καταπονεί επίσης τους τοπικούς αστυνομικούς πόρους και αμαυρώνει τη φήμη μιας πόλης για νυχτερινή αναψυχή.

Αν και δεν χαρακτηρίζεται ρητά ως «παράνομη» οικονομία, οι Zhou και Sun (2024, σελ. 315) περιγράφουν την πιθανότητα παρατυπιών στην οικονομία τύπου bazaar του Chengdu, ιδιαίτερα σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από άτυπες πωλήσεις, ελάχιστες άδειες και αποκεντρωμένη διακυβέρνηση. Ενώ οι συγγραφείς επικεντρώνονται στις προκλήσεις των κανονιστικών ρυθμίσεων και στις επιχειρηματικές ευκαιρίες, ο κίνδυνος είναι ότι τέτοια αδόμητα παζάρια θα

μπορούσαν να εξελιχθούν σε κανάλια πώλησης λαθρεμπορικών αγαθών - απομιμήσεων προϊόντων, αφορολόγητου αλκοόλ ή ακόμα και παράνομων ουσιών.

Ενώ οι Falciani και Mincuzzi (2015, σελ. 19) εμβαθύνουν σε ευρύτερα ζητήματα φοροδιαφυγής και οικονομικών αθέμιτων πρακτικών, οι κριτικές τους στα παγκόσμια χρηματοπιστωτικά συστήματα συνδέονται με τις τοπικές νυχτερινές οικονομίες όταν οι νυχτερινές επιχειρήσεις βασίζονται σε υπεράκτιες δομές ή κρυφούς λογαριασμούς. Για παράδειγμα, μια αλυσίδα νυχτερινών κέντρων μπορεί να αποτελεί μέρος μιας πολυεθνικής δομής εταιρείας-κέλυφος, διοχετεύοντας κέρδη στην υπεράκτια εταιρία για να αποφύγει τους τοπικούς φόρους. Η διακριτική φύση των νυχτερινών συναλλαγών σε μετρητά μπορεί ουσιαστικά να κρύψει τις ροές εσόδων που τροφοδοτούν συστήματα φοροδιαφυγής μεγαλύτερης κλίμακας.

Η Μιχαλοπούλου (2018, σελ. 307) ασχολείται με τις δομικές ρίζες του οικονομικού εγκλήματος, οι οποίες μπορούν να εκδηλωθούν με πολλούς τρόπους στη νυχτερινή φιλοξενία. Οι ιδιοκτήτες ενδέχεται να υποδηλώνουν τους μισθούς του προσωπικού, να προσλαμβάνουν εργαζόμενους χωρίς νομική τεκμηρίωση ή να συνεννοούνται με τοπικούς αξιωματούχους για να παρακάμψουν τους κανονισμούς υγείας και ασφάλειας. Επιπλέον, η συγκέντρωση ιδιωτικών υπηρεσιών ασφαλείας σε νυχτερινούς χώρους εγείρει ερωτήματα σχετικά με τη λογοδοσία και την πιθανότητα κατάχρησης. Η συρροή της άναρχης εργασίας, των συναλλαγών που βασίζονται σε μετρητά και της τοπικής διαφθοράς μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες ώριμες για οικονομικό έγκλημα, υπογραμμίζοντας περαιτέρω την πολυπλοκότητα των νυχτερινών επιχειρηματικών περιβαλλόντων.

Τέλος, οι Παπανικολάου και Εσπινόζα (2018, σελ. 243) διερευνούν πώς ιστορικά πλαίσια -όπως η ιταλική κυριαρχία στα Δωδεκάνησα- διαμόρφωσαν τις πρακτικές λαθρεμπορίου, αποκαλύπτοντας παραλληλισμούς με τις σύγχρονες νυχτερινές παράνομες αγορές. Οι αποικιακοί διαχειριστές ανέχτηκαν ή επέτρεψαν ενεργά το λαθρεμπόριο για τη διατήρηση της τοπικής σταθερότητας, γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ της κρατικής πολιτικής και των τοπικών οικονομικών αναγκών. Σύγχρονοι παραλληλισμοί προκύπτουν στις μεταμεσονύχτιες οικονομίες όπου οι τοπικές αρχές, πιεσμένες από δημοσιονομικούς περιορισμούς ή δημόσια πίεση, εφαρμόζουν επιλεκτικά κανονισμούς. Η στάση του laissez-faire μπορεί να επιτρέψει σε μη αδειοδοτημένους πωλητές, κλαμπ εκτός ωραρίου ή άλλους φορείς

εκμετάλλευσης να παραβιάζουν τους κανόνες, εάν αυτό θεωρείται ότι διατηρεί την κοινωνική ειρήνη ή τα τουριστικά έσοδα.

Όπως καταδεικνύεται από τους Hadfield και Newton (2010, σελ. 1) και Nguyen et al. (2023, σελ. 351), οι προσπάθειες διαχείρισης της νυχτερινής οικονομίας - από τη μείωση της βίας που σχετίζεται με το αλκοόλ έως την προώθηση βιώσιμων νυχτερινών δραστηριοτήτων - συχνά παραβλέπουν τη βαθύτερη διαπλοκή με την παρανομία. Τα συνήθη μέτρα επιβολής ενδέχεται να περιορίζονται σε επιφανειακές παραβάσεις, ενώ οι συστημικοί ή διαρθρωτικοί παράγοντες διευκόλυνσης του εγκλήματος παραμένουν ανεπίτρεπτοι. Σε ορισμένες πόλεις, η ώθηση για ενίσχυση του νυχτερινού τουρισμού και της οικονομικής ζωντάνιας μπορεί ακούσια να δημιουργήσει ευκαιρίες για παράνομους φορείς, εάν απουσιάζουν ή εφαρμόζονται ανεπαρκώς ισχυρά ρυθμιστικά πλαίσια (Pawlusinski, 2023, σελ. 5).

Οι δήμοι και οι φορείς χάραξης πολιτικής αντιμετωπίζουν ένα διττό πρόβλημα: η νυχτερινή οικονομία μπορεί να αναζωογονήσει τις γειτονιές και να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, αλλά μπορεί επίσης να επιδεινώσει την εγκληματικότητα εάν δεν εποπτεύεται προσεκτικά. Αυτή η ένταση είναι εμφανής στις αναλύσεις των Nguyen et al. (2023, σελ. 351) και Zhou και Sun (2024, σελ. 314), οι οποίοι σημειώνουν πώς οι ελλείψεις υποδομής ή ο ασυντόνιστος σχεδιασμός μπορούν να ανοίξουν το δρόμο για παράνομες αγορές. Μια βιώσιμη προσέγγιση απαιτεί ολοκληρωμένο σχεδιασμό που να λαμβάνει υπόψη τη δημόσια ασφάλεια, την κοινωνική ισότητα και τα επιχειρηματικά συμφέροντα ταυτόχρονα.

Οι νυχτερινές οικονομίες συχνά διασταυρώνονται με χαρακτηριστικούς κοινωνικούς δεσμούς, είτε συνδέονται με συγκεκριμένες μουσικές σκηνές, αθλητικούς θαυμαστές ή τοπικές παραδόσεις. Οι κοινωνικοί δεσμοί μπορούν να εντείνουν τις συμπεριφορές κινδύνου (Ayres και Treadwell, 2012, σελ. 83-100) ή να διαμορφώσουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αντιλαμβάνονται και διαχειρίζονται τον φόβο (Brands et al., 2013, σελ. 439). Ως εκ τούτου, οι επιτυχημένες παρεμβάσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη όχι μόνο την αστυνόμευση ή τα ρυθμιστικά μέτρα αλλά και την πολιτιστικά ενημερωμένη συμμετοχή της κοινότητας. Για παράδειγμα, οι πρωτοβουλίες για την αποτροπή της κατάχρησης ουσιών μπορεί να περιλαμβάνουν εκπαίδευση προσωπικού για τη νυχτερινή ζωή, προγράμματα προβολής που

αντιμετωπίζουν τα πρότυπα υπερβολικής κατανάλωσης αλκοόλ ή εξειδικευμένες στρατηγικές διαμεσολάβησης για υποπολιτισμικές ομάδες επιρρεπείς στη βία.

Οι παράνομες νυχτερινές οικονομίες δεν λειτουργούν αποκλειστικά σε τοπικό επίπεδο. Το λαθρεμπόριο, το ξέπλυμα χρήματος και η διακίνηση ναρκωτικών συχνά εκτείνονται και εκτός συνόρων, συνδέοντας τα τοπικά hotspot της νυχτερινής ζωής με τα παγκόσμια εγκληματικά δίκτυα (Schneider, 2010). Η συνέργεια μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων και των διεθνών ροών χρημάτων υπογραμμίζει την αναγκαιότητα διασυνοριακής συνεργασίας, προηγμένης επιτήρησης και ανταλλαγής πληροφοριών. Όπως σημειώνουν οι Dendiberya και Tishutina (2022, σελ. 1), η πολυπλοκότητα της καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος μεγεθύνεται από ποικίλους εθνικούς ορισμούς και πρακτικές επιβολής.

Από την άποψη της δημόσιας πολιτικής, η αγνόηση των παράνομων διαστάσεων των νυχτερινών οικονομιών υπονομεύει τόσο τη διακυβέρνηση όσο και την κοινοτική ευημερία. Ενώ ορισμένοι ενδιαφερόμενοι μπορεί να βλέπουν την ανοχή σε μικροπαραβάσεις ως πρόσφορο μέσο για την ενίσχυση των εσόδων από τη νυχτερινή ζωή, οι επιπτώσεις - που κυμαίνονται από τη διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος έως την επιδείνωση της εμπιστοσύνης του κοινού - είναι σημαντικές. Έτσι, προκύπτει ότι είναι απαραίτητη μια ολιστική, πολυεπίπεδη προσέγγιση: μια προσέγγιση που αντιμετωπίζει τη δομική ευπάθεια των νυχτερινών οικονομιών στην εγκληματική εκμετάλλευση, ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ τοπικής αυτοδιοίκησης, επιβολής του νόμου, επιχειρήσεων και μελών της κοινότητας και επενδύει σε κοινωνικά προγράμματα με στόχο τη μείωση της βλάβης και την πρόληψη της βίας.

Η ενίσχυση των τοπικών-παγκόσμιων συνδέσμων επιβολής είναι ζωτικής σημασίας για την παρακολούθηση των διασυνοριακών ροών παράνομων κεφαλαίων ή αγαθών. Οι συντονισμένες προσπάθειες, όπως η κοινή χρήση δεδομένων (Andiojaya et al., 2024, 52-55) και οι κοινές ομάδες εργασίας, αποτελούν βασικό παράγοντα για την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων. Παράλληλα, οι καινοτόμες ρυθμιστικές πρακτικές, όπως οι βελτιωμένες διαδικασίες αδειοδότησης, η παρακολούθηση δεδομένων σε πραγματικό χρόνο (π.χ. δεδομένα NTL) και οι αυστηρότερες απαιτήσεις για οικονομική διαφάνεια στη φιλοξενία, μπορούν να περιορίσουν τη διείσδυση παράνομου κεφαλαίου στις νόμιμες αγορές.

Η υιοθέτηση στρατηγικών προσανατολισμένων στην κοινότητα είναι εξίσου κρίσιμη. Η συμμετοχή των υπηρεσιών νεολαίας, των κοινοτικών φόρουμ και των κατοίκων της περιοχής συμβάλλει στην αντιμετώπιση των υποκείμενων κοινωνικών παραγόντων που ευνοούν τις παράνομες μεταμεσονύχτιες δραστηριότητες (Hadfield και Newton, 2010, σελ. 4). Επίσης, τα τεχνολογικά εργαλεία μπορούν να παίξουν καταλυτικό ρόλο. Πλατφόρμες που βασίζονται σε τεχνητή νοημοσύνη έχουν τη δυνατότητα να ανιχνεύουν ανωμαλίες στις ταμειακές ροές, να εντοπίζουν ύποπτα μοτίβα στις λειτουργίες των χώρων ή ακόμη και να παρακολουθούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για σήματα πώλησης ναρκωτικών (Mademlis et al., 2023, σελ. 3). Αν και ο ρόλος της τεχνητής νοημοσύνης στα μεγαλύτερα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος δεν αναλύεται πλήρως σε αυτό το κεφάλαιο, οι γνώσεις από τη χρήση της μπορούν να μεταφερθούν στις νυχτερινές ρυθμίσεις.

Τέλος, οι διατομεακές προσεγγίσεις είναι απαραίτητες, δεδομένου ότι ζητήματα όπως η σεξουαλική παρενόχληση, η χρήση παράνομων ναρκωτικών και το ξέπλυμα χρήματος συχνά συνδέονται στενά με πολιτισμικούς κανόνες, ανισότητες και υποπολιτισμικές ταυτότητες. Τα πλαίσια πολιτικής πρέπει να ενσωματώνουν εκτιμήσεις φυλής, φύλου και τάξης, διασφαλίζοντας δίκαια και αποτελεσματικά αποτελέσματα (Fileborn, 2016, σελ. 4).

Το κύριο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι νυχτερινές οικονομίες, ενώ είναι ζωντανές και οικονομικά επωφελείς, διαθέτουν εγγενείς ευπάθειες που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι εγκληματίες. Η συγχώνευση της κοινωνικής ανεκτικότητας, των συναλλαγών που βασίζονται σε μετρητά και της περιορισμένης εποπτείας ενισχύουν ένα περιβάλλον όπου οι παράνομες αγορές μπορούν να ανθίσουν εάν αφεθούν ανεξέλεγκτες. Ως εκ τούτου, οι δήμοι που στοχεύουν να αναπτύξουν ή να αναζωογονήσουν τις νυχτερινές οικονομίες τους πρέπει να υιοθετήσουν ένα ισορροπημένο μοντέλο: ένα μοντέλο που ενθαρρύνει την πολιτιστική και οικονομική ζωτικότητα αλλά διατηρεί ισχυρή, διαφανή διακυβέρνηση. Ένα τέτοιο μοντέλο θα πρέπει να διασφαλίζει ότι η επιβολή του νόμου δεν είναι αποκλειστικά τιμωρητική αλλά και ενημερωμένη από την κοινότητα. Οι πολεοδόμοι, οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων και οι κοινωνικές υπηρεσίες μπορούν να συνεργαστούν για να αντιμετωπίσουν τις πολυδιάστατες πτυχές της νυχτερινής ζωής, που κυμαίνονται από τη δημόσια υγεία έως την κοινωνικοοικονομική ισότητα. Με τις γνώσεις που

προέκυψαν από ποικίλες έρευνες - που εκτείνονται από τη διαχείριση του εγκλήματος που σχετίζεται με το αλκοόλ (Hadfield και Newton, 2010, σελ. 4) έως την πολυπλοκότητα των χρηματοοικονομικών ροών (Sarigul, 2013, σελ. 287) - οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής μπορούν να αρχίσουν να δημιουργούν παρεμβάσεις που προστατεύουν τόσο τη δημόσια ασφάλεια όσο και τις πολιτικές ελευθερίες.

Στην ουσία, οι παράνομες οικονομίες της νύχτας φανερώνουν τη δυναμική σχέση μεταξύ εμπορίου, κοινωνικών δραστηριοτήτων και εγκλήματος, καθώς λειτουργούν σε συνθήκες περιορισμένης ορατότητας και ελέγχου. Καθώς οι πόλεις παγκοσμίως συνεχίζουν να διευρύνουν τις δραστηριότητες και τις υπηρεσίες που προσφέρουν κατά τη νυχτερινή περίοδο, τα ευρήματα από αυτές τις μελέτες τονίζουν την ανάγκη για ολοκληρωμένη εποπτεία και την εφαρμογή προσεκτικά σχεδιασμένων πολιτικών που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν. Τοποθετώντας τις παρεμβάσεις σε ένα ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο, οι αρχές της πόλης μπορούν να μετριάσουν τις καταστροφικές επιπτώσεις της παράνομης δραστηριότητας και να διατηρήσουν τη θετική κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική συνεισφορά της νυχτερινής οικονομίας.

5. Συμπεράσματα

5.1 Σύνοψη κύριων ευρημάτων

Οι προηγούμενες ενότητες ανέδειξαν την πολυπλοκότητα του οργανωμένου εγκλήματος, εστιάζοντας στην ιστορική εξέλιξη, στις κοινωνικές και οικονομικές βάσεις τους, καθώς και στις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για τη διατήρηση και επέκτασή τους. Καθοριστική υπήρξε η ανάλυση της κοινωνικής οργάνωσης των εγκληματικών δικτύων, αλλά και η τεχνολογική ανάπτυξη, που δημιούργησε επιπρόσθετες συνθήκες ευελιξίας και διεθνικών συμμαχιών. Πιο συγκεκριμένα, από το Κεφάλαιο 2 προέκυψε ότι η φύση του οργανωμένου εγκλήματος δεν περιορίζεται σε μία μεμονωμένη δραστηριότητα, αλλά συνθέτει ένα πλέγμα παράνομων και νόμιμων αγορών, όπου οι οργανώσεις αξιοποιούν ασυμμετρίες και αδυναμίες των κοινωνικο-οικονομικών συστημάτων. Αυτά τα δίκτυα χαρακτηρίζονται από ιεραρχίες, συγγενικούς ή φιλικούς δεσμούς, αλλά και ευέλικτες μορφές δράσης που διευκολύνουν τη στρατολόγηση μελών και την αποτελεσματική οργάνωση.

Το Κεφάλαιο 3 ανέλυσε σε βάθος το *modus operandi* των εγκληματικών οργανώσεων, εστιάζοντας στο πώς επιτυγχάνουν την εδραίωσή τους μέσα από τη δικτύωση με πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα και την προσαρμοστικότητά τους στις μεταβολές της αγοράς. Εκεί επισημάνθηκαν οι πρακτικές διαφθοράς, οι πολιτικές συμμαχίες, η αξιοποίηση κενών στη νομοθεσία και η ικανότητα στρατηγικής βίας ή εκφοβισμού για τον έλεγχο περιοχών και αγορών. Η χρήση προηγμένων τεχνολογικών εργαλείων για τον συντονισμό και την απόκρυψη δράσεων αναδείχθηκε ως κρίσιμο στοιχείο για την επιτυχία και τη βιωσιμότητα των εγκληματικών ομάδων.

Στο Κεφάλαιο 4, το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε στις παράνομες οικονομίες της νύχτας, όπου ο συνδυασμός χαλαρότερης επιτήρησης, νυχτερινής διασκέδασης και υψηλής κατανάλωσης αλκοόλ ή άλλων ουσιών ευνοεί την εμφάνιση διάφορων μορφών παραβατικότητας. Διαπιστώθηκε ότι η νυχτερινή οικονομία προσφέρει γόνιμο έδαφος για δραστηριότητες όπως το ξέπλυμα χρήματος, η εμπορία ναρκωτικών, ακόμα και η εμπορία ανθρώπων ή η διακίνηση λαθραίων προϊόντων. Η

σύνδεση με νόμιμες επιχειρήσεις επιτρέπει τη νομιμοποίηση παράνομων κεφαλαίων και τη συγκάλυψη απώτερων εγκληματικών δικτύων.

Από την ενοποίηση αυτών των ευρημάτων, γίνεται φανερό ότι ο «πυρήνας» του οργανωμένου εγκλήματος εδράζεται στις ικανότητες δικτύωσης, στην εκμετάλλευση «γκρίζων ζωνών» μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας και στην προσαρμοστικότητα απέναντι στις κοινωνικο-οικονομικές αλλαγές. Οι εγκληματικές ομάδες δεν λειτουργούν μόνο ως ξένοι οργανισμοί εντός μιας κοινωνίας, αλλά συχνά ενσωματώνονται στις τοπικές οικονομίες, στις πολιτικές συμμαχίες και στους θεσμούς, διαβρώνοντας τη νομιμοφάνεια και υπονομεύοντας τις προσπάθειες επιβολής του νόμου. Επίσης, η νυχτερινή οικονομία αναδεικνύει μια «μικρογραφία» όλου του φάσματος των παράνομων δραστηριοτήτων, καθώς αποτελεί πεδίο δράσης για οικονομικά εγκλήματα, βία, διαφθορά και διείσδυση σε νόμιμες επιχειρήσεις.

Ως εκ τούτου, τα πορίσματα επιβεβαιώνουν ότι η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και των παράνομων οικονομικών δραστηριοτήτων της νύχτας απαιτεί μια πολυεπίπεδη προσέγγιση. Σύμφωνα και με την αντεγκληματική πολιτική που περιγράφει η Βιδάλη (2017), είναι αναγκαίος τόσο ο αυστηρός έλεγχος όσο και η πρόληψη, ώστε να περιοριστούν οι κοινωνικές και θεσμικές συνθήκες που τροφοδοτούν τέτοια δίκτυα. Η πολυπλοκότητα του φαινομένου επιβάλλει διατμηματική και διεθνή συνεργασία, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών για την ενίσχυση της αστυνόμευσης. Παράλληλα, απαιτείται θωράκιση των κοινωνικών μηχανισμών, ώστε οι κοινότητες να ενισχύσουν την ανθεκτικότητά τους απέναντι σε εγκληματικές δομές και πρακτικές.

5.2 Ο ρόλος της κοινωνικής οργάνωσης στις παράνομες οικονομίες

Καθοριστικής σημασίας εύρημα της μελέτης είναι ο κεντρικός ρόλος που διαδραματίζει η κοινωνική οργάνωση στην εδραίωση και λειτουργία των παράνομων οικονομιών. Οι εγκληματικές ομάδες, όπως επισημαίνεται στα προηγούμενα κεφάλαια, δεν αποτελούν απλώς «εγκληματικές μηχανές» που ενεργούν έξω από τις κοινωνίες, αλλά πολλές φορές εντάσσονται σε υπάρχοντα κοινωνικά, πολιτισμικά και οικονομικά δίκτυα. Οι διαπροσωπικές σχέσεις εμπιστοσύνης, η δομή των συγγενικών

ή φιλικών δεσμών και η ευκολία προσαρμογής σε τοπικά συμφραζόμενα επιτρέπουν στις εγκληματικές ομάδες να επιβιώνουν και να ακμάζουν παρά τις προσπάθειες καταστολής.

Στις παράνομες οικονομίες της νύχτας ειδικά, ο κοινωνικός ιστός παίζει διττό ρόλο. Από τη μία πλευρά, η μυστικότητα και η «κουλτούρα της διασκέδασης» ευνοούν την αίσθηση ότι παραβατικές συμπεριφορές είναι ανεκτές ή ακόμα και «αναμενόμενες». Από την άλλη, οι ίδιες οι κοινότητες μπορούν να γίνουν «συνεργοί» είτε λόγω ανάγκης (π.χ. οικονομική εξάρτηση από τουρισμό, νυχτερινή ζωή) είτε λόγω φόβου και έλλειψης εμπιστοσύνης στις αρχές.

Ο ρόλος της κοινωνικής οργάνωσης επεκτείνεται και στη δυνατότητα των εγκληματικών δικτύων να συνάπτουν «συνεργασίες» με θεσμικούς παράγοντες. Οι σχέσεις με πολιτικούς, νομικούς ή επιχειρηματικούς κύκλους καθιστούν ακόμα πιο δύσκολη την αντιμετώπιση του φαινομένου. Αυτές οι σχέσεις κλιμακώνονται όταν οι εγκληματικές ομάδες διεισδύουν σε κρατικές δομές, αξιοποιώντας τη διαφθορά για να διασφαλίσουν την ατιμωρησία. Στο πλαίσιο της νυχτερινής οικονομίας, τέτοιου είδους δικτύωση μπορεί να αφορά την ανοχή σε παράνομες πρακτικές (π.χ. υπέρβαση ωραρίου λειτουργίας, άδειες καταστημάτων, «κάλυψη» για εμπόριο ναρκωτικών), σε αντάλλαγμα οικονομικών ή πολιτικών ωφελημάτων.

Το ανθρώπινο στοιχείο αποτελεί, λοιπόν, τον «συνδετικό κρίκο» μεταξύ της παρανομίας και της νομιμότητας. Δεν αρκεί να βλέπουμε το οργανωμένο έγκλημα ως έναν εξωτερικό, μονολιθικό αντίπαλο· αντίθετα, πρόκειται για ένα δίκτυο που «απλώνει» τις ρίζες του βαθιά στην κοινωνική δομή, αξιοποιώντας υπάρχουσες σχέσεις και πολιτισμικές νόρμες. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η καταστολή των εγκληματικών ομάδων χωρίς την ταυτόχρονη ενδυνάμωση των κοινωνικών θεσμών, την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους δημόσιους φορείς και τη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών τείνει να οδηγεί σε βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα χωρίς ουσιαστικό αντίκτυπο στη ρίζα του προβλήματος.

5.3 Ενδείξεις για την καταπολέμηση του φαινομένου

Η αντιμετώπιση τόσο του οργανωμένου εγκλήματος όσο και των παράνομων οικονομιών της νύχτας απαιτεί στρατηγικές σε πολλαπλά επίπεδα, ξεκινώντας από νομοθετικές και αστυνομικές πρωτοβουλίες και φτάνοντας σε κοινωνικές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη σοβαρή προσπάθεια αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος θα έλεγε κανείς ότι αποτέλεσε η υπογραφή το 2000 της γνωστής «Σύμβασης του Παλέρμο» («Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών») στην οποία και επιχειρήθηκε ένα τυπικός ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος (Χλούπης, 2019, στο Βιδάλη, Κουλούρης & Παπαχαραλάμπους, σελ. 279-281).

Βάσει των συμπερασμάτων:

- ✓ Ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας: Η παγκοσμιοποίηση έχει διευκολύνει τη δράση εγκληματικών δικτύων πέρα από τα εθνικά σύνορα. Συνεπώς, είναι απαραίτητο να εδραιωθούν κοινά νομικά πλαίσια και διακρατικοί μηχανισμοί συνεργασίας. Νομοθεσίες που εστιάζουν στο ξέπλυμα χρήματος ή την ηλεκτρονική απάτη, πρέπει να εναρμονίζονται σε διεθνές επίπεδο για να μην δημιουργούνται κενά εκμετάλλευσης.
- ✓ Ολιστική αντιμετώπιση στη νυχτερινή οικονομία: Οι πολιτικές που στοχεύουν αποκλειστικά σε θέματα αλκοόλ ή ωραρίου λειτουργίας παραμένουν ανεπαρκείς. Απαιτείται σύμπραξη τοπικών φορέων ώστε να εντοπίζονται και να επιλύονται τα βαθύτερα αίτια που οδηγούν σε βία, ναρκωτικά ή ξέπλυμα χρήματος. Διαδικασίες για εκπαίδευση προσωπικού σε μπαρ και κλαμπ, ενίσχυση των υπηρεσιών υγείας και μείωση των αδειών σε προβληματικά καταστήματα δύνανται να περιορίσουν τις ευκαιρίες παρανομίας.
- ✓ Ψηφιακά εργαλεία και ανάλυση δεδομένων: Η δυνατότητα αξιοποίησης real-time data ή η χρήση τεχνολογιών ΑΙ για τον εντοπισμό ύποπτων συναλλαγών μπορούν να ενισχύσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα της αστυνόμευσης και της πρόληψης. Επιπλέον, η τήρηση αυστηρών πρωτοκόλλων για τα δεδομένα, η διασφάλιση της προστασίας προσωπικών πληροφοριών και η συνεργασία με εταιρείες τεχνολογίας είναι ουσιαστικά για τη διαχείριση των κινδύνων.

- ✓ Δημιουργία οικονομικών κινήτρων και κοινωνικής ενσωμάτωσης: Σε πολλές περιπτώσεις, η προσχώρηση των ατόμων στο οργανωμένο έγκλημα ή η ανοχή τους προς τις εγκληματικές ενέργειες σχετίζεται με οικονομική ανάγκη ή κοινωνικό αποκλεισμό. Η βελτίωση των τοπικών συνθηκών διαβίωσης, οι θέσεις εργασίας και οι κοινωνικές υπηρεσίες αποτελούν κρίσιμο παράγοντα για να «απορροφήσουν» τον πληθυσμό σε νόμιμες δραστηριότητες, μειώνοντας την εξάρτηση από παράνομα δίκτυα.
- ✓ Ενίσχυση θεσμικής διαφάνειας και λογοδοσίας: Η διαφθορά είναι καίρια για τη διείσδυση και τη διασπορά του οργανωμένου εγκλήματος. Συνεπώς, οι μηχανισμοί ελέγχου δημόσιας διοίκησης, η ανεξάρτητη δικαιοσύνη και η ενεργή κοινωνική συμμετοχή παίζουν κεντρικό ρόλο. Ιδιαίτερα στον τομέα της νυχτερινής οικονομίας, πρέπει να υπάρχουν διαφανείς διαδικασίες αδειοδότησης, σοβαροί έλεγχοι οικονομικών συναλλαγών και ουσιαστική επιτήρηση των καταστημάτων.
- ✓ Ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση: Για την πρόληψη της βίας και της εκμετάλλευσης στη νυχτερινή ζωή είναι απαραίτητο να υπάρχουν προγράμματα εκπαίδευσης προσωπικού, αστυνομικών αλλά και των ίδιων των πολιτών. Η αντιμετώπιση του σεξισμού, η ενημέρωση σχετικά με τους κινδύνους των ναρκωτικών και η προώθηση μιας κουλτούρας μηδενικής ανοχής στη διαφθορά μπορούν να βελτιώσουν το επίπεδο πρόληψης.

Περαιτέρω, η προσπάθεια καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στην αναθεώρηση των νομικών ορισμών· απαιτείται η διαμόρφωση πολυεπίπεδων στρατηγικών, όπως υποδεικνύουν και οι σχετικές ενδείξεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου. Σε πρώτο επίπεδο, η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας αναδεικνύεται κομβική, καθότι η διείσδυση των εγκληματικών δικτύων στις παγκοσμιοποιημένες οικονομίες καθιστά απαραίτητη την εναρμόνιση νομικών πλαισίων και την ανταλλαγή πληροφοριών. Επιπλέον, ένα ολιστικό πρίσμα στη «νυχτερινή οικονομία» απαιτεί συμπράξεις μεταξύ τοπικών φορέων, αστυνομικών αρχών και κοινοτικών οργανισμών, ώστε να αντιμετωπιστούν οι βαθύτερες κοινωνικές και οικονομικές αιτίες που γεννούν ή ενθαρρύνουν εγκληματικές δραστηριότητες. Η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων, όπως η ανάλυση δεδομένων και η τεχνητή νοημοσύνη, μπορεί να εντοπίζει ύποπτες συναλλαγές σε πραγματικό χρόνο, διευκολύνοντας προληπτικές παρεμβάσεις. Ταυτόχρονα, η παροχή

ουσιαστικών οικονομικών κινήτρων για τις ευάλωτες ομάδες, σε συνδυασμό με στοχευμένες δράσεις κοινωνικής ενσωμάτωσης, λειτουργούν αποτρεπτικά, καθώς περιορίζουν την «δεξαμενή» νέων μελών για τα παράνομα δίκτυα. Παράλληλα, η διαφάνεια και η λογοδοσία στους θεσμούς θωρακίζουν τις δημόσιες υπηρεσίες από τη διαφθορά, η οποία αποτελεί βασικό σύμμαχο του οργανωμένου εγκλήματος. Τέλος, η ευαισθητοποίηση και η συστηματική εκπαίδευση τόσο του προσωπικού στους χώρους εργασίας της νύχτας όσο και των πολιτών σε θέματα βίας, ναρκωτικών και διαφθοράς, συμπληρώνουν ένα συνεκτικό σχέδιο πρόληψης. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνεται μια συνδυαστική προσέγγιση που ανταποκρίνεται στις δυναμικές μορφές του οργανωμένου εγκλήματος, όπως τις επαναπροσδιορίζει η Απόφαση-Πλαίσιο του 2008 (Βιδάλη, 2017, σελ 185-187).

Ανακεφαλαιώνοντας, η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και των παράνομων οικονομιών της νύχτας δε μπορεί να περιοριστεί σε αποσπασματικά μέτρα. Το σύνθετο των επιμέρους στοιχείων (θεσμική συνεργασία, κοινωνική πολιτική, τεχνολογικές λύσεις και πολιτισμική αλλαγή) συνιστά μια πολυδιάστατη προσέγγιση η οποία απαιτεί διαρκή αξιολόγηση και αναπροσαρμογή.

5.4 Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Παρά την έκταση και τον πολυεπίπεδο χαρακτήρα της ανάλυσης, η παρούσα εργασία εμφανίζει ορισμένους περιορισμούς που ανοίγουν πεδία για περαιτέρω έρευνα:

- ✓ Εστίαση σε βιβλιογραφικές και θεωρητικές πηγές: Η έρευνα βασίστηκε κυρίως σε δευτερογενείς πηγές και θεωρητικές προσεγγίσεις. Για μια πιο εμπειριστατωμένη κατανόηση, θα ήταν χρήσιμη η συλλογή πρωτογενών δεδομένων, π.χ. μέσω συνεντεύξεων με αξιωματούχους, μέλη της αστυνομίας ή ακόμα και κοινωνίες που βιώνουν καθημερινά τις επιπτώσεις του οργανωμένου εγκλήματος.
- ✓ Έλλειψη συγκριτικών μελετών: Αν και παρουσιάστηκαν διεθνείς διαστάσεις, η συγκριτική ανάλυση μεταξύ διαφορετικών χωρών ή ηπείρων σχετικά με την επιτυχή (ή μη) αντιμετώπιση της νυχτερινής παρανομίας παραμένει

περιορισμένη. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να εξετάσουν παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών ή αποτυχιών, αξιοποιώντας συστηματική μεθοδολογία συγκριτικής πολιτικής.

- ✓ **Μεταβαλλόμενος ρόλος της τεχνολογίας:** Η τεχνολογία και η ψηφιοποίηση εξελίσσονται ραγδαία, θέτοντας συνεχώς νέες προκλήσεις και ευκαιρίες για εγκληματικές δραστηριότητες. Οι περισσότερες μελέτες αναφέρονται σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο· δεν καλύπτεται όμως πλήρως η δυναμική των ραγδαίων αλλαγών. Χρειάζονται μελλοντικές έρευνες που θα επικεντρωθούν σε νέες τάσεις, όπως η χρήση του Metaverse ή των αποκεντρωμένων χρηματοοικονομικών σε εγκληματικά δίκτυα.
- ✓ **Κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες και πολιτισμικοί παράγοντες:** Ενώ συζητήθηκαν οι κοινωνικές ρίζες του φαινομένου, δεν αναλύθηκαν επαρκώς οι πολιτισμικές διαφορές που διαμορφώνουν τα πρότυπα του εγκλήματος σε διάφορες κοινότητες. Θέματα όπως η εμπιστοσύνη στις αρχές, ο ρόλος της οικογένειας, οι άτυποι κανόνες σε περιθωριοποιημένες γειτονιές κ.λπ. απαιτούν εθνογραφικές προσεγγίσεις για να διαπιστωθεί πώς ακριβώς συμβάλλουν στη διαμόρφωση «τοπικών» εκδοχών οργανωμένου εγκλήματος.
- ✓ **Επίδραση της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας:** Παρόλο που αναφέρθηκαν ορισμένες αναφορές σε κρίσεις ή πανδημικές συνθήκες, δεν υπάρχει εκτενής εμπειρική τεκμηρίωση για το πώς ακριβώς οι οικονομικές ή υγειονομικές κρίσεις μεταβάλλουν τις μορφές και τον όγκο των παράνομων δραστηριοτήτων, ιδίως στην νυχτερινή οικονομία. Μια πιο αναλυτική μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να φωτίσει τα νέα «κενά» που παρουσιάστηκαν και τις στρατηγικές που ακολούθησαν οι εγκληματικές ομάδες.

Συνοψίζοντας, το πεδίο των μελετών για το οργανωμένο έγκλημα και τις παράνομες οικονομίες της νύχτας παραμένει δυναμικό και γεμάτο προκλήσεις. Η παρούσα εργασία επιχείρησε να συνθέσει ποικίλες θεωρητικές και εμπειρικές αναφορές, καταδεικνύοντας την κρισιμότητα της πολυεπίπεδης προσέγγισης. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να εμβαθύνουν σε επιμέρους ζητήματα, αναζητώντας νέες μεθόδους ανάλυσης και εμπλουτίζοντας τα πορίσματα με συστηματική συλλογή δεδομένων πεδίου. Η καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο κοινωνικές, τεχνολογικές και πολιτικές μεταβλητές αλληλεπιδρούν με τις

παράνομες αγορές αποτελεί μονόδρομο για την αποτελεσματικότερη και βιώσιμη αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος.

Βιβλιογραφία

Albanese, J. (2018). When corruption and organised crime overlap: An empirical hierarchy of corrupt conduct. In L. Campbell & N. Lord (Eds.), *Corruption in commercial enterprise: Law, theory, practice* (pp. 89–112). Routledge.

Albanese, J. S. (2011). *Transnational Crime and the 21st Century: Criminal Enterprise, Corruption, and Opportunity*. Oxford: Oxford University Press.

Albini, J. L. (1971). *The American Mafia: Genesis of a Legend*. New York: Appleton-Century-Crofts.

Allum, F., Merlino, R., & Colletti, A. (2019). Facilitating the Italian mafia: The grey zone of complicity and collusion. *South European Society & Politics*, 24(2), 1–23.

Andiojaya, A., Rizka, R., Lestari, T. K., & Nefriana, R. (2024). Money laundering observation from outer space. *Jurnal Ekonomi dan Studi Pembangunan*, 16(1), 52-55.

Antonopoulos, G., & Papanicolaou, G. (2018). Organized crime structures around the globe. In *Organized Crime: A Very Short Introduction* (pp. 9–49). Oxford University Press.

Arias, E. D. (2006). *Drugs and Democracy in Rio de Janeiro: Trafficking, Social Networks, and Public Security*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Ayres, T. C., & Treadwell, J. (2012). Bars, drugs and football thugs: Alcohol, cocaine use and violence in the night-time economy among English football firms. *Criminology and Criminal Justice*, 12(1), 83–100.

Baigaziev, A. (2024). Organized criminal groups in the modern world: Theoretical foundations, structure and functional aspects. *Bulletin of Science and Practice*, 10(8), 332–339.

Berlusconi, G. (2016). Organised criminals and the legal economy. In E. U. Savona, M. Riccardi, & G. Berlusconi (Eds.), *Organised crime in European businesses* (pp. 4–15). Routledge.

Blok, A. (1974). *The Mafia of a Sicilian Village, 1860–1960: A Study of Violent Peasant Entrepreneurs*. Oxford: Basil Blackwell.

Bonzanni, L. (2019). Borders between mafia and other organized crime phenomena: Evidence from Bergamo (Northern Italy). Paper presented at the ECPR Standing Group on Organised Crime, General Conference 2019, University of Sofia.

Brabazon, T., & Mallinder, S. (2007). Into the night-time economy: Work, leisure, urbanity and the creative industries.

Brands, J., Schwanen, T., & van Aalst, I. (2013). Fear of crime and affective ambiguities in the night-time economy. *Urban Studies*, 52(3), 439-455.

Broadhurst, R., Grabosky, P., Alazab, M., & Chon, S. (2014). Organizations and cyber crime: An analysis of the nature of groups engaged in cyber crime. *International Journal of Cyber Criminology*, 8(1), 1–20.

Broséus, J., Rhumorbarbe, D., Mireault, C., Ouellette, V., Crispino, F., & Décary-Héту, D. (2016). Studying illicit drug trafficking on darknet markets: Structure and mechanisms. *Forensic Science International*, 267, 7–14.

Buscaglia, E., & Van Dijk, J. J. (2005). Controlling organized crime and corruption in the public sector. *RePEc*.

Calderoni, F., & Piccardi, C. (2014). Uncovering the structure of criminal organizations by community analysis: The Infinito network. In 2014 Tenth International Conference on Signal-Image Technology and Internet-Based Systems (SITIS) (pp. 301–308). IEEE Computer Society Press.

Calderoni, F., Campedelli, G. M., Szekely, A., et al. (2022). Recruitment into organized crime: An agent-based approach testing the impact of different policies. *Journal of Quantitative Criminology*, 38, 197–237.

Campana, P. (2013). Understanding then responding to Italian organized crime operations across territories. *Policing*, 7(3), 316–325.

Campana, P., & Varese, F. (2020). Studying organized crime networks: Data sources, boundaries and the limits of structural measures. *Social Networks*, 69(2), 149-159.

- Chambliss, W. J. (1989). *State-organized crime: The American Society of Criminology*
- Chambliss, W. J. (2008). *Power, politics, and crime*. Boulder, CO: Westview Press.
- Chin, K.-L. (1990). *Chinese Subculture and Criminality: Non-Traditional Crime Groups in America*. New York: Greenwood Press.
- Collins, R. (2011). Patrimonial alliances and failures of state penetration: A historical dynamic of crime, corruption, gangs, and mafias. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 636(1), 16–31.
- Décary-Héту, D., & Morselli, C. (2011). Gang presence in social network sites. *International Journal of Cyber Criminology*, 5(1), 876–890.
- Decker, S. H., & Van Winkle, B. (1996). *Life in the gang: Family, friends, and violence*. Cambridge University Press.
- Della Porta, D., & Vannucci, A. (2012). Organized Crime and Corruption: Mafias as Enforcers in the Market for Corrupt Exchange. In *The Hidden Order of Corruption* (1st ed., pp. 1–44). Routledge.
- Dendiberya, M. Y., & Tishutina, O. I. (2022). The financial aspect of money laundering operations. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*.222-228.
- Ding, D. (2021). Violent crime and extremism in South Sudan: The modus operandi of organised criminal groups and political corruption. Preprints.
- Edwards, A., & Gill, P. (2002). Crime as enterprise? The case of transnational organized crime. *Crime, Law and Social Change*, 37(3), 203–223.
- Ellis, S. (2009). West Africa's international drug trade. *African Affairs*, 108(431), 171–196.
- Europol. (2021). *Internet Organised Crime Threat Assessment*. The Hague: Europol.
- Fileborn, B. (2016). *Reclaiming the night-time economy: Unwanted sexual attention in pubs and clubs*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Finckenauer, J. O. (2005). Problems of definition: What is organized crime? *Trends in Organized Crime*, 8(3), 63–83.

Gounev, P., & Ruggiero, V. (2012). *Corruption and organized crime in Europe: Illegal partnerships*. Routledge.

Hadfield, P., & Newton, A. D. (2010). Factsheet: Alcohol, crime and disorder in the night-time economy. Alcohol Concern.

Haller, M. H. (1976). *The Organization of Crime in Chicago, 1890–1930*. Urbana: University of Illinois Press.

Johansen, P. O., & von Lampe, K. (2002). Is there honor among crooks? On the importance of trust in criminal relations. Paper presented at the annual meeting of the American Society of Criminology, Chicago, IL.

Klein, M. W., Maxson, C. L., & Cunningham, L. C. (1991). "Crack," street gangs, and violence. *Criminology*, 29(4), 623–650.

Lavorgna, A. (2014). The online trade in counterfeit pharmaceuticals: New criminal opportunities, trends, and challenges. *European Journal of Criminology* 12(2), 226–241

Le, L. (2012). Organised crime typologies: Structure, activities and conditions. *International Journal of Criminology and Sociology*, 1, 1–12.

Mademlis, I., Mancuso, M., Paternoster, C., Evangelatos, S., Anastasiou, A., Ioannidou, M., Psaroudakis, K., Papalitsas, S., Bouras, I., Efthymiou, S., & Loukas, N. (2023). The invisible arms race: Digital trends in illicit goods trafficking and AI-enabled responses. Manuscript accepted for publication in IEEE Transactions on Technology and Society.

Meier, S., Pierce, L., Vaccaro, A., & La Cara, B. (2016). Trust and in-group favoritism in a culture of crime. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 132, 78–92.

Miller, P. G., Droste, N., Martino, F. P., & Palmer, D. (2014). Illicit drug use and experience of harm in the night-time economy. *Journal of Substance Use*, 20(4), 274–281.

- Morselli, C. (2009). *Inside Criminal Networks*. New York: Springer.
- Nellemann, C., Henriksen, R., Kreilhuber, A., Stewart, D., Kotsovou, M., Raxter, P., Mrema, E., & Barrat, S. (2016). *The Rise of Environmental Crime: A Growing Threat to Natural Resources, Peace, Development, and Security*. Nairobi: United Nations Environment Programme.
- Nghiêm-Phú, B., Hoàng, T. T. T., & Phạm, H. L. (2024). The perceived nighttime economy impacts: Its binary and multidimensional natures. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 18(7), e03437.
- Nguyen, N. N., Nguyen, T. P. T., Ngo, Q. D., & Bùi, T. T. H. (2023). Factors affecting sustainable development of night-time economy: Evidence from Hanoi, Vietnam. Pre-prints.
- Nguyen, N. N., Nguyen, T. P. T., Ngo, Q. D., & Bùi, T. T. H. (2023). Determinants of the sustained development of the night-time economy: The case of Hanoi, capital of Vietnam. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(8), 351.
- Nikolovski, M. (2017). Certain specifics in the structural position and the modus operandi of the organized criminal groups in Republic of Macedonia. *Security Dialogues*, 1-2(1-2), 735–750.
- Oreta, J. S. (2022). The gray zone of irregular forces. In *Pathways for irregular forces in Southeast Asia* (pp. 93–113). Routledge.
- Padgett, S. (2015). Profiling the fraud methodology or modus operandi. In *Profiling the Fraudster: Removing the Mask to Prevent and Detect Fraud* (pp. 123–131).
- Paoli, L. (2003). *Mafia Brotherhoods: Organized Crime, Italian Style*. Oxford University Press.
- Passas, N. (2003). Cross-border crime and the interface between legal and illegal actors. *Security Journal*, 16(1), 19–37.
- Passas, N. (2017). Cross-border crime and the interface between legal and illegal actors. In *Transnational financial crime* (pp. 443–462). Routledge.

Pawlusinski, R. (2023). Managing the night-time economy: Challenges for a sustainable urban policy. *Folia Geographica*, 65(1), 5–20.

Roks, R. A., Kruisbergen, E. W., & Kleemans, E. R. (2022). Walls of silence and organized crime: A theoretical and empirical exploration into the shielding of criminal activities from authorities. *Trends in Organized Crime*, 27(2), 103–119.

Ruggiero, V. (1996). *Organized and Corporate Crime in Europe: Offers That Can't Be Refused*. Aldershot: Dartmouth.

Sanchez-Jankowski, M. (1991). *Islands in the street: Gangs and American urban society*. University of California Press.

Sarigul, H. (2013). Money laundering and abuse of the financial system. *International Journal of Business and Management Studies*, 2(1), 287–301.

Saviano, R. (2007). *Gomorrah: A Personal Journey into the Violent International Empire of Naples' Organized Crime System*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Schneider, F. G. (2010). Turnover of organized crime and money laundering: Some preliminary empirical findings. *Public Choice*, 144(3), 473–486.

Shelley, L. I. (2005). *The globalization of crime: The Russian Mafia in a comparative perspective*. *Cambridge Studies in Criminology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Shelley, L. I. (2014). *Dirty Entanglements: Corruption, Crime, and Terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Šikman, M., & Lalić, V. (2023). Criminal groups - Criminology and security perspectives (Case study: Bosnia and Herzegovina). *TEME*, 46(157-173).

Skolnick, J. H., Correl, T., Navarro, E., & Rabb, R. (1990). The social structure of street drug dealing. *American Journal of Police*, 9(1), 1–41.

Smith, C. F., Rush, J. P., & Burton, C. E. (2013). Street gangs, organized crime groups, and terrorists: Differentiating criminal organizations. *Investigative Crime Journal*, 5(1), 1–18.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2020). World Drug Report 2020. Vienna: United Nations.

van Duyne, P. C. (1998). Money laundering: Pavlov's dog and beyond. *Crime, Law and Social Change*, 37(4), 359–374.

van Wegberg, R., Oerlemans, J.-J., & van Deventer, O. (2018). Bitcoin money laundering: Mixed results? *Journal of Financial Crime*, 25(2), 419–435.

Vemuri, S., Jahnavi, P., Manasa, L., & Ramesh, P. (2023). Money laundering: A review. *REST Journal on Banking Accounting and Business*, 2(2), 19–24.

Villar, O., & Cottle, D. (2011). *Cocaine, Death Squads, and the War on Terror: U.S. Imperialism and Class Struggle in Colombia*. New York: Monthly Review Press.

Volkov, V. (2002). *Violent Entrepreneurs: The Use of Force in the Making of Russian Capitalism*. Ithaca: Cornell University Press.

Von Lampe, K. (2016). *Organized crime: Analyzing illegal activities, criminal structures, and extra-legal governance*. Sage.

Von Lampe, K., & Johansen, P. O. (2004). Organized crime and trust: On the conceptualization and empirical relevance of trust in the context of criminal networks. *Global Crime*, 6(2), 159–184.

Voronin, S. A. (2017). Specific features of criminal law characteristics of organized crime. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 20(Special Issue 1), 116.

Wright, A. (2005). *Οργανωμένο έγκλημα: έννοιες, υποθέσεις, έλεγχοι*. Willan Publishing.

Wright, A. (2006). *Organized Crime* (Chapter 9: Tackling organized crime: possibly together, pp. 209–223). Oxford University Press.

Zhou, S., & Sun, Y. (2024). Exploring the development of bazaar-type economy under the night economy: A case study of Chengdu, China. *Transactions on Economics Business and Management Research*, 5, 314–320.

Βιδάλη, Σ. (2007). *Έλεγχος του εγκλήματος και Δημόσια Αστυνομία: Τομές και συνέχειες στην αντεγκληματική πολιτική*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Βιδάλη, Σ. (2007). *Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία: Τομές και συνέχειες στην αντεγκληματική πολιτική (Τόμος Α')*. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια: Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. Κ., & Παπαχαλαράμπους, Χ. (Επιμ.). (2019). *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Μιχαλοπούλου, Ε. (2018). Μία κριτική προσέγγιση του «οικονομικού» εγκλήματος. Στο Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου (Επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?"* Συμβολές στο 1ο Συνέδριο της ΕΕΜΕΚΕ, Αθήνα, 24–27 Μαΐου 2016 (σσ. 307–317). Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου.

Ορφανίδης, Θ. (2021). Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος στο πλαίσιο του νέου ΠΚ. Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο. Θεσσαλονίκη.

Παπανικολάου, Γ., & Espinoza, F. (2018). Λαθρεμπόριο και Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα. Στο Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου (Επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?"* Συμβολές στο 1ο Συνέδριο της ΕΕΜΕΚΕ, Αθήνα, 24–27 Μαΐου 2016 (σσ. 243–257). Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου.

Σταμούλη, Ε. (2018). Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. Στο Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου (Επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?"*

Συμβολές στο 1ο Συνέδριο της ΕΕΜΕΚΕ, Αθήνα, 24–27 Μαΐου 2016 (σσ. 277–293).
Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου.

Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα, στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. Κ., & Παπαχαλαράμπους, Χ. (Επιμ.). (2019). *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ (σελ. 213 επ.).

Χλούπης Γ. (2019). Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. Κ., & Παπαχαλαράμπους, Χ. (Επιμ.). (2019). *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ (σελ. 279 επ.).

Φαλσιανί, Ε., & Μινκούτσι, Α. (2015). *Το χρηματοκιβώτιο των φοροφυγάδων*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.